

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 90

KONUŞAN KAFTAN

Bu kitabın hazırlanmasında, MEB Macar Klasikleri dizisinde yayınlanan birinci baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz

Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.

Mart 2000

KALMAN MIKSZATH

KONUŞAN KAFTAN

(A Beszelö Köntös)

Macarcadan çeviren:

Sadrettin Karatay

75. yıl coşkusuyla...

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türüsüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir.

23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı

Hasan Âli Yücel

SUNUŞ

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

ÖNSÖZ

K. Mikszath, Avusturya - Macaristan İmparatorluğu içinde en mutlu yıllarını yaşayan, Tuna boyundaki kuruluşunun 1.000. yıldönümünü kutlayan Macaristan'ın yazarıdır. Macar yurdunun bu, görünüşte o kadar mutlu çağının bütün yüze gülen yaşamı, "gentry" tabakasının babayani yönetimi XX. yüzyılın Macar veya yabancı kuşaklarına geçebilmek için Mikszath'ın yapıtlarının en koyu renkleriyle toplanmış bulunmaktadır.

K. Mikszath, Nograd ilinde Szklabonya'da (bugün Mikszath köyü) 1847'de doğdu. Küçük soylu sınıftan olan babası meyhanecilik ve -o çağlarda çok kez bu sanatla birlikte yürüyen- kasaplık yapardı. Öğrenimini Kuzey Macaristan'ın protestan okullarında yaparak hukukçu oldu, sonra il memurluğuna girdi. 1881'de "Slovak Kentdaşlar", 1882'de "Babacan Paloclar" yapıtlarını çıkarınca birden ün kazandı. Daha sonra milletvekilliğine seçildi ve 1910'da, ölümünden az önce bütün ülke büyük bir coşku içinde yazarlık yaşamının kırkıncı yıldönümünü kutladı.

Mikszath'ın yazın çalışmaları Macar klasikçiliğiyle Macar kentsoylu klasikçiliği sınırı üzerinde köylü, küçük kentsoylu ve "gentry" sınıflarının yaşamlarını yansıtır. Bunlar içinde Mikszath en çok köy betimlerinde yükselmiştir. "Slovak Kentdaşlar", "Babacan Paloclar" adlarıyla çıkan köycü öykülerinde gençlik çağının bütün gücünü ve ateşini göstermiştir. Kuzey Macaristan'daki karışık Macar - Slovak köylü halkının bu betimlemeleriyle Mikszath yalnızca halk betimlemelerinde yeteneğinin en yüksek noktasına erişmekle kalmamış, onun sayesinde Macar yazınının halkçılık sanatı da doruklarından birine yükselmiştir.

Mikszath köycü öykülerinde halkı bize bütün kültür maskelerinden sıyrılmış olarak olduğu gibi gösterdiği halde birçok romanında sık sık karşılaştığımız küçük kentsoylu betimlerinde daha çok "anormal"i aradığını, bu yapıtlarda garip tiplerin egemen olduğunu görürüz. Küçük kentsoylu dünyasının bu biçimdeki betimlemelerinde Mikszath, herhalde Dickens ve Balzac'ın etkileri altında, XIX. yüzyıl Avrupa yazınında egemen olan küçük kentsoylu betimciliğine kapılmaktan başka bir şey yapmamıştır.

Fakat buna karşılık Mikszath köy betimciliğinde olduğu gibi "gentry" betimciliğinde de tümüyle özgündür. "Gentry" betimciliğindeki en baş özellik, küçük kentsoylu betimciliğindeki yadırgatıcılık ve "anormal"lik yerine "tragicomicum"dur.

"Gentry" betimciliği sanatının "tragicomicum"unu anlayabilmemiz için onun, Macaristan'ın bu parlak, büyük devlet rolü oynamaya özenddiği dönemindeki soylu sınıfının iyi ve kötü yanlarını çok iyi gördüğünü bilmemiz gerektir. O, gösteriş ve özentile gerçek arasındaki farkları görüyordu. Soylular Macaristan'ını bekleyen çöküşü çağında ondan daha iyi duymuş bir Macar yazarı daha gösterilemez. Öyleyken Mikszath yapıtlarında sonuna kadar olayların üzerine "tragicomicum" ve hoşgörü perdesini örtmüş, sanki hiçbir yerde bir kötülük görmemiş, hep işler gayet yolundaymış gibi göstermiştir.

Mikszath'ın bu görüş ve davranış biçimi ne tutuculuktan, ne de bir görüş darlığından ileri gelmektedir. Ondaki bu görüş daha çok Macar klasikçiliğinin doğurduğu ve Macar yenicoşumculuğunun yetiştirdiği Mikszath'ın Avrupa gerçekçiliğinin pozitivist rüzgârına kapılmış olmasıyla açıklanabilir. O henüz klasiktir, henüz yenicoşumcudur, fakat artık onda gerçekçilik de hatırı sayılır oranda kendini göstermektedir. Mikszath, çağının olaylarına karşı başkaldıracak ve onlara karşı savaş açacak kadar yeni, gerçekçiliği de o oranda köklü olmamakla birlikte, çağın bütün güzelliklerinden gözü kamaşmayacak kadar güçlüdür.

Bu çekişkili durumda Mikszath edilgen yolu seçerek yapıtlarında her şeye anlayış göstermeye, her şeyi hoş görmeye çalıştı ve böylece soyluluk Macaristan'ını öyle betimledi ki, işlerin pek yolunda gitmediği, fakat aynı zamanda Mikszath'ın da içinden kendi kendine: "Peki ama, işlerin yolunda gitmesi gerekli mi acaba?" diye düşündüğü satırlar arasından sezilir.

Mikszath bu yolu seçmekle sonuç olarak iyi etmiştir. Eğer olaylar üzerine yargılara varma yolunu tutmuş olsaydı, Macar yazınsal ve siyasal yenicoşumculuğunu yıkan "Batı Okulu"nun müjdecisi olabilirdi. Fakat o kadar. Oysa böyle, anlayışlı hoşgörülüğüyle en büyük Macar gülmece yazarı olmuş, Macar gülmececi onun sayesinde Avrupa ve insanlık ölçüsüne yükselmiştir.

Değişteki sanatı da gülmece yazarlığını onun yazgısı yapmıştır. Gerçekten değişimin en güçlü yanı fıkarcılık gücüdür. Zaten Mikszath'ın öyküde her zaman daha güçlü kalışı ve birçok romanının birer uzun öyküden başka bir şey olmayışı da bunun sonucudur. Yazılarında fıkarcılık o kadar egemendir ki, Mikszath için "ağzıyla yazıyor" denebilir ve öykücülük sanatındaki büyüğü ancak yazıları yüksek sesle okunduğu zaman gerçekten ortaya çıkar. Kırk sekiz cildi bulan yapıtlarından, yukarıda adları geçen "Slovak Kentdaşlar" ve "Babacan Paloclar" öykülerinden sonra en önemlileri, Mikszath'ın yaşamında birer sınır taşı oluşturanlar şunlardır:

Hamiyetli Efendiler (1884), Konuşan Kaftan (1889), Aziz Petrus'un Şemsiyesi (1895), Yeni Zrinyi Destanı (1898), Noszty Oğlanla Maria Toth'un Öyküsü (1908) ve son yapıtı olan Kara Kent (1910).

Bu güzel yapıtlar içinden biz şimdi okurlarımızın dikkatini yalnızca ikisine çekeceğiz:

Bunların biri, Sadrettin Karatay tarafından burada çevirisi sunulan Konuşan Kaftan'dır. Tarihsel romanla tarihsel öykü arasında bir geçit olan bu yapıtında Mikszath bir Macar ova kentinin, Kecskemet'in Türk çağındaki yaşamını gözümüzün önünde canlandırmaktadır. Sırmalı Kaftan adıyla Türk sinemalarında uzun süre gösterilmiş olması bakımından (1) konusuna geniş bir seyirci kitlesinin yabancı olmadığı bu yapıt üzerine burada daha ayrıntılı bilgi vermeyi gereksiz sayar ve okuru yalnızca filminden edindiği izlenimleri anımsamaya çağırırız.

Öteki roman Aziz Petrus'un Şemsiyesi'dir. Bu yapıtla ilgili olarak da burada şu kadar söyleyelim ki, bütün dünyayı dolaşmış olan ve şimdiye kadar on iki dilde okunabilen bu roman Ulusal Eğitim Bakanlığı klasikleri dizisinde çıkmak üzere Necmi Seren tarafından çevrililmektedir.(2)

T. Halasi Kun

KONUŞAN KAFTAN

I

UĞURSUZ İŞLER.

PAPAZLARA GÖSTERİLEN RAĞBET.

Kimi kentlerin halkı: "Türkler bizde yüz, iki yüz yıl oturdu, çok çile çektik!" diye sızlanır; delidir bunlar.

Beri yanda, söz gelimi Kecskemet gibi kentler de vardır, buralarda ne Türk oturmuştur, ne Labancz, ne de Kurucz.

(3) Öyleyken asıl çile çekenler bunlardır, çünkü savaşçı taraflardan birinin eğleştiği bir yerde yalnızca onun sözü geçer, haracı o keser, ötekiler de onların semtine bile uğramazdı. Ama hiçbirinin eğleşmediği yerler böyle değildi; oralara bunların üçü de uğrar, istediği gibi çimlenirdi.

Bir gün Budin (4) Paşası'nın canı biraz erzak ya da para ister: "Haydi oğlum, Derviş Bey, Kecskemet Belediye Başkanı'na bir mektup yaz der, tumturaklı deyişinden: "Başınızla oynuyorsunuz" sözü eksik olmayan mektup hemen yola çıkardı.

Czegled, Körös ve Kecskemet ile dolaylarındaki köyleri haraca kesen Muszta Bey de başka türlü yapmıyordu.

Tanrının haftası: "İşbu buyruğumuz atlılarla her köye, her kasabaya, dört bir yana ulaştırıla, başka türlü yapılmaya" diye saldıği haberlerle haraçlar keserdi.

Varlıklı kasabalara, Szecseny'den imparatorcular adına buyruklar salan yiğit İmre Kochary beyimiz de imrenirdi; hatta Gacs Kaymakamı hamiyetli Bay Janos Darvas bile, Kuruczlara bir şey gerektiği vakit onlara haber yollamaktan çekinmezdi. Kuruczlara ise ne zaman bir şey gerekmezdi ki?

Bunlar yetmiyormuş gibi kah şurada, kah burada görünen Tatar birlikleri, Kalga Sultanı'nın adamları, sonra kendi keselerine iş gören çeşitli çeteler de eksik değildi. Gelin de siz bunların hepsiyle birden dostça geçinin.

Kecskemet'te daha o zamanlar ünlü panayırlar kurulurdu. Türk, Nemçe, Macar tüccarları yarı ülkeyi dolaşır, gözün beğendiği, ağzın hoşlandığı ne varsa buraya taşır getirirlerdi. Ama bu panayırların sonu -hele sergiciler için- her zaman tatsız olurdu, çünkü tam alışverişin kızıştığı zamanda kumlu yolda bir bulut belirir, ya bir Kurucz, ya bir Türk ya da bir Labancz çetesi şimşek gibi iner, en değerli eşyayı yüklediği gibi tozu dumana katarak gözden kaybolurdu.

Bu işlerin ceremesini de her zaman zavallı kent çekerdi. Bir kez çadırları yağma eden Türkse, o zaman Labancz gelir: "Ödeyin bakalım bizim tüccarların zararını, yoksa taş taş üstünde kalmaz" diye kente koca bir hesap pusulası dayardı. Yok, yağmacı Labancz ise, Kecskemetliler için o da aynı şeydi, çünkü o vakit de Kuruczlara Türkler gelir, kendi tüccarları için ödence isterlerdi ve bu da hemen her defasında bin altını bulurdu.

Bu durumlara çok canı sıkılan Kecskemet Belediye Başkanı Bay Janos Szücs boş yere içini çekiyor ve elindeki değneği yere vurarak:

- Nereden bulayım, yiğit ağalar, nereden? diyordu. Şu bastığımız yer Körmöcz altın madeni değil ki! Burası kum işte, ta cehenneme kadar basbayağı kum.

Bu gidişin sonu gelmeyeceğini anlayınca kentin aksakallıları toplanıp görüştüler, sonra kalkıp palatinusa (5) gittiler. Bay Pal Fekete'nin anlatışına göre bir dilekleri olduğu kendisine söylendiği vakit palatinusun keyfi kaçmış ve:

- Yalnız büyük bir şey istemeyin ha, çünkü vermem! demiş.
- Bizim istediğimiz pek küçüktür, devletlim, çünkü biz elimizdekini bile kendimize çok görüyoruz.

Palatinus gülümseyerek:

- Alâ, âlâ, neymiş bakalım istediğiniz? der.
- Devletlimden bizim panayırları kaldırmasını istiyoruz.

Palatinus düşünceye dalar, öksürür.

- Hm! Panayırlarınızı kaldırmak iyi ama, bundan kaldırıana bir yarar olmazsa kaç para eder!

Neyse, çok geçmeden I. Leopold'tan bundan böyle Kecskemet'te panayır kurulmaması için buyruk gelir...

Türklerle Kuruczlara:

- Bu alçaklar bizi aldığımız baclardan edecekler, diye bu işe pek kızmışlardı.

Ama onların da kendilerine göre bir düşündükleri vardı zahir; nitekim paskalyadan önce gelen kara-pazar günü ünlü Kurucz Çete Başı İstvan Csuda Kecskemet'e bir baskın verdi ve erlerini:

- Çocuklar, bir şeye ilışmeyeceksiniz, yalnızca piri tutup götüreceğiz, çünkü ona kurtarmalık verirler! buyruğuyla doğruca Franciscanusların manastırına saldırttı.

Kuruczlara şişman pir Bruno Baba'yı yakaladıkları gibi manastır bahçesinde su fıçısı çeken emektar katırın sırtına attılar ve çevreye ilençler yağdırarak debelenen kutsal ihtiyarı Buri'nin sırtından (katırın adı Buri idi) yuvarlanmasını diye iplerle, kayışlarla sınıksı bağladılar.

Tahminlerinde yanılmamışlardı. Kecskemet'in Hristiyan toplumu arasında büyük bir yaygara koptu. Dul bayan Pal Fabian, kambur Julianna Galtoczi ve kart yüzlü Klara Bulki ellerinde birer kilise kumbarasıyla Papaz Litkei'nin peşinde ev ev dolaşarak kurtarmalık toplamaya çıktılar. Vardıkları kapıda:

- Zavallı Bruno Baba'yı düşman elinden kurtaralım. Kutsal yortu için pek de güzel bir vaaz ezberlemişti, içinde bırakmayalım, yolunda sözler ediyorlardı.

Yüz altın toplandı ve kadınların gözdeleleri olan meclis üyesi Bay Gabor Porosznoki ile denetçi Bay Janos Babos, bir de araba ustası Gergely Doma altınlarla yola çıktılar. Sıkıntılar ve serüvenlerle dolu bir yolculuktan sonra, İstvan Csuda'yı buldular. Kurucz Başkanı onlara ters ters sordu:

- Kecskemetliler sizlersiniz, değil mi? E, söyleyin bakalım, ne istiyorsunuz?

Sofi Babos ufacık, kurşuni gözlerini göğze dikerek:

- Onu almaya geldik! dedi.

Şeytan gibi kurnaz ve alaycı İstvan Csuda:

- Kimi almaya geldiniz? Katırı mı, yoksa piri mi? diye onlara takıldı. Porosznoki şu düşünceyi ileri sürdü:

- Uyuşabilirsek ikisini de.

- Papazın pek değeri yok, ama katırın yararını görüyoruz, bizim alayın davulunu taşıyor.

Çete başının lakırdısı Kecskemetlilerin hoşuna gitmişti, papazın değeri yoksa, ucuz kurtarırsız diye düşünerek sevinçle başlarını salladılar.

- E, papaz efendi için borcumuz nedir?

- Üç altın verin, götürün.

Bizimkiler: "Ucuz be, Allah için ucuz" der gibi sırıtarak bakiştılar. Porosznoki kıvrık yakalı mavi kepeneginin bir yanını arkaya atarak elini mintan cebine saldı.

- Al bakalım, Başkan efendi, işte üç altın.

Fakat Kurucz Başkanı üyenin elini usulca itti.

- Papazı katır getirdi, şimdi de papaz katırı götürsün. Hak bu. Katırsız pazarlık yok.

Meclis üyesi ona:

- Öyle olsun, diye yanıt verdi. Katır için kurtarmalık ne vereceğiz?

Csuda sözcükleri bastıra bastıra:

- Onun değeri yüz doksan yedi altın, dedi.

Kentlilerin damarlarındaki kan buz kesildi; tıknaz Babos yerinde irkilerek şaka mı söylüyor diye çete başına bakıyordu, oysa onun güneşten yağızlaşmış suratı dehşetli ciddiydi. (Suratına köpek tükürsün!) Daha demin nasıl gülümsüyordu; neyse, Kecskemetliler yine aşağıdan aldılar.

- Bir katır için bu kadar para istemeye yüreğin nasıl razı oluyor, ağam; dört Arap atının değeri bu!

- Piri ayrıca ver götürelim, ne olur?

Babos ekledi:

- Olmazsa katır için bir daha geliriz!

Derken Bay Gergely Doma diplomatik ilişkiyi yine kendisi yürütmeye karar vererek saygıdeğer papaz efendilerin o katırı bundan böyle kullanmayacaklarını, çünkü bir protestocu savaş alayında askerlik hizmeti görmüş olan bu hayvanın lekeli bir kişilik olduğunu ortaya attı.

İçlerinde en akıllısı Porosznoki idi, çünkü o, çete başının piri için iki yüz altın istediğini, katır lakırdısının bayağı bir sakalaşma olduğunu hemen çakmıştı; onun için atadan kalma para kesesini, içindeki altınları şakırdatarak cebinden çıkardı ve:

- Eksiksiz yüz altın işte, dedi. Taş çatlasa fazla yok. Ya piri alır gideriz, ya paraları geri götürürüz. Zatin bilir, yiğit ağam!

Beriki "olmaz!" diyerek inatla başını salladı.

Babos ayak diriyordu:

- Hristos efendimizi otuz gümüşe sattıklarını bir kez düşünün! Bruno Baba'ya yüz altın nasıl yetmezmiş?

Kurucz Başkanı:

- Sofuluk istemem, diye çıkıştı. Hristos efendimizi otuz gümüş paraya sattıkları doğru; ama onu ölümden kurtarmak için Hristiyanlık ne verirdi, orasını sizler de bilemezsiniz.

Böyle çekiş dövüş, sonunda yüz altına pazarlığı uydurdular. Bay Csuda paraları, kıyıları törpülenmiş mi, değil mi diye teker teker gözden geçirdi, seslerinde Erdel ahengi duyuluyor mu, diye birer birer tınlattı. (Orası o zamanlar sahte para basanların yatağıydı.) Her iş bitince çete başı gerdanı porsumuş Bruno Baba'yı kurula teslim etti, onlar da büyük bir zafer sevinci içinde alıp götürdüler.

Ama sevinçleri çok sürmedi, çünkü öz yurtlarına yaklaştıkları sırada böcek sırtlı damları akşamın mor buğusu içinde henüz seçilmeye başlamış olan Nagykörös'ü geçer geçmez sağ yanda Kesckemet'in narin yapılı kulesiyle bir toz bulutu göründü. Bizimkiler:

- O da ne? diyerek durakladılar.

- Bizi karşılamak için alay düzmüş olacaklar.

- Söylevler çekilecek, saygıdeğer efendim, söylevler! Yanıta hazırlanmak kötü olmaz.

Bruno babanın gözlerinde yaşlar parladı.

- Zavallı topluluğum, iyi insanlar, beni severler, korkunç severler. Bakalım söylevi kim verecek?

- Herhalde tatlı sözlü Papaz Litkei. Öyle, öyle. Nah işte görüyorum da kendisini. Önden gelen odur. Köpeğim ben, o değilse.

Bay Gergely Doma'nın köpek olmasına gerek kalmadı, çünkü o görünen gerçekten Papaz Litkei idi. Geniş kenarlı şapkası, koca gövdesi uzaktan tanınıyordu, ama yanındakiler onları karşılamaya gelen alay değil, Türk askerleriydi. Başlarında da Allahın belası Ali Mirza Ağa vardı.

Ağa bizimkilerin yanından atını sürüp geçerken:

- Akşamlar hayır, akşamlar hayır, diye seslendi, bakıyorum arkadaşlar, papazı almış gidiyorsunuz, biz de bizimkini götürüyoruz.

Ağa gülüyor, Keşiş Litkei ilenip duruyordu; Bruno Baba onun ardından mendilini sallayarak:

- Seni de kurtarırsız, oğlum, diye bağırırdı.

Gerçekten Kecskemet'e varınca ilk işi para toplamak oldu. Dul Bayan Pal Fabian, kambur Julianna Galgoczi ve geçkin Klara Bulki yardımsever halkı yeniden dolaşmaya başladılar.

- Zavallı keşişimizi hain pagan elinde süründürmeyelim. Hristiyanlık bize ne der?

Bu söz üzerine kesenin ağzı açılmayan yerde Bayan Fabian şunu da katar:

- Hele Nagykörös ne der bu işe? (6)

Artık buna Kecskemet ruhu taşıyan hiçbir kişi dayanamayarak yirmiliği çıkardığından çok geçmeden Keşiş Litkei de yurduna döndü.

İş bununla kalsaydı zararı yoktu, fakat papaz alışverişi öyle bir göreneğe dönüştü ki, çete başlarından biraz harçlığa gereksinmesi olan, hemen:

- Bana bir Kecskemet papazı gerek! diye buyruk çıkarıyordu. (Para piyasasında bunun tutarı belliydi.)

Dinine bağlı kent halkı bir zaman papazları için kurtarmalık verdi durdu. Kentin böylece duyulmasına canı sıkılan Belediye Başkanı Bay Janos Szücs sonunda şu dinsizce sözlerle bunun önünü aldı:

- Tanrı kendi kullarına sahip olamadıktan sonra biz mi sahip olacağız? Sonuçta onları gözetleme görevi en başta ona düşer.

Birkaç keşiş baba çetecilerin elinde kalınca papazların piyasası hemen sıfıra düştü: Bunun üzerine akıncı ağalar da derhal başka mal aramaya koyuldular. Onlarla başa çıkılacak gibi değildi.

Petrus-Paulus Yortusu'nda Szolnoklu Türkler bir baskın yaptılar ve kiliseden dağılan kadınların arasından Belediye Başkanı'nın genç karısıyla Bayan Gergely Doma'yı alıp götürdüler.

O zaman kent yeniden ayaklandı. Kentdaşlar, bunun artık şakası makası kalmadı! Papazlar neyse ne, alışveriş oluyordu, ellerinde kaldıkça da onlara bir zararları dokunmuyordu. Ama kadın kısmı başka! Ocağı sönsün, kadınlarla iş biraz zor!

Janos Szücs'ün buna o kadar canı sıkıldı ki, belediye Başkanlığından hemen çekildi ve kâgir evlerinden birini satarak Gergely Doma ile birlikte karısının ardına düştü. Bay Szücs sevgili yastık arkadaşı için iki yüz altın verdi. Gergely Doma'ya gelince, o, karısını bırakırlarsa yirmi beş altın, yok eğer -kendisi başka bir karı alabilmek için- onu temelli alıkoyarlarsa yüz altın önerdi. Zülfikar Ağa bir süre düşündü, sonra neşesi kaçarak:

- Götür o karın olacak yaratığı dostum, götür! dedi.

O sırada Kecskemet halkını dehşetli bir korku almıştı. Kurucular da bir baskın yapmışlar ve kentin en zenginlerinden Tamas Vegh'in Vicza adlı gelinlik kızını bir düğün evinden, Nagy oğlu Mihaly'la oynak bir havada dans ederlerken, tam delikanlıyı çılgınca evirip çevirdiği, kendisi de belini büküp kalçasını ırgaladığı bir sırada ansızın kapıya yüklenip kılıç şakırtılarıyla içeriye dalan Bay Csuda'nın süvarileri alıp kaçmışlardı. Ulu Tanrım, bu gidişle halimiz nereye varacak? Akşama sabaha artık herkesin ırz ehli ayalini rahat döşeğinden çekip götürcekler! Zaten Kalga Sultanı da en güzelinden on kariya ağzının suyu aktığını haber edip duruyor, Budinli Türkler de her saatte basabilirler...

Gerçi daha o zamanlar Kecskemet kızları üzerine söylenen o oynak "yiğit olan burdan seçsin yavuklu" türküsü duyulmazdı ama, oranın kızları bu çağda da pek dilber şeylerdi, hatta bunu Körös delikanlıları da yadsımaırlardı. Böyle olunca herkesin telaşa düşüşü hiç de şaşılacak şey değildi. Durum şimdi masallardaki, yedi başlı ejderin erdenleri sırayla yuttuğu, üstüne kara örtü gerilmiş kenttekine dönmüştü. Sıra şimdi hangi kızındı, bundan sonra kim geliyordu? Bu güvensizlik, herkese kaytan halkanın kendi boynuna geçtiği duygusunu veriyordu. Uzaktan kalkın bir toz bulutu günde on kez yürekleri hoplatıyor, Talfaja ormanının cılız ağaçları geceleri uğuldamaya başladıkça dörttnala yaklaşan bir bölüğün çıkardığı sesler seziliyordu. "Eyvah, yine akıncılar geliyor!" Genç kadınlar akşamları küçük ellerini kaldırarak kentin koruyucu evliyası piskopos Aziz Nicolaus'a yakarıyor, kent mühüründe bir keçi kafasına saplı olarak tuttuğu burmalı sopasıyla duran o bön bakışlı evliya belki bir şey yapar umuduyla yalvarıyorlardı.

Bana öyle geliyor ki, bu yakarılarda belki de: "Tanrım, eğer alnımıza bunu yazdınsa, köpek kafalı Tatarla Budinli Türk geleceğine Csuda'nın huserlarını yolla!" koşulunu ileri sürüyorlardı.

II

YENİ BELEDİYE BAŞKANI. YENİ DURUMLAR.

Umutsuzluk arttıkça artmış, kent işleri kötüleştikçe kötüleşmişti. Panayırlar kaldıralıdan beri mahkemeler paydos etmişlerdi, çünkü şimdi mahkemeye üye toplayacak yer yoktu, halbuki Kecskemet'te mahkeme devşirme yargıçlardan, panayıra gelen yabancılardan kurulurdu. (7) Şimdi de Janos Szücs belediye Başkanlığı esasını bıraktıktan sonra kimse onu eline almak istemiyordu. Deli otu yememişlerdi ya! Tanrı'nın günü, her birinde olmayacak istekler bulunan ve hep: "yoksa zatını kazığa vurdururum!" gibi (hani şu karışık zamanda yaparlar mı yaparlar da) gönülmacı sözlerle biten dört beş buyruk almak hoş bir şey değil.

Halk sesini yükseltmeye başlamıştı.

- Ya çıkıp gidelim buradan, ya burada ölelim, ama böyle yaşayamayız.

- Bir şey yapmak gerek.

- Ne yapabiliriz? İmparator bile hakkından gelemedikten sonra Türkü biz ülkeden nasıl sürüp çıkarırız?

Üyeler Belediye Konağı'nda böyle dertli dertli şöyleşirlerken salonun açık penceresinden ansızın bir ses duyuldu:

- Efendiler, beni dinlerseniz Türkü ülkeden kovmak değil, buraya, Kecskemet'e getirmek gerek.

Üyeler hep birden başlarını kaldırdılar.

- Kimdir o pervasız? Dışardan laf atan kim?

- Terzi Lestyak'ın oğlu!

Marton Zaladi:

- Ne cesaretle bizim lakırdımıza karışıyor o, diye öfkeyle söylendi ve pencereyi kapaması için çavuşa işaret etti.

Gabor Porosznoki gizli bir güç tarafından itilmiş gibi yerinden sıçradı.

- Bana kalırsa o delikanlıyı kovmamalı, buraya çağırıp ne demek istediğini sormalıyız.

Üyeler başlarını salladılar, fakat en etkili meclis üyesine karşı gelemediler, yalnızca Kristof Agoston kızgın kızgın homurdandı:

- Babası zaten delinin biri, oğlu da ona çekmiş. Bir öğrenciden consilium mu (8) isteyeceğiz? Öyle ya, onun böyle şeylere akli erer, başından geçti çünkü.

Her şeyi merak eden Ferencz Kriston:

- Ne geçti başından diye sordu.

- Consilium abeundi (9), ha ha ha. Nagyvarad'tan kovuldu ya işte. Gelsin o consiliumdan bize de versin bakalım.

Zaten çok bir saygınlığımız yok, varsın biraz daha azalsın.

Sonra babasının, terzi Lestyak'ın tahtası çatlak zırtapozun biri olduğunu anlattı. Geçen gün Bruno Baba yağ lekelerini çıkarsın diye cüppesini ona yollamış. Lekeyi çıkarmasına çıkarmış ama makasla, lekeli yeri keserek.

Zavallı Bruno Baba'ya iyi ki inme inmemiş.

Belediye çavuşu Gyuri Pintyö o sırada Lestyak oğlanı telaşla içeri soktu.

İnce, uzun, yakışıklı, fırça gibi sık ve sert saçlı bir çocuktü bu.

- Oğlum, dedi ona güzelliikle Porosznoki, demin pencereden kulağıma senin sesin çalındı, bir şey diyordun, şimdi çekinmeden anlat bakalım ne demek istediğini.

Mihaly Lestyak şaşırmadı, diyeceklerini apaçık, anlaşılırcasına ortaya döktü:

- Hamiyetli efendilerim, ne yalan söyleyeyim, benim düşünceme göre şu öz yurdumuzun bugünkü durumunda ölü fermanların, yazılı inancaların çok değeri yoktur, bizim aramızda oturacak tek bir canlı bey, hatta bir çavuş bunlardan yüz kat yararlı olur, ufak tefek bir sürü belayı başımızdan defeder. Özgür kentiz, efendiler, ama bu özgürlüğümüze zincirler vurulmuştur. Yaşayabilmemiz için başımıza bir despote gerek.

Üyeler şaşkınlık içinde, büyülenmiş gibi birbirlerine bakiştılar. Çoktan beri böyle dokunaklı sıcak sözler duymamışlar, bu salonda bu kadar güzel bir ses hiç çınlamamıştı. Sabah olalı şurada, ne yapacaklarını şaşırmış bir durumda oturup dururken işte karanlıkta sanki ansızın bir ışık parlayıvermişti.

- Yaşa, diye bağırıldı Mate Puszt, duydunuz mu akıllıca lakırdıyı?

Ak saçlı György Pato göğsündeki gümüş zinciri sallayarak:

- Doğru söylüyor! dedi, samanın içinden buğdayı seçti çıkardı.

Gabor Porosznoki yerinden kalkıp Mihaly Lestyak'ın yanına gitti ve delikanlının omzuna vurarak:

- Bundan böyle oy sahibisin, oğul, dedi törenle. Bay Mihaly Lestyak, zatının yeri aramızdadır, buyurun, şöyle oturun. (Yeşil masanın başında bir boş iskemle, Janos Szücs'ün iskemlesi duruyordu.)

O zaman herkeste bir coşkunluk görüldü. Macarlar beklenmedik işlerden çabuk duygulanırlar; bu da o anlardan biriydi. Kent uluları delikanlının elini sıkmak için yerlerinden sıçradılar. Kristof Agoston bile Ferencz Kriston'un kulağına eğilerek barışmak istercesine:

- Ah o keçi sakallı babası olmasa! dedi.

Bay Kriston yüzünü ekşitti:

- Bırak Allahını seversen! Yahu, kentin armasında da meleyen bir keçi var.

- İyi, anladık ama bunun babası Kecskemet'e ayağında çarıkla gelmiş bir Slovak'tır.

- Ama çocukta hiç de belli değil.

(Sahiden, geçenlerde çıkan bir tıp dergisinde herkes okumuştur: Beyaz bir insanın yarası -hekim diliyle deri bütünlüğünün eksikliği- bir zencinin derisiyle yamanınca o küçük kara deri parçası gitgide ağarırmış; bunun gibi, zencinin vücuduna yamayan beyaz deri de yavaş yavaş karararmış. Büyük Macar kentlerinde yüzyıllardan beri bu olay sürüp gelmektedir. Herhangi yabancı bir aile zamanla Macarlıkla öyle bir kaynaşır ki, onun rengini bile alır. İşte yaşlı terzi Lestyak, rengi belirsiz saçı, yuvarlak kafasıyla Slovakların oştyepkasına (10) benzediği halde Mihaly kurnazlıkla parlayan söbü yüzü, ela gözleri ve incecik bıyığıyla öyle bir Macar ki, sırtında tek gömlek yerine akıllı uslu bir urba olsa hani kimse şu duvarda betimleri asılı eski üyelerden birinin torunu olmadığını ileri süremez.) Meclise can gelmiş, görüşmelere yeniden başlanmıştı. Biraz sonra Kecskemet'in bugünkü siyasetine uygun olarak ne pahasına olursa olsun kente Türk getirilmesine oy birliğiyle karar verildi.

Derken onur yerinde oturan Porosznoki yeni bir konuya geçti.

- Daha Başkan seçimi var görüşülecek, dedi. İyi günlerde bu yer erdem sahibi kişiler için bir ödöldü, ama bugün, Başkanların birçoğu yurt uğruna kurban gitmiş, birini Budin Sancak Paşası kazıklatmış, öteki İstanbul'un Yedikulesi'nde üzücü bir tutsaklıktan sonra ölmüş, birini Kurucular süngüleriyle delik deşik etmişler ve bir dördüncüsünün de karısı kaçırılmışken, evet böyle bir günde Başkanlık asasını kabul etmek kahramanca bir özveridir ve hiçbir kentdaşımızı seçim yoluyla böyle bir yıkıma itermeye hakkımız yoktur. Çünkü, sorarım size, bugün halk oyunu kime verir? Çok değer verdiği kişiye mi? Böyle bir günde kamu işlerinin başına güvenilen ve

sevilen kişi yerine kimsenin sevmediği birinin geçmesi olası mı, değil mi? Ben bunun olabileceğini sanıyorum, sayın baylar. (Coşkun onaylama sesleri.)

- Öyle, yle! Çok doğru!

- Baylar, Başkan'ın üyeler içinden seçilmesi gerektiğine göre bugünkü koşullar içinde bir tek çıkar yol kalıyor ki, o da içinizden birinin gönüllü olarak Başkanlık yerine geçmesidir.

Gözlerini merakla çevrede gezdirdi. içeriye bir kilise sessizliği çökmüştü. Üyelerden kıpırdanan bile olmadı.

- Kimse yok mu? diye sordu alnını kırıştırarak. Öyleyse yelerden birinin tekin olmayan bir işi üzerine alması gerektiğinde geleneğimizin gösterdiği çareye başvurmamız gerek. Pintyö, getirin şu kurşun çekmeceyi!

Çavuş yandaki hücreden, dört yanında çapraz konmuş tırpanlar üzerinde birer l kafası resmi bulunan, kurşundan, kk bir ekmece getirdi.

- Bakın şurada on iki tane zar var, dedi Porosznoki tok bir sesle ve zarları, üzerinde gz güneşinin içeriye szlen işliğinin oynadığı yeşil masanın ortasına saçtı. Bunların bir tanesi siyah, ötekiler hep beyaz! Siyah zarı çeken Başkan.

Porosznoki zarları yeniden çekmeceye koydu.

Bay Kriston titrete sesiyle söze karıştı:

- Ama burada on bir ye var, zarın biri fazla.

- Bay Lestyak da ekecekse o başka.

Bay Zaladi:

- Oyu olduktan sonra çekmesi gerek, diye düşüncesini belirtti. Hak hırkasının astarı görevdir.

Üyeler bir ağızdan:

- eksin, o da çeksin! dediler.

Mihaly Lestyak'ın gözleri parladı, yüzünü bir alev sardı, kendi kendine:

- Ah siyahı ekebilsem diye düşünüyordu.

içerde bu işler olurken Mihaly olayı avuşların ağızından dışarda kaynaşan halkın arasına sızmıştı; üyeler sabahtan beri orada zihinleri durmuş bir halde nasıl oturuyorlardı, Mihaly pencerenin altına nasıl gelmiş ve boş lakırdı yığını içine akıl kıvılcımını nasıl fırlatmış, bunun zerine Gabor Porosznoki onu sokaktan çağırıp yeşil masanın başına nasıl geçirmişti, bunlar hep duyulmuştu. Olacak şey mi bu yahu? Doğrusu yamandır o Gabor Porosznoki, adamını gözünden anlar.

Ahali konağın önünde alkanı duruyordu. Ara sıra kalabalığın uğultusu içinden "Yaşasın Mihaly Lestyak! Lestyak'ı görmek isteriz! Onu dinlemek isteriz!" gibi sesler yükseliyordu.

Fabian Teyze yayık alkalıyormuş gibi, eliyle koluyla geniş devinimler yaparak büyük bir kümeye dil döküyordu:

- Ermiş o, ermiş, ayol! Tanrı ona ne diyeceğini, zavallı kentimizi şirret pağandan ne türlü kurtaracağını düşünde bildirmiş. Letasi hanım, kardeş, sen Tanrı buldu buldu da onu mu buldu, diye soruyorsun ha? Tanrım yaradanım yapacağı işi hep sanat ustalarının çocuklarına gördürür. Hristos efendimiz bir dlgerin oğlu değil miydi? Bu da bir terzi ustasının oğlu. Hah, işte geliyor, bak!

Matyas Lestyak yakındaki evceğizlerin birinden telaşla fırlayarak hızlı adımlarla sokağa düşmüştü. Yaşlı adam, bir elinde arşınını öfkeli öfkeli sallıyor, öbüründe teyelleri sarkan mavi çuhadan bir kürkü tutarak:

- Nerde o köpoğlu, tutup bir geberteyim onu! Madem geldi, onun yeri burası! diye söylene söylene gidiyordu.

- Mecliste, mecliste! diyenler oldu.

- Kim, Mihaly ha! Nasıl gidermiş o oraya? Benden mi kaçıyor yoksa? Eh, ben de çıkıncaya kadar beklerim.

Göstereceğim kerataya! Kemiklerini kıracağım teresin! Daha bir saat önce, kızdır diye ty kendisine vermişim, çünkü şu elimdeki kürkü bugün götürüp Halas Belediye Başkanı'na vermem gerek, adam bunu giyip de Nograd ilindeki Peşte İl Kurulu'na gidecek. (11) Demin de: "Mihaly, getir artık şu ty!" diye mutfağa seslendim. Ne Mihaly, ne t. Sen ol da bu işe patlama!

Abacı ustası Balint Katona, Mihaly'ı arkaya aldı.

- Öyle yetişmiş bir delikanlıyı terzi çıraklığına, t kızdırmaya koşamazsın gayrı, ağam.

Terzi ona ıkışırcasına, sertçe:

- Sen kendi işine bak komşu, dedi. Keratanın elinden başka bir iş gelmezse ben ne yapayım? Zaten eninde sonunda darağacını boylayacak o. işi gücü kent işleriyle uğraşmak. Dur ben sana gösteririm kent işleriyle uğraşmasını. Alimallah her yanını gverteceğim onun.

Balint Katona oğlanın bugün konuğu devleti anımsayarak:

- Boşuna eneni yorma! dedi.

- şuracıkta yerin dibine geçeyim, ben de onu tokatlamazsam.

Abacı ustası, daha yumuşak gereçle iş gören dkkn komşusuna oğlunun Belediye Meclisine nasıl alındığını anlatmak üzere idi ki, danışma odasının penceresi açılarak Bay Gabor Porosznoki'nin başi göründü.

Porosznoki havayı sarsan gr sesiyle: "Kecskemet kentinin sayrı değer ahalisi!" diye söze başlayınca ses soluk kesiliverdi.

- Greneklerimize, yasalarımıza uyularak bugün kentimiz belediye Başkanlığına bir yıl süreyle saadetli, hamiyetli sayın Bay Mihaly Lestyak'ın seçilmiş olduğunu meclis adına duyururum.

Sıkışık kümeler arasında ıslık gibi şaşırma sesleri dolaştı. İlk ağızdan belki de "Ha ha ha, Mihaly Lestyak mı, he he he!" diye alaycı bir kahkaha ıkılmıştı. Evet, ilk çıkan ses belki buydu, fakat bu ses yükselirken başka bir sese, belki

de alışkanlıkla savrulmuş bir "yaşa!" sesine çarparak biraz duraklamış, kısılmış, biraz da "yaşa" sesine dönmüştü. Ondandır artık yüzlerce ve yüzlerce ses hep yaşaya, o gittikçe kabaran, bütün öteki sesleri boğan ilk yaşa sesine katılarak geniş dalgalar halinde havayı doldurmuştu... Oysa ilk "yaşa" daha kısık ve ilk "he he he" daha gür olsaydı, o zaman "yaşa" sesi ikiye bölünür ve şimdi gökleri sarsan naralar cehennemden derinliğinden yükselen "ha ha ha, hi hi hi"lere dönerdi. Halkın sesi ne kadar gür çıkarsa o kadar kolay, solukla üflenen bir tüy hafifliğiyle yükselir.

Coşkun yaşa seslerine halk sokaklardan sel gibi akmaya başladı. Her yandan, kiminin elinde çengelli sırıklar, su kovaları bulunan ve "yangın nerede?" yahut "ne var, ne olmuş?" gibi sorularla telaşlı insanların koştuğu görülüyordu.

Derken Belediye Konağı'nın kapısı açıldı ve aralarında Mihaly Lestyak da bulunan üyeler ikişer ikişer çıktılar. Genç Lestyak sanki hiç de eskisi değildi; çalım ve ağırbaşlı adımlarla yürüyordu. Yüzü, gençlerde görülen bir kızartıyla parlıyor, gözlerini, başlarına devlet kuşu konanlar gibi gülümseyerek halkın üzerinde dolaştırıyordu. İki yanında Roma konsüllerinin lictorları gibi, ellerindeki değneği havaya kaldırmış birer çavuş ona ayak uyduruyordu. Kecskemet'te büyüklük simgesi buydu.

Fakat sayın Başkan'ın böyle bir debdebeyegereksinimi de vardı, çünkü gümüş düğmeli çepkenler içinde kasılan güçlü meclis üyeleri arasında sırtındaki tek gömleği ve eski püskü yeleğiyle yirmi iki yaşındaki delikanlı biraz garip görünüyordu. Belki de halkı asıl coşturan bu garip görünümüdür.

Yaşlı Lestyak bir sararıyor, bir kıpkırmızı kesiliyordu.

- Düş mü görüyorum hey ulu Tanrım? diyerek gözlerini oğuşturuyor, belki de oraya akın eden yaşları kurutuyordu.

Birden: "Tut, komşu!" dedi.

Sahiden Balint Katona tutmasaydı düşecekti.

- Haydi Lestyak usta, kendine o kadar güveniyorsan Belediye Başkanı'na bir dayak at da görelim.

Yaşlı adam bir şey demedi, dermanı kesilen elindeki arşın usulca yere düştü, gözlerini yumdu. Fakat gözleri kapalı olduğu halde Başkan'ın kendisine yaklaştığını duydu ve hemen kedi gibi üzerine sıçrayarak elindeki ütüsüz, beyaz teyelleri ve tebeşir çizgileri görünen yeni kürkü onun sırtına örtüverdi.

Ahali bunu da kendinden geçercesine coşkun bir sevinçle karşıladı, yalnızca Balint Katona şakacıktan haykırdı:

- Aşk olsun Matyas ağa, Halas Belediye Başkanı Fülele'e giderken ne giyecek?

Yaşlı terzi horozlanarak yanıtladı:

- Ağam abayla gidiversin. o bana kürk diktirecek kadar adam mı olmuş ki?

Bunun üzerine dövüşken bir boğa gibi insan yığınları arasından kendisine yol açarak doğru eve, önündeki küçük bahçede dallarından kiremit kırmızısı yemişlerini sarkıtan koca armut ağacının bulunduğu evceğine seğirtti; ağacın, altına dayaklar vurulmuş yüklü, iri dalları yola sarmaktaydı.

Bir tiyin hızı ve ustalığıyla ağacın ta tepesine tırmanarak üst dalları çılgınca silkmeye başladı; her zaman üzerine titrediği mis kokulu canım armutlar sapır sapır halkın üstüne yağıyordu, çocuklar, kadınlar, krala taç giydirilirken saray haznedarının saçtığı altınları kapışanlar gibi itişe kakışa armutların üzerine atıldılar. Yuvarlanan armutlardan almak için koskoca adamların da eğildikleri görülüyordu. Yaşlı adam kısık sesiyle:

- Yeyin, helal olsun! diye bağıyor ve yaşlı ağacı var gücüyle, üzerindeki armutların hepsi dökülünceye kadar sarsıyor, durmadan sarsıyordu.

...Yaşlı Lestyak oğlunun seçimini böyle kutladı.

III

GARİP HAZIRLIKLAR.

KRİSTOF AGOSTON'UN ELÇİLİĞİ.

Başkan seçiminin sarhoşluğu geçmişti. Ertesi, daha ertesi gün halk kendine gelmiş: "Ne çılgınlıkmış meğer yaptığımız. Bayağı soytarlıkmış" diye söyleniyordu. Bazıları:

- Kenti maskara ettiler!

- Kendilerini kışın rahata vermek için üyelerin çevirdikleri dolap bu, diyorlardı.

Şurada burada öç alma hırısı patlak vermiş, kıskançlık duyguları açığa vurulmuştu; tek tük kaçırılan sözlerde hep hoşnutsuzluk seziliyordu. Ama komşu bölgelerde egemen olanlar Başkanı tanımakta gecikmediler. Zülfikar Ağa, "El-mahrusa Szolnok kalesinden" yazdığı tatlı dilli mektubunda ona, elinde bulunan iki keşişin kurtarmalığını yollarsa Başkanlık görevine hayırlı bir işle başlamış olacağını bildirmişti. Bay Csuda güzelliikle dört araba ekmek istiyordu. Yalnızca Budin Kaymakamı'nın adamı, vergi işlerini düzenlemek için Kecskemet'e gelen Halil Efendi, kendisiyle görüşmek için karşısına sakalsız bir yeni yetişme çıkarılmasına surat etmişti. Bunun üzerine Başkan hemen yüz geri ederek kapıyı çarpmış, birkaç dakika sonra bu kapıdan, elinde iple bir yaşlı teke çekerek çavuş Pintyö girmişti.

- Bu akılsız hayvancağızla burada işin ne bre imansız köpek?

- Başkan efendimin verdiği buyruk üzerine getirdim ben onu. Bunun sakalı olduğundan zatın bununla görüşecekmış.

Gediğine konan bu taş Kecskemet halkının hoşuna gitti ve terazinin kefeşi Mihaly'den yana eğildi.

- Adam olacak adam! Kimseye alt olmuyor. Efendinin ağzının payını verivermiş. Böyle Başkan da gelmemişti!

Ondan sonra artık, bakalım ne olacak, diye Lestyak'ın yapıp ettiklerini hiç gözden kaçırmaz olmuşlardı. Ama alemin ağzına da her gün yeni bir sermaye çıkıyordu.

Ortada dönen laflara bakılırsa Belediye Başkanı ince iş bilir Janos Balogh ile Brasso'dan buralara düşmüş ünlü kuyumcu Venczel Walter ustayı yanına çağırarak onlara halkalı bir kırbaçla telkari bir nacak ismarlamıştı; kırbacın sapı yakut, zümrüt ve daha başka yanar döner cevahirle kakmalı altından, nacağın da sapı altından, ağız gümüşten olacaktı. Geceyi gündüze katmaları buyurulmuştu. Bu iki süslü alet dünyanın parasına mal olacaktı. (Acaba kentin böyle şeylere parası var mı?)

Ertesi pazar Başkanla üyelerden ikisi dükkânları sırayla dolaşarak ulusal renkli ne kadar kurdele varsa hepsini satın aldılar, sonra Belediye'nin dört atlısıyla Szikra'ya açıldılar.

Szikra bir kum deryası, Kecskemet'in Sahrasıdır. O çağdan beri ağaç yetiştirici torunlar o vakit daha başıboş olan, durmadan kaynaşarak yer değiştiren, koşan ve sonu gelmeyen dalgalar halinde ilerleyen bu kumu durdurdular. Oysa o zaman uçsuz bucaksız bir genişlikte ne su, ne bitki. Güneş parıltılı ışığını o köpüren, göz kamaştırıcı bir hızla dalgalanan kum yığınlarının milyarlarca zerresine saçarken sanki binlerce gizli süpürge durmadan çalışıyormuş, yahut da üzerlerinde yalnızca güneşin ışığı oynuyor, sıçırıyormuş gibi görünür. Hayvanın, canlı yaratığın izi bile yok. Bu toprak ufaklık bir köstebek bile doğurmaz, çünkü bu toprak gelip geçicidir. Toprağın bile barınmadığı bu yer kimseye yurt olmaz. Köstebek bile deliğini bırakıp orayı yine aramayı sever. Bugün şurada işaret koyduğu bir kum yığını ertesi gün bulmak kimin haddi? Kum tepecikleri telaşlı yolcular gibi durmadan ilerlerler, dağılır, koşar ve yeniden toparlanırlar...

Burada derin bir ölüm sessizliği var. Yalnızca bazen, sıkılmadan buralara uğrayan bir çatal kanatlı kırlangıcın havada kanadını şaklattığı duyulur. Uzaktan, çok uzaktan bir yaban ördeği çiftinin sesi gelir. Oralarda bir sazlık olmalı. Derken gür ve çirkin sesiyle balaban kuşu haykırır.

Güneş, doğarken bir kum tepesinin içinden yükselir, akşam batarken de yine bir kum tepesinin içine kayar. Güneşin kendi de, esmer boza çalan tek renkli dünyanın üzerinde, yükseklerden çevreye altın tozu serpen bir kum tepesi gibi görünür.

Bu geniş kumsalda ancak çok, pek çok gidildikten sonra dudaklardan: Ot, ot! diye içten gelen bir sevinç haykırışı duyulur. Artık su da uzak değildir. Bodur söğütler arasında nazlı kıvrımlarla akan Tisza, (12) bizim tatlı sulu ırmağımız görünür. Sol kolda küçük bir kulübe, kır muhtarının evi ağarmaktadır ve onun ardında hissiyatlı sazlıklarıyla yemyeşil çayırılar uzanır. Ötede bir siyeç, onun karşısında kararmış bir çit, hergelelerin, ılgıların sığındıkları üstü açık bir barınak.

Kır yaşamı genç Başkan'ın hoşuna gidiyor, her şeye ayrı ayrı, dikkatle bakıyordu. Rasladığı sığır ve at çobanlarına uyarılarda bulunuyordu: Tam dört hafta sonra, sabah erkenden Belediye Konağı'nın önünde yüz baş koca boynuzlu öküzle ılgıdan seçme en güzel elli acar tay bulunmalıydı; tayların yeleleri ulusal renkli şeritlerle örülecek, öküzlerin boynuzlarından da yine o renkte kurdeleler sarkacaktı.

Tabii bu tembihler de gizli kalmamış, ağalar kente döner dönmez çevrede duyulmuştu; o zamanlar Kecskemet'te gündelik gazeteler olsaydı yazı işleri müdürü bu haberi kesinlikle başsütünde "siyah" harflerle haberler arasına sıkıştırırdı. Fakat o çağlarda halk henüz yalnızca şarap sürahilerinin başında düşünce yürütüyordu.

- Altın saplı kırbaç, altın nacak, ulusal kurdeleli öküzler, taylar! Yoksa kralın oğlu bizim soylu kentimize başçoban mı duracak?

Fakat ertesi sabah Gyurka Pintyö boynunda davulla sokak sokak dolaşarak davudi sesiyle:

- Drum! Drum! Ey ahali, duyun, işitin... diye haberi yaymaya başlayınca halktaki şaşkınlık daha da arttı.

Davulcu Gyurka bu başlangıçtan sonra, her zaman bir duraklar, şalgam biçimindeki başını küskün bir kaz gibi ve eşsiz bir ustalıkla yana sarkıtarak gocuğunun iç cebindeki yassı mataranın emziğine ağzını dayardı. Yine öyle yaptı ve uzunca bir yudum çekerek gırtlığını ıslattıktan sonra gürleyerek sürdürdü:

- Türk padişahının karısı olmak isteyen varsa pazar gününe kadar sayın Başkan efendimizin katına çıksın!

Bunu duyan Kecskemet halkı arasında doğallıkla hayli kaynaşma oldu.

- Çıldır mı bu Başkan, ne oldu?

Çokları da:

- Toy çocuk o daha! dediler. İşin içyüzünü bilenler şüpheli şüpheli gülümsüyor, başlarını sallayarak: "Bir şey çıkmaz bundan!" diyorlardı.

Ama ona inananlar bu habere şaşıyor, bir yandan da Türk padişahı Kecskemet'ten evlenmek istiyormuş, diye bu iltifata seviniyorlardı. Şevketli Sultan doğrusu zevk sahibi imiş. (Al bakalım Negykörös, daha diyeceğin var mı?)

Yetişmiş kızlarla dul gelinler korka korka aralarında bu haberin lafını ettiler, tam beş gün çeşme başlarında, kendir havuzunun yanında ve daha nerede toplanırlarsa, açık saçık sözlerle gülüşerek, eğlenerek bunun dedikodusunu yaptılar.

Kent ilerigelenlerinin planı sümüklü böcek gibi gittikçe boynuzlarını dışarı uzatıyordu. Padişah IV. Mehmet'in Budin'e geleceği haberi alınmıştı; sağda solda yüz öküzle elli tayı, altın kırbaç ve altın nacağı ona götürecekleri, üyelerin ayrıca gönüllü yazılacak eksiklilerden en güzel dördünü seçerek kendisine armağan edecekleri söyleniyordu.

Pal İnokai'nin güzel karısı reçel kaynatırken kikir kikir gülerek:

- Yalnızca dört tane mi? Zavallı Türk padişahı! diyordu.

Mate Toth ona anlatıyordu:

- Borcsa kardeşim, onun sarayında daha üç yüz altmış altı karısı var, buna ne dersin?

Keten saçlı, kuş beyinli Bayan György Ugi de lafa karıştı:

- Her sabah onları dövmekle nasıl başa çıkar ki, Mate ağa?

- Sen ne akılsız şeysin, yavrum, Ugi ağanın dövdüğü gibi o karılarını dövmez ki! Onları görmez bile. Üç yüz altmış altı karısı oluşu da her gününe bir tane düşsün diye, anladın mı?

(Toth emmi anlamlı anlamlı dilini şaklattı.)

Kadınlar arasında sivri akıllılığıyla tanınan Kata Agoston bir sürü padişah karısı arasında en karayazılısını ossaat keşfetmişti:

- Ya şubat ayı yirmi sekiz çeken yılda sırası ayın yirmi dokuzuna düşen zavallı ne yapar?

Doğrusu buna Mate Toth da bir şey diyemedi. "Türklerin takvimi başka türdür" gibi bir şey kekeledi, ama bu söz oradaki kadınların o üç yüz altmış altıncı karıya duydukları acımayla gözlerinden yaş gelmesini önleyemedi. (Zavallı karayazılı yaratık!) Derken, bakalım gönüllü yazılmaya kimin yüzü tutacak merakı bütün duyguları bastırdı.

Keckskemet bahçelerinde yetişen en güzel dört gülün kimler olduğu bir anlaşılıydı artık! Acaba belediye kimleri seçecekti?

Bu çekici düşünce, biliyorum, kendini beğenmiş gönüllerden birçoğunu ta içinden gıcıkliyordu. Fakat ah şu ayıp denen şey olmasa!

Çok geçmeden Başkan'ın suratı da asılmıştı. Pazar gününe kadar ağa tek bir balıkçağz takılmadı.

Yalnızca Fabian teyze kaşlarını rastıklamış, kolalı eteğini hışkıdata hışkıdata Başkan'a varmış ve fettanca göz kırparak sormuştu:

- Bilin bakalım, neye geldim size?

- Vergi vermeye gelmiş olacaksınız.

Bayan Fabian kıyısı oyalı örtüsünü Lestyak'a doğru savurarak:

- Hadi canım sizde, dedi.

- Belki de birinden yakınmaya geldiniz.

- Hayır!

- Öyleyse papazlar için para topluyorsunuz, dedi Başkan iğneli bir sesle.

Fabian teyze neşesi kaçarak başını eğdi ve ölgün bir edayla:

- Siz bilemezseniz benim söylemem boşuna! diye inledi.

- Ne, yoksa yazılmaya mı geldiniz?

Bayan Fabian utana sıkıla yanıt verdi:

- Ne yapayım, dulum!

- Hm. Bu da bir neden, öyle ya.

- Kent uğruna yapıyorum, dedi kadın kulaklarına kadar kızarak.

Başkan yarı kızgın, yarı gülererek homurdandı:

- İyi ama, Bruno Baba ile Keşiş Litkei buna ne derler, onlar sizi nerdeyse bir azize yapmışlardı.

- Günaha girersem âyin yaptırırım. Ruhum her zaman kilisenindir, kentim için yalnızca vücudumu feda edeceğim.

- Âlâ, âlâ, ben adınızı yazarım.

Bundan başka Czegled Sokağı'ndan Panna Nagy, Kemenes'in dul karısı ve Maria Ban gibi birkaç suratsız daha başvurdu. Böylelerinden bazılarını Başkan: "Yıkıl şuradan kazık karı, yüzünü şeytanlar görsün!" diye odasından kovup çıkarmıştı.

Başkan çopur yüzlü bir kıza da öfkelenerek:

- Evinde bir aynan yok mu senin? diye sordu.

- Yok, bay Başkan.

- Öyleyse yavrum, sen git bir yerde bir kova su bul, onun içinde kendine bir bak, azıcık insafın varsa sonra yine gel.

Bütün bu dedikodular iyi haber alan çevrelerde bir hoş karşılandı. Pazartesi günü Belediye Meclisi toplandığı vakit üyeler kendileri de dayanamayarak bu başarısız girişimi kötülemekten çekinmediler.

- E, kafese giren oldu mu?

Lestyak tersçe yanıt verdi:

- Biri de işe yaramaz.

Bay Gabor Porosznoki keyifli keyifli öksürdü.

- Hesabımız yanlış çıktı. Padişah için Keckskemet'te dört sütnine bulmak, dört odalık bulmaktan daha kolay.

Başkan kesin olarak:

- Ben o dört odalığı da bulacağım, dedi.

Kafasına koyduğu bir şeyi yerine getirmekte inat ettiği, sözünün eri olduğu anlaşılıyordu. Biraz sonra:

- Oraya çiçeksiz gidilmez, diyerek Budin Paşası'nın gizli mektubunu meclis üyelerinin önüne sürdü. Paşa bu mektubunda onun, şevketli Sultana ne gibi armağanlar götürmenin yakışık alacağı sorusuna karşı Doğululara özgü üstü kapalılıkla: "Ona at, silah, kızartma ve çiçek götürün!" diye yazıyordu.

Çiçeksiz olmazdı vesselam.

Şimdiye kadar işe yarayacak kimsenin gelmeyeşine şaşılmazdı, çünkü hiçbir tuzak kurulmamıştı. Türk Sultanı olmakla iş bitmez ki! Türk Sultanına bayılan kim? Bari yakışıklı, zengin, boz cepkeni vücuduna uygun, çizmeleri

sert konçlu Tisza boyu değirmenci uşaklarından biri olsa ve kendine nikâhlı bir eş arasa, neyse. Ama Türk Sultanı! Türk Sultanı deyince bizim bu taraf dişeğletilerinin aklına paşalar paşası gelir, paşa üzerine bildiği de:

Türk paşası paşası, göbeğiyle yaşası! tekerlemesiydi.

Beyaz at kılından örme halkanın arasına kızıl buğday taneleri konmazsa serçe kuşu tuzağa düşer mi? Bir yavru sıçan bile kapanda ağaran domuz yağına imrenir de öyle yakalanır.

Keckskemet kızlarına da bir tuzak ister.

Ama nasıl bir tuzak? Hey Tanrım, urbadan iyi tuzak mı olur? İnciler, kurdeleler, tenteneler... Bunlar da bir Üç Azizlik'tir, ama cehennem Üç Azizliği! İblis'ten tutun da bütün şeytanlar bu üç şeyin içinde zıplarlar. Bunlardan biri kadına "bana bak, bana!" diye seslenir, öteki onu "ne olur, beni tak!" diye kandırmaya çalışır, üçüncüsü kulağına "benim için günaha gir!" diye fısıldar.

Mihaly Lestyak kentin bu işlerden anlayan kadınlarını çağırarak Türk tüccarlarında bulabilecekleri en güzel ipeklileri, altın, gümüş sırmalarla işlenmiş kumaşları, en ince, çeşitli tenteneleri, yakutlu yüzükleri, göz kamaştırıcı, ağır pahalı küpeleri toplayıp getirmeleri için kimini Szeged'e, kimini Budin'e yolladı: "Hanım abla, sakın bilezikleri de unutmayın, alacağınız eşya görülmemiş, duyulmamış güzellikte şeyler olsun, ona göre seçin. Sanki dört bey kızını düğüne hazırlıyormuşunuz da onlara gerekiyormuş gibi düşünün, aklınızı ona göre ayarlayın..." demeyi de unutmadı.

Ötede yaşlı Lestyak da boş durmuyordu; oğlunun buyruğu üzerine bir köylü arabasına atladığı gibi, işlerini yaptığı çevredeki büyük beylerin, Vayların, Fayların, Bariuserların (çünkü yaşlı adam uzak illere ün salmış yaman bir terziydi) çiftliklerine uğrayarak bu kent işine yardım etmeleri için (öyle ya, hepsinin Keckskemet sınırları içinde çiftlikleri vardı) dikişçi kadınları imeceye çağırırdı.

Nereye vardıysa bey hanımları, "kentin koruyucuları" ona güler yüz gösterdiler ve Matyas usta kente bir araba yükü dikişçi kızla döndü.

Arkasından koca koca sandıklar içinde, satın alınan güzelim mallar da geliverince Matyas Lestyak'ın yönetiminde geceli gündüzlü duraksız bir çalışmadır başladı. Makaslar sıkırdıyor, yüksükler tıkırdıyor, iğneler parıl parıl yaniyor, parça halindeki yığın yığın kadifeler, ipekliler yavaş yavaş birer biçim alıyordu. İşte bir etek, şu bir fistan, bu da bir yelek! (Aman ne göz alıcı şeyler!) Şu beyaz tentene omuza konunca ne de hoş duracak. Ya şu bin bir pulla işlenmiş ipekli maskaralığa bakın! Bu da gelin başlığı imiş. Çünkü dört canlı çiçekten ikisi kız, ikisi gelin. Keckskemet'in bütün kız ve kadınları gündüzleri hep bu masallardaki giyimleri andıran süslü urbaların lakırdısını ediyor, geceleri düşlerinde hep bunları görüyorlardı.

Saygıdeğer pir Bruno Baba ile Keşiş Litkei münasebetsizce işe karışmasalardı her şey yoluna girmiş sayılırdı.

Keckskemet'te, tek bir çavuş bile olsa, bir Türk orununun bulunması, hele bunun kent tarafından çağırılmak istenışı papazların hiç hoşuna gitmiyordu.

- Yehova'nın kulu Tanrı'ya yaranmaya uğraşmasın, çünkü iki yüzlü kulu Tanrı'nın biri iter, öteki de elinden tutmaz, iki arada kalır. Keckskemet'in Tanrı korkusu bilir ahalisi, gözünüzü dört açın!...

Papazlar böyle demekle kalmıyor, salt Türklerle, erdenlerimizi sürükleyip götüren, bizi günaha sokan Türklerle hoş geçinmek için aziz Piskopos Nicolaus'un kentini onlara peşkeş çeken yeni Başkan'a atıp tutuyorlar, verdikleri kışkırtıcı vaazlarda onu yerin dibine sokup çıkarıyorlardı.

Macarın yüreği kav gibidir, ufacak bir kıvılcımdan ateş alır. Halkın öfkesi arttıkça artıyordu. Ertesi pazar kiliseden çıkarak Belediye Konağı'nın önünde küme küme toplaşan telaşlı insanlar gözdağı veren yumruklarını sıkarak:

- Kahrolsun Başkan! Kahrolsun üyeler! diye bağırışmaya başladılar.

Sesleri en gür çıkanlar Katoliklerdi. Çiftçi ataları yüz yıl önce Çek ülkesinden buralara gelmiş olan Lutercilerle o sıralarda Temetö Sokağı'nda ayrı bir topluluk halinde oturan Tolna'dan gelme Kalvinciler Erdel'in Protestan beyleriyle ahbaplık eden perçemlilerden belki de hoşlanıyorlardı. Özetle, protestanlara Türkün kavuğu da Papa'nın tacı kadar acayip görünürdü.

Porosznoki ile Agoston büyük bir telaş içinde Başkan'ın katına vardılar.

- Yandık, yandık! Ahali aşağıda birbirine giriyor, duymuyor musunuz? Başkan istifini bozmadan yanıt verdi:

- Duyuyorum.

- Ne yapacağız? Tasarımızdan vazgeçsek mi?

Mihaly alaylı bir bakışla onları süzdü.

- Pir bize karşı döneli durum daha kötüleşti mi? Ne dersiniz? Çünkü sorun burada.

- Hayır, dedi Porosznoki, daha kötüleşmesine kötüleşmedi, ama ne olur ne olmaz diye düşünmek gerek. Halk arasına sözleri geçen bu papazlar iki haftaya varmaz, ahaliyi kazma kürek üzerimize yürütürler.

- Keckskemet'in yazgısını biz mi tutacağız elimizde, yoksa sözü ayağa mı düşüreceğiz? İş burada. Bence bizim elimizde tutmamız gerek. Demek ki biz neye karar verirsek öyle olacaktır.

Genç Başkan bu sözleri o kadar sert ve kesin söylemişti ki, demir gibi sağlam bir özyapısı olan Porosznoki'nin bile hoşuna gitti, yalnızca Agoston biraz iğnelemeye yeltendi.

- Bay Başkan, dikkatlilik her vakit akıllı işi değildir. İş bir kez bu duruma gelmiş, başımız büsbütün derde girmeden ne yapacaksak yapmalıyız.

- Elbet yapacağız. Zatin yarım saate kadar yola çıkacak.

- Ben ha?

- Önemli bir iş için gizlice bir elçiliğe gideceksiniz.

- Nereye?

- Sayın arkadaşlar, oturun. Fakat ağızlara kilit, buradan tek bir söz çıktığını istemem. Laf taşıyanı mahkemeye sürüklerim.

Hastacağı Zaladi:

- Tıpkı bir diktatör gibi konuşuyor, diye mırıldandı.

Bu sırada öteki üyeler, yüzleri dehşet içinde, bet beniz soluk içeri girmişlerdi. Bazılarının gözleri korkudan gerilmişti.

- Ne diyor, ne diyor? Biz de duyalım!

Bay Agoston Kurucuları, başta Istvan Csuda'yı aramaya çıkıyormuş.

- Şu haydudu mu? Ah bir elime geçse, ben ona yapacağımı bilirim.

- Merak etmeyin, dedi Başkan, ona bir zararı dokunmaz. Onunla güzellikle konuşmaya gidiyor. Pirlé Litkei Baba'yı bir daha, fakat vakit geçirmeden kaçırmak için ne istediğini soracak ona. Pazarlık edecek. Şimdilik bu herifler bize gerekmiyor.

Asık suratlı kent ulularının yüzleri güldü; hepsinin rengi yerine gelmişti. Bay Porosznoki sevincinden eliyle alnına vurdu:

- Doğrusu bunu ben akıl edemezdim. Çok iyi, çok uygun. Zatin anadan doğma bir diplomatmış meğer.

- Çaresizlik en iyi, bazan deneyimden daha iyi akıl hocasıdır. Papazlara karşı elimizde güç yok, onları ne hapse tıkaabiliriz, ne de vaazlarının önüne geçebiliriz. Elimizde tek bir çare var, o da Istvan Csuda.

Dışarı çıkmak üzere olan Bay Agoston sordu:

- Ona ne kadar önerebilirim?

- Herhalde ucuza yapar. Şu sıralarda hiç işi yok, hem zaten o bu işin ustasıdır. İstedığının yarısını verebilirsiniz.

Agoston'nu doru kısrak yarım saat sonra Czegled yolunu tozutuyordu. Üçüncü günün akşamı Csudagil dindar papazları elleri kolları bağlı, yine o yoldan götürdüler...

Bay Kristof Agoston'un gizli elçiliği böyle başarılı olmuş ve kendisi de bunu ölünceye kadar gittikçe daha hararetle, daha renkli ve romantik bir biçimde anlata anlata bitirememişti. Hele kocalık günlerinde: "Nerde o benim, haşmetli Thököly'nin sarayında tam yetkili elçilik ettiğim günler!" diye kurula kurula övünmesi görülecek şeydi.

IV

DÖRT MUHABBET ÇİÇEĞİYLE YOLA ÇIKIŞ.

Papazlar kaçırılmış, Kecskemet halkı yatışmış, armağanlarla Budin'e Türk padişahının katına gidilecek büyük gün yaklaşmıştı.

Urbaların dikilmesi bittiğinden herkesin görmesi için üç günlüğüne Belediye Konağı'na kondu. Gelen gidenin hesabı yoktu; orası düğün evine dönmüştü.

Göz alıcı süslü urbaların serildiği büyük masayı çavuş Pintyö gözetliyordu. Yaşlı Gyurka orada bir cehennem zebanisi gibi duruyordu; yalnızca elinde alevden satır yerine bir fındık sopası tutmaktaydı.

Sergideki cici bici o kadar güzel görünüyordu ki, Pintyö'nün bile gözleri dalıyordu. Kendi kendine:

- Suratsız karılar böyle çapıtlara güvenirler, diyor, gözüne hoş görünen dilberleriyse:

- Şu öteki odaya gir de bir kez giyin, şekerim, bakalım nasıl yakışacak? diye hevese getiriyordu; bu iş ona verilmişti.

Böyle bir öneriye dayanılır mı? Kadınlardan yüreği çarpmayan, bakışlarını orada unutmayan yoktu. Binbir gece masallarının parıltıları bile bunun yanında hiç kalırdı.

Gelen kızlardan kaç, bir ceylan gibi korkak adımlarla, baygın gözlerini eşyanın üzerinde gezdirerek dolaşırken bakışları birdenbire geriliyor, alev alev parlıyor, elleri ayakları titremeye, şakakları çarpmaya başlıyordu. O zaman çavuş ona: "Giy de bak, kızım!" diye sesleniyordu. Hangi kız buna karşı koyabilir? Öleceğini bilse giyinip bakıyordu. Bir kez de gönlünü bunlara kaptıranın vay haline! Dikişçi kızlardan ikisi hemen saçlarına renk renk kurdeleler örüyor, belini sıkıp inceltiyorlar, sonra o zarif yelekle üzerine gümüş ayçeler işlenmiş vişne rengi fıstanı giydirek ayaklarına kırmızı çizimleri çekiyorlar, hele bir de gerdanına pırl pırl mücevherleri taktılar mı: "Haydi yavrum, bir de şimdi gör kendini!" diyorlardı.

O zaman karşısına ayna geliyor, kız onun içinde masallardaki perilerden birini görünce sevinç çılgılığı koparmaktan kendini alamıyordu.

Sonra da şöyle göğsü çarpa çarpa, heyecandan soluyarak, gururun verdiği hırsıyla doya doya kendini seyrederken zebani önüne dikiliyordu.

- Haydi yeter artık, çıkar bakalım onları... yahut istersen her zaman böyle urbalar içinde gezebilirsin.

Buna karşı: "Şaşarım aklınıza!" deyivererek güzelim delmenin kopçalarını çözövmeye, büyülü eteğin kemerini gevşetivermeye, o biçimli kırmızı çizimleri, o pırl pırl mücevherleri çıkarıp atarak yine eski püskü bezlerin içine girmeye kimin gönlü razı olur?

Hepsi de giyinip bakmak istiyor, hiçbiri isteyerek çıkarmıyordu.

Yaşlı başlı kadınların bile kıskançlıktan karınlarına ağrılar girmişti. Yarışa onlar da katılmak istiyorlardı, oysa Szeged'de olsa bunları kesinlikle ateşe atarlardı. (13)

Karılarla başa çıkamadığından bu işe bir sınır çizmek gerekmişti. Bundan böyle yalnızca güzeller, öksüzler ve yoksullar, el yüzüne çıkabilecek olanlar giysileri deneyebileceklerdi.

Pintyö ağanın rütbesi artmıştı; güzel seçmek ona kalmıştı. Paris'in (14) bir tane altın elması vardı, onun bir sepet! Yaşlı çavuşa yaranmak için neler yapmıyorlardı! Göz süzüp gülümsemeler, domuz butları, çörekler, şuradan buradan bir binlik şarap geldiği de oluyordu. Özetle Pintyö hatırı sayılır bir adam olmuştu. Bunun önemi asıl on, yirmi yıl sonra anlaşılmıştı. O vaktin kadınları birbirine: "Ben kaya yarığından çıkmadım ya, Lestyak'ın urbalarını ben de giymiştim!" diye övünürlerdi. Bu lakırdı bayağı bir atasözü olmuştu.

Hele o günlerde, daha sıcak sığağına bunun ne büyük önemi olduğunu varın siz düşünün! Urbaları kimi giymiş, kimi giyememişti, yani kiminin güzelliği resmen kabul edilmiş, kimi çürüğe çıkarılmıştı. Bu yüzden dökülen acı göz yaşının haddi hesabı yoktu.

Hani bir yolsuzluk yaptı, rüşvet aldı diye yaşlı çavuşun günahını almak da istemem (aradan iki yüz yıl geçtikten sonra bunun kanıtlanması zordur), ama çingene kızına karşı işlediği gibi bazı insafsızlıklar yaptığı söz götürmez. Çapıtlar içinde, yalınayak, saçları darmadağın gelen bu kara kızcağız iri gözlerini o paha biçilmez süslü eşya üzerinde gezdirirken ağzı açık kalmış, parlak doğu incilerini andıran bembeyaz dişleri görünmüştü. (O koca bunak bunun farkına bile varmamıştı ya!)

Narin fakat dinç yapısıyla bu kız henüz bir çocuktu. Uzun zaman ağzını ayırarak, duraklaya duraklaya masanın çevresinde dolaştıktan sonra dayanamayarak çavuşa sordu:

- Bunları ben de giyebilir miyim?

Gyuri dayı önce iri iri soludu, sonra ona tersçe bir çıkıştı:

- Kel başın şimşir tarak nesine? Cehennem ol!

Kızcağız öyle bozuldu, öyle utandı ki, başına kaynar sular dökülmüşe döndü. Oradaki süslü süslü şeyler bu yaban kedisini bile büyülemişti. Başını çevirdi, gözleri dolu dolu oldu ve yaşlarını elinin tersiyle sildi.

Bereket versin -yahut aksi gibi- Belediye Başkanı da oralardaydı ve onun üzüntüsünü sezmışti. Eliyle kızın omzuna dokununca zavallı titredi:

- Seç şu urbalarından da bir giyin bakalım.

Kız inanamayarak onun yüzüne baktı, sonra:

- Şu bırakmıyor, diye dirseğiyle Pintyö'yü gösterdi.

- Ya ben, yani Belediye Başkanı, izin verirsem.

Kız ıslak gözleriyle ona baktı:

- Buraya sen mi karşıyorsun? Sahi mi?

- Pintyö, dedi Başkan gülererek, şu kızın ardından en güzel urbaları götür, bakalım bir şeye benzeyecek mi?

Bir çeyrek saat sonra onu görmeliydi! Yıkanmış, süslenmiş olarak giyinme odasından çıkınca salonda birden bir hayranlık uğultusu yükseldi.

Bu bir hayal oyunu muydu, yoksa canlı bir gerçek mi? Çünkü gözler kamaştırıcı güzellikte bir kral kızıydı bu! Kiraz rengi ipek delme altında sanki bir peri endamı gizleniyor, bacaklarına dolanan eteklik dalga dalga topuklarına kadar iniyordu. Dudağının rengi gerdanındaki yakutun kızılığını gölgede bırakıyor, kurum gibi kara saçları büküm büküm örgüsüyle boyunca uzanıyordu.

Belediye Başkanı hayranlıkla sordu:

- Kimin kızısın sen?

- "Yiğit balıkçı"da çalan yaşlı mızıkacı Bürü'nün. ("Yiğit Balıkçı" Tisza boyu tanyaları (15) arasında ünlü bir kır meyhanesiydi.)

- Adın ne?

- Czinna.

- Bizimle Budin'e gelir misin?

Kız kayıtsızca omuz silkti.

- Gelirsen o urba senin olur.

- Gelirim.

Demetin en güzel çiçeği böylece ele geçmişti. Ötekileri bulmak zor değildi; yalnızca kız sürüsünün içinden bunun yanına daha üç en güzelini seçmek gerekiyordu. Keten saçlı, menekşe gözlü, ince belli Maria Bari, uzun boylu, sülün yapılı Magdolna Katona, sonra açmış hatmi gülü gibi yanaklarından kan damlayan, dolgun göğüslü Agnes Pal ne güne duruyorlardı? Sultan bunlardan daha dilberini öpmemiş ve Firdevsi bunlardan daha güzellerini şakınamıştır...

Artık yola çıkılabilirdi.

Pazar sabahı, her birinin boynunda demirden birer zarif çanla boynuzları kurdeleli yüz öküz, yelelerine küçük gümüş çingiraklar takılı, ılgıdan seçilmiş, ceylan gibi elli tay da gelmişti. Arabalardan ikisine kızlar bindiler; bu kızlardan ikisi giyinişlerine göre sözde gelin, hem de en cilvelisinden yeni gelinlerdi. Arkalarından üye efendiler, gümüş kordonlu, açık mavi pelerinler içinde yaylı arabalarına tırmandılar. Öndeki arabaya, yanına Ferencz Kristof'u, karşısına da Jozsef İnokai'yi oturarak Başkan bindi. Bunlardan biri öküzler, öteki taylar üzerine memur edilmişti. İkinci arabada oturan eski elçi Bay Agoston şimdi çiçekçi olmuştu. Siyaset böyledir işte! Gabor Porosznoki pırlıl pırlıl bir ipek kılıf içinde silahları götürüyordu. Belediye üyelerinin altıncısı olan ufak tefek, kambur

György İmecs pek gösterişsiz bir adamdı ama, Türkçeyle Tatarca'yı iyi konuştuğundan onu da "yağlayıcı" olarak götürüyorlardı.

Derken alana birikmiş halkın "yaşa" naraları yükseliyor, kent kadınları onların ardından sallamak için örtülerini tez başlarından alıyorlar, arabacılar atlarını sürüyor, çobanlar kırbaçlarını şaklatıyorlar ve alay öküzlerin çan, tayların çingirak sesleri arasında, mızıkayla yola düzülüyor...

Yolculuk o kadar tekdüze ki, yazmaya bile değmez. Macar Ovası'nda köyler, kentler ve dolayları hep bir örnektir. Yalnızca gök kubbenin sınırladığı ılımlı düzlük, baygın güz güneşinin vurmasıyla eflatun yansımalar yapan boz renkli silik toprak her yanda birdir. Aynı toptan bir arşın basma ötekine nasıl benzerse burada da köy dolayları hep öyle, birbirinin aynıdır. Şurada burada tek başına ağaçsız bir küçük tanya, bir beyaz ev, bir kuyu sereni göze çarpar. Köylerin kıyısında gergin kanatlarını açmış duran yel değirmenleri yolcuya ilerdeki köydenmiş gibi uzak gözükürler.

Zaten Büyük Ova kentleri arasında da tuhaf bir benzerlik vardı ve her biri bir şeyiyle övünebilirdi. Debreczen kollegiumu, Szeged Matyas kilisesiyle, Kecskemet de tepesinde Kalvinci horozla Luterci yıldızın ve Katolik haçın dostça bir arada göründükleri Aziz Nicolaus kulesiyle anılırdı. Sonra yiyeceklerden yana da her biri ülkede ün almış bir şey gösterebilirdi. Debreczen'in kırmızı biberini bilmeyen yoktu. (Bu üç kent o zamandan beri de aynı hızla ilerledi ve her biri kendi büyük adamını yetiştirdi: Debreczen Mihaly Csokonai Vitez'i, Szeged Andras Dugonits'i, Kecskemet de Jozsef Katona'yı verdi.) (16)

Özetle bizim kahramanlar gittiler, gitiler, sonunda günün birinde kendilerini koca karınca yuvasında, Budin kalesinde buldular ve orada vakit yitirmeksizin herkes üzerine aldığı işin başına geçti.

Burada ilk görev "yağlayıcı"ya düşüyordu. Bunun yağlayıcı kadından farkı insanların derdini yağlı melhemler yerine altınla iyi etmesindeydi ve saraya kabul olunmak için sağa sola onun koşması, elinden gelen ustalığı göstermesi gerekiyordu.

Padişah Kecskemetlilere, yüksek katına girebilmeleri için çarşamba günü izin verdi.

V

PADİŞAHIN KATINDA. GÖK MÜHENDİSİ.

Bizim ağalar Sultan'ın katına pelerinlerini sağ omuzlarına atmış, kılıçlarını kuşanmış olarak büyük bir tantanayla çıktılar. Bay Mihaly Lestyak güzel yiğit endamiyla pek göze çarpıyordu.

Söylevi o verdi. Sözlerinde Kecskemet'in acıklı durumunu o kadar güzel, o kadar canlı anlattı ki, arkasında duran dört üyenin gözleri yaşardı. (Bay İmecs'i bir gün önce geri yollamışlardı.) Söylevde bir yığın süslü, yaldızlı sözden sonra döne dolaşa, Kecskemet'e sürekli orada oturacak bir paşa veya bir çavuş, yahut serçe parmak kadar da olsa onları akıncıların şerrinden koruyacak birinin yollanması isteniyordu. Onlar en ulu hükümdarın ayaklarına kapanarak bunu yalvarmak için gelmişlerdi. Şevketli Sultan'ın bir tek adamının orada bulunuşu kentin kurtulmasına, varlığını korumaya yeterdi.

Sonra bir ayaç (17) ustalığıyla lafı bu çavuşun Kecskemet'te ne kadar rahat edeceğine getirerek ona kâgir ev yaptıracaklarını, değerini bileceklerini, hizmetini göreceklerini, kuş sütüyle besleyeceklerini... coşkun bir dille anlattı.

Sultan, Budin Paşası'nın dilmacı Nazur Bey'in Türkçeye çevirdiği söylevi duygusuz, bezgin bir yüzle dinliyordu. Yoksa çok yakışıklıydı ve sevimli bir hali vardı, kırk yaşında kadar gözüküyordu. Pek seyrek olarak hafifçe başını sallıyordu.

Budin Paşası İbrahim Paşa ellerini önüne kavuşturmuş, Sultan'ın yanbaşıda duruyor ve kan bürümüş ufak, sabırsız gözlerini:

- Söylevi duyduk, kanıtlara bakalım artık, diyen bir anlatımla kurul üyelerinin üzerinde gezdiriyordu.

Bunlar da hemen ortaya döküldü.

Gabor Porosznoki ilerledi ve elinde tuttuğu açık yeşil ipek kılıfı çözerek içinden birer başyapıt olan altın kırbaçla nacağı çıkardı ve ikisini de Sultan'ın önündeki rahlenin üzerine koydu.

- Şevketli padişahım, Kecskemet'in silahlarını işte ayağının altına koyuyoruz.

Sultan eğildi, kırbacı eline alarak evirip çevirdikten sonra İbrahim Paşa ile usulca bir şeyler konuştu.

O sırada üye Bay İnokai eni konu sesler çıkarak gırtlığını temizlemiş ve ezberlediği sözleri şu yolda dökmeye başlamıştı:

- Yiğit askerlerine bir parça kızartmalık getirdik, padişahlar padişahı! Kerem et, efendim, bir kez şu pencereden nazar kıl...

Nazur Bey makine gibi bunları Türkçeye çevirince Sultan pencerenin yanına gitmek için isteksiz isteksiz sedirinden kaldı. Aşağıda o güzel, çalımlı tosunlarla taylar görünüyordu. Padişah bunlara bakarken Bay Ferencz Kristof da hemen ezberindeki söylevi okudu. Bütün bunlar Doğu'nun güçlü efendisinde fazla bir ilgi uyandırmamış, neşesizce yine sedirine geçip oturmuştu.

...Derken o sırada divan odasının kapısı açıldı ve içeriye serin bir hava dalgası girer gibi oldu. Belki de dört eteğin hişirtisiydi bu, çünkü girenler dilber Kecskemet kızlarıydı.

Sultan birden canlanarak yerinden sıçradı.

Kristof Agoston divanın ortasına gelerek bir okul çocuğu gibi durdu ve elindeki demeti babasına sunuyormuş gibi bir devinimle utana sıkıla:

- Efendimize biraz çiçek getirdik, dedi.

Macarca söylenen bu sözleri Sultanın anlamadığı kesindi. Öyleyken şimdi dilmacın aracılığı olmaksızın gülümsemek lütfunda bulundu. Sonra neşeyle Budin Paşası'na seslendi:

- İbrahim, peçeleyin hemen şunların yüzlerini! (Doğu diliyle bu söz, açgözlü bakışlarınızla onları bir dakika bile kirletmeyin, demektir.)

Paşa önlemler almak için dışarı koşarken Sultan dilmaca ağır, kesik kesik sözlerle bir şeyler anlatıyordu.

- Ey kafirler, Tanrı gölgesini üzerimizden eksik etmesin, şevketli padişahımız size, istedikleriniz üzerinde düşünceğini söylüyor. O vakte kadar rahatınıza bakın, dışarda bekleyin!

Bunları söyleyen dilmaç bir işaret yaptı ve o zaman kurula karşı çıkmak düştü.

Fakat Sultanın neşesini gören Bay Agoston hatırdan çıkmayacak bir iş işlemek hevesine kapıldı ve dışarı doğru yürümeye hazırlanan arkadaşlarını eteklerinden çekerek dilmaca:

- Ulu dilmaç, dedi, Sultan'ın sağ kolu, hakir bir dileğimiz daha var, ne olur, efendine bunu da bildir.

Sadrazam, oradaki paşalar ve din bilginleri bu pervasızlığa şaşarak bakiştılar. Kecskemetli efendiler de daha az şaşkınlığa düşmemişlerdi. Ama akli Kecskemet'ten gelen çiçeklerde kalan Sultan hâlâ gülümsüyordu, bir kez Sultanın yüzü güldü mü güneş açar, çimenler büyür, taşlar dile gelir ve her dert unutulurdu.

İbrahim Paşa'nın kahyası Hüseyin Bey Macarca:

- Daha ne istiyorsunuz Tanrı'nın belaları, çabuk söyleyin söyleyeceğinizi, dışarda daha bir sürü kurul bekliyor, diye onlara çıkıştı.

- Asıl onun için ya, dedi Kristof Agoston cesarete gelerek, Nagykörös elçilerini dışarda gördük de şevketli padişahın onlara istedikleri ne olursa olsun vermemesini yalvaracağız.

Kahya Bey güldü ve Kecskemetlilerin bu ikinci dileklerini müminlerin halifesine kendisi anlattı. Bu tuhaf dileğe Sultan da güldü (tahta çıktı çıkı kalı başına böyle bir iş gelmemiştir) ve merakla sordu:

- Bunun sebebi ne ola?

Yanıtı Bay Mihaly Lestyak verdi:

- Nagykörös'le Kecskemet'in araları Mekke ile Medine, köpekle kedi gibidir.

Bu söz Sultanın son derece hoşuna giderek ziyadesiyle keyiflendi. Dilmaç da neşeden alnına kadar parlayan bir yüzle hükümdarın yanıtını onlara bildirdi.

- Haydi sevinin, şenlik yapın! Şevketli Sultanım ilk dileğiniz üzerinde düşüncecek, ikinci dileğinizi yerine getirecek. Kecskemetliler dışarı çıkarken içeri bırakılmalarını bekleyen Nagyköröslü komşularına "Günaydın!" diyerek avluya çekildiler. Birkaç dakika sonra kahya usulca onların yanına sokuldu (yağlayıcı onu önceki gün görmüştü) ve üyelerin omuzlarına vurarak, dost bir yüzle onlara umut verdi.

- Ne talihli heriflersiniz sizler! Sultanın gözüne girdiniz, sizden çok hoşlandı. Hiç korkmayın, hepsi olacak.

Hoşnutlukla ellerini ovuşturuyordu. Kecskemet'e bir Türk memur atanırsa ona yüz altın söz verilmişti.

Artık dışarda tatlı umutlarla, Başkan'ın söylevini, Agoston'un başarısını överek bekliyorlardı. Bay Agoston kendisi de hayret içindeydi:

- Bir değerim varmış değil mi, kentdaşlarım? Burada akıl dolu akıl, diyordu.

Bir buçuk saat kadar sonra kahya yine göründü. Öfkeyle elini kolunu sallıyordu; yamru yumru koca yüzü öfkeden kırmızı bibere dönmüştü.

- Ah domuzlar, diye bağırdı uzaktan, talihinizi ayağınızla teptiniz.

Bir şeyden haberleri olmayan üyeler taş kesilerek bakakaldılar.

- Ne oldu Tanrı aşkına?

- Ne olacak, eşekliğimize doymayın! Nagyköröslüler gerek Budin, gerekse Szolnok Paşalıklarının uzaklığından, çeşitli işlerini görmek için buralara gidip gelmenin zorluğundan, yoruculuğundan yakındılar ve kendilerine yakın olan Kecskemet'te Türk yönetimi kurulmasını istediler.

- Bizse... diye kekeleydi Jozsef İnokai.

- Sizse Nagykörös kurulunun dileği ne olursa olsun yerine getirmemesini padişaha söz verdirdiniz. Gözünüz kör olsun!

Türk usulü önlerine bir iki tükürdükten sonra üyelere arkasını dönüp yürüdü.

Kecskemetlilerin orada irkilip kalışları görülecek şeydi. Lestyak bıyığını ısıyor, onurlu Porosznoki sövgüler savuruyordu; Kriston'un korkudan burnu kanamaya başlamış, yaşlı İnokai'nin ise sinirleri gevşeyerek gözleri dolmuştu. Buna karşılık bay Agoston pılı pırtısını topladığı gibi Tuna kıyısında duran arabalarının yanına gidip birinin içine boylu boyunca yatarak kürkünü başına çekti; üzerine öyle bir titreme gelmişti ki yüz nezleyle bedeldi.

Kriston bu üzüntülü sessizliği bozarak:

- Artık köyümüze dönsek de olur, dedi.

- Sultan'ın buyruğunu bekleriz, dedi Başkan.

İkinci vakti epeyce geçmişti ki, padişahın kaymakamı, yanında bir dilmaçla geldi, onları bir odaya götürdü ve dilmacın ağzıyla:

- Şevketli padişah size bunu gönderdi, uğurlu kademli olsun, diyerek kendilerine bir kaftan verdi.

Üyeler bu altın sırma kordonlarla, çeşitli acayip işlemelerle süslü urbayı üzgün üzgün gözden geçirdiler ve donup kalarak sanki "yalnızca bu kadar mı?" der gibi bakiştılar.

Bay Porosznoki:

- Şevketli Sultan başka bir haber yollamadı mı? diyerek hoşnutsuzluğunu açığa bile vurdu.

Kaymakam büyük bir aldırışsızlıkla yanıt verdi.

- Başka haber yollamadı. Sultan size karşı çok iyi yüreklilik gösterdi, ama verdiği sözü yerine getirmesi gerekirdi. Ne yapsın, siz öyle istediniz.

- Bir daha yanına girsek olmaz mı?

- Olmaz.

- Allah belasını versin! Hapı yuttuk! Kenttekiler tam sevinecekler.

- Eh, oldu bir kez, dedi Başkan soğuk bir yüzle. Sırtlan bakalım şu kaftanı Bay Kriston!

Ferencz Kriston, içine ayı postu geçirilmiş kaftanı öfkeden hırslanarak ve hiç saygı göstermeden yükledi; öyle ki, eteği öpülecek urbanın bir ucu yeri süpürüyordu. Böylece Başkangilin ardından söylene söylene sürükleyerek götürdüğü kaftanı, arabaların yanına varınca, eski bir battaniye gibi, yemliğin içine fırlatıverdi.

Bay Agoston ise ortadan sır olmuştu; yalnız, arabacıardan birinin anlattığına göre kendini, kocalı bir kızının bulunduğu Vacz'a atmıştı; yolda dişlerinin çatırtısından pek az konuşabilmiş, yalnızca dünya gözüyle Kecskemet'i bir daha görmeyeceğini söylemişti.

Bizimkiler atlarını yemleyip sulayıp yola düzölünceye kadar alacakaranlık çökmüş, bacaların dumanı sislere karışmıştı; Peşte bataklığındaki (şimdi asma köprü alanı) kurbağalar çirkin sesleriyle durmadan, uzun uzun ötüyorlar, Budin camilerinin müezzinleri çekilmez bağrıışmalarına başladıkları sırada yıkık Peşte kalesinin baykuşları acı acı hu çekiyorlardı. Yalnız ta uzaktan, küçük bir köyceğizden bir kilise çanının ağlayan sesi duyuluyordu.

Yeni sağılmış süt gibi kızıl beyaz, yarı saydam sis gittikçe uzanıp yayılıyor ve sanki çevreye, alayla sırttan cüceler, boğuşan ejderler, boynuzlu hortlaklar, yorganlı cinler dağıtıyordu. Gök yüzünde tek bir lacivert bulut, ağır ve tembel yayılmıştı...

Peşte evlerini geride bırakıp Hatvan Kapısı'nın ötesindeki sazlı, kındıralı sulak yerleri güçlükle geçtikten sonra Kristonların arabası, kendir ıslatılan bir yere gireceği sırada (aşağı yukarı bugün Ulusal Tiyatro'nun bulunduğu yer) bulut bir kez kımıldamış ve bir gümüş paranın mavi bir kese içine düşüşü gibi, ansızın ayı yutuvermişti.

Karanlık daha koyulaşmış, uyuyan doğaya törenli, baygın bir sessizlik çökmüştü; yalnızca araba tekerlerinin balçıkta çıkardığı ses ve Peşte bağ evlerinden tek tük horoz ötüşleri duyuluyordu. Atlar isteksiz isteksiz ayak sürüyorlar, arabacılar uyukluyor, üyelerse derin düşünceler içinde yanyana oturuyor ve pek seyrek bir iki söz ediyorlardı.

Oysa konuşulacak laf yok değildi, çünkü hepsinin düşüncesi aynıydı; birisi: "Kente ne yüzle gireceğiz?" deyince öteki bir öksürüyor, gözlerini karanlık göğe dikey ve ancak neden sonra: "Şimdi Kecskemet belediye üyesi olacağıma bir çoban köpeği olsam daha iyi" yanıtını veriyor, üçüncüsü öne düşük başını birden kaldırarak: "Yüz öküze, elli küheylana karşılık bir yeşil hırka, kazançlı iş!" diyordu.

Bunun üzerine yine susuyorlar ve gözlerini yeniden o acayip, korkunç biçimlerin kaynaştığı beyazımtırak sise dikeyyorlardı.

Sonunda bir defasında bu sis direklerinden birinin arasında yine bir hayal seçildi. Ötekilerden daha gerçek, daha göze çarpıcı olan bu biçim birden yolun üstüne, atların önüne duruverdi; gölgesi yola vurmuştu.

Önde gidenlerin atları ürktü. Arabacı gözlerini açtı. Kulaklarına cana yakın bir kadın sesi çalınmıştı:

- Durun!

Katolik İnokai istavroz çıkararak: "İyi saatte olsunlar, tu tu tu!" dedi. Kriston sordu:

- Sen kimsin?

- Czinnayım ben ayol, çingene kızı Czinna. Çabuk beni arabaya alın!

Demin korkan yalnızca İnokai idi, fakat şimdi Kriston'la Porosznoki'nin de ödleri koptu. Hatta öteki arabada gelen Başkan bile üşenmeden yere atladı.

- Bak hele şu kargaya, nasıl geldin sen buraya?

Czinna kısaca:

- Kaçtım, dedi.

- Peki ama, ne diye, yumurcak?

- Canım sıkıldı da ondan.

- Eyvah, çattık belaya! dedi Kriston başını kaşıyarak. Senin yüzünden hepimizi sallandıracaklarını biliyor musun sen? Defol git yerine! Ah ne yapsak, ne yapsak? Porosznoki de:

- Kovalıyalım gitsin, diye düşüncesini açığa vurdu.

O sırada ay bulut altından sıyrılarak tabak gibi ortaya çıkmış, ışığı kızın güzel yüzüne vurmuştu.

Üstündeki güzelim urba sırlıklam olmuş, çizmeler çamura bulanmış, etekliği, sazlık ve bataklıklar içinde koşarken adamakıllı ıslanmıştı; üzerine yapışmış urbanın altında kızın şaşılacak kadar güzel vücudu seziliyordu.

- Dönmek istemiyorum, dedi inatla ve ağzında beyaz dişleri parladı; zaten biraz da çeneleri birbirine çarpıyordu.

Titreye titreye delmesinin kopçalarını ilikledi.

- Dönmelisin, dedi Başkan, kelimiz elden gider.

Kız bir ürperme geçirerek iri, güzel gözlerini Başkan'a kaldırdı ve öyle tatlı, o kadar sitemli bir bakışla baktı ki, Başkan:

- Haydi gel öyleyse, diye bağırdı, otur yanıma, götürüyüm.

Porosznoki tasalı bir işaretle:

- Bay Başkan, bay Başkan, ne işliyorsunuz? dedi.

- Varsın benden sorsunlar!

İnokai:

- Juventus ventus, (18) diye homurdandı.

Czinna'nın bakışları yine parladı, bu bakışta bir köpek bağlılığının sıcaklığı vardı. Sonra çevik, ustalıkla bir sıçrayışla, bir yaban kedisi gibi geçip Başkan'ın yanına oturdu.

Arabalar yeniden yürüdüler.

- Sen üşüyorsun, dedi Lestyak soluğunu tutarak. Sonra yemliğe atılmış padişah kaftanını alıp dizlerine örttü.

Biraz sonra avcunu kızın alnına koydu; elini okşayan bu alın biraz ateşli, fakat ne kadar düzgündü. Başkan'ın kanı tutuşmaya başlamıştı.

Öndeki arabada giden İnokai o sırada içini çekerek:

- Ah, diyordu, içimizde bir tek akyazılı adam var, Vacz'a çekilip başını kurtaran Kristof Agoston.

En arkadaki arabada oturan genç siğir çobanı da yanındaki yaşlı at çobanına (bunlar şimdi öküzsüz, taysız dönüyorlardı):

- İçimizde bir tek akyazılı adam var, o da bizim Başkan Bay Lestyak, çünkü o, çingene kızının kırmızı dudağının çeşnisine bakıyor, koluyla güzel belinin inceliğini ölçüyor, diyordu.

Başkan soruyor:

- E, Czinna, anlat bakalım, nasıl kaçtın?

- Kapının eşiğinde çömelerek bizi gözeten yaşlı Türkü uyuması için kandırdım, o da uyuyordu.

- Nasıl konuştun onunla Türkçe?

- Boynumdaki gerdanlığı çıkarıp ona verdim.

- Ya ötekiler?

- Onlara da cesaret vermeye çalıştım, ama gelmek istemediler. Dönüp gelirlerse burada işe gitmek gerekirmiş.

Orada öğleye nefis yemekler, kızartmalar, üç türlü, lezzetli meyva vardı. Belki kuş sütü bile bulunur. Ama ben artık akşam yemeğini beklemedim...

- Oysa bizimle giderken sen de pek hevesliydin.

- Urbalara sevinivermiştim.

- Peki, artık usandın mı?

- Bilmem, bir tiksinti geldi onlardan, eski çapıtlarımı arıyorum.

Başkan canı sıkılarak:

- Vah vah, dedi, sen Kecskemet'in başına daha çok dert getireceksin, Czinna. Seni arayacaklar!

Czinna korkuyla genç Başkana sokuldu, vücudu kavak yaprağı gibi baştan aşağı titriyordu.

- Korkma, bir kez ağzımdan çıktıktan sonra seni bırakmam, benim sözüm sözdür.

Çingene kızı eğilerek hıçkırıklar içinde Başkan'ın elini öptü.

Erkek sinirli, adeta kaba bir davranışla kızın başını tutarak elini vermek istemedi; "ben piskopos muyum?" diye

kızgın kızgın söyleniyordu. Fakat o anda gözünün önünde dünya birden dağılıp karışmaya, dönmeye, yıldızlar zıplamaya başlamıştı; araba devrilecek gibi oluyor, yol kıyısındaki kazıklar, saplar çılgın bir hızla kaçıyorlar ve o, arabanın üstünde kendini unutmuş bir halde, o güzel başı göğsüne bastırıyordu.

Derken birden, kendinden utanarak bıraktı.

- Oo, o, Czinna, ne halt ediyorsun? Çocukluk etme bakayım, bırak elimi, yoksa şu kalın örgünü arabanın okuna bağlarım da başını kımıldatamazsın. İnsanı nasıl şaşırtıyorsun!

Kızın kalın, zengin saç örgüsünden tutarak:

- Ha, bağlayayım mı oraya? diye şakalaştı.

- Beyim nasıl isterse, dedi kız uslu ve yavaş bir sesle.

- Bağlamam, korkma! Başka bir şey düşünüyorum.

Böyle diyerek koca saç örgüsünü, o gıcıklayıcı yılanı kızın öbür omzuna attı. Kırbaç gibi şaklayarak kızın güzel boynuna dolanan saçın ucu beriki koltuğunun altından yine Lestyak'ın eline geldi.

Uzun uzun sustular. Lestyak durmadan alnını oğuşturuyordu. Neden sonra fısıldayarak:

- Bu örgüyü kesmeli diye düşünüyorum, dedi.

Czinna şaşalayıp, karanlıkta da parlayan gözlerini kaldırdı.

- Eğil bana doğru, Czinna, arabacı söylediklerimi duymasın. Kulağını yüzüme daya! Daha yaklaş! Korkma öpecek değilim.

- Umurumda bile değil, öperseniz öpün.

- Saçını kesmek gerek.

- Keserseniz kesin, o da umurumda değil.

- Sonra arabadan ineceksin.

Kız telaşla kımıldandı.

- Çünkü seni arayacaklar, benimse seni korumaya gücüm yetmez. Zaten ben ne olacağım, kim bilir? Benim için ilerisi belli değil. Özetle arabadan inmen gerek, o kesin.

- Ama niçin?

- Sultan veya Budin Paşası Kecskemet Belediye Başkanı'ndan daha güçlüdür de ondan. Ben onlardan güçlü olsaydım sen yanımda kalırdın ve saçının bir teline zarar gelmezdi.

- Dediklerinizi anlamıyorum, beyim!

- Dur, şimdi anlarsın. Şu sandığın içinde iyi çuhadan bir kat erkek urbası var, Budin'den bu sefer aldım. Arabadan inince bir yerde bunları giyindir, bir delikanlı olursun, cebine birkaç altın da koyarım. Ne sandın? Eski Czinna'yı şeytan bile tanıyamaz.

Czinna içini çekerek gözlerinden yaş dökmeye başladı.

- Yavaş yavaş yol alır, elinden geldiği kadar başka yollardan giderek birkaç gün sonra Kecskemet'i tutarsın. Oraya varınca da iş ariyan bir terzi çırağı gibi babama baş vurursun.

Czinna gözünün yaşlarını silerek bir kahkaha attı.

- İyi, sahiden çok iyi! Hiç olmazsa sizi her gün görebilirim.

- Kes sesini! Tay gibi kişneme! İşin şakası yok. Bizim ihtiyar seni yanına almaktan çekinecek olursa şu yüzüğü ona gösterirsin. Benim böyle istediğimi anlar.

- Siz o vakit orada olacaksınız ya, bunu sözle de söyleyebilirsiniz.

- Nerede olacağımı ben de bilemem, dedi Başkan asık bir suratla ve parmağından almandinlerle süslenmiş firuzeli bir yüzük çıkararak Czinna'ya uzattı. Sonra biraz duraklayarak ekledi:

- Ama gerekmedikçe yüzüğü gösterme, üstündeki erkek urbasının kimi gizlediğini hiç kimse, babam bile sezmesin. Ben öyle istiyorum.

- Baş üstüne, dedi Czinna.

- Haydi bakalım, şimdi iş başına. Ortalık ağarmadan kaçmalısın.

Arabanın çekmecesinde, tayların yelelerini düzelttikleri koca bir makas vardı, onu yerinden alırken elleri titredi.

Hele o canım saç örgüsünü tutup dibinden kesmek isterken:

- Kıyamıyorum, dedi ve eli gevşeyerek makası bırakıverdi. Kız hemen uzandı ve:

- Ne varmış kıyamayacak, diye söylenerek aleti eline aldı.

Keskin demir çat, çat, şık, şak, diye işledi ve bir an sonra saç yığını yere serildi.

Kız şimdi taşsız kalan başıyla gülümsüyordu.

Sonra Mihaly sandıktaki urbayı dürüp katlarken o, saça örülmüş olan ağır ipek kurdeleleri çözdü.

- Sözüme iyi kulak ver, kılığını değiştirdikten sonra en yakın yoldan doğru Tisza kıyısına gidersin ve üstünden çıkardıklarını, urbalarını bırakıp dertlerini birlikte götürerek canlarına kıyan kızların yaptıkları gibi, söğütler arasındaki kumluğa bırakırsın...

- Baş üstüne, dediğiniz gibi yaparım.

O dakikada Kriston'un arabasından:

- Hey, aman aman, diye telaşlı sesler duyuldu.

Başkan o yana doğru seslendi.

- Ne var? Ne oldu?

- Batağa saplandık.

Bu hiç de şaşılacak bir şey değildi. O çağlarda mutlu iller yol bakımından pek yoksuldular. O vakitler daha: "şose yapıyoruz diye çamur üstüne çamur yığıyorlar!" yakınması duyulmuyordu, çünkü böyle bir şeyin yapıldığı da yoktu. O çağın insanları: "Yolu arabalar yapar, tekerlek izi olan yerden insan geçmiştir, başkalarının geçtiği yerden biz de geçeriz" derlerdi.

Şimdi de bir aralık tekerlek izi bitmiş, araba yosundan, çürüntüden, ay ışığında yemyeşil bir çayır gibi gözükten gömüğe dingiline kadar saplanmıştı.

Delidir bu, Petöfi'nin "açık kitap" adını verdiği Büyük Ova. Gündüz, ılıgıyla toprağı su; gece, ay ışığıyla suyu toprak gösterir. (İnsan buna ne zaman inansın?)

Arabacı durmadan sövüyor, koşumları koparırcasına atlara vuruyordu, ama ne yana süreceğini, yolun hangi tarafta olduğunu kendisi de bildiği yoktu. Öteki araba başka bir yönden kurtuluş yolu arıyordu, biraz sonra o da saplandı.

- Hep burada yiteceğiz. Yolu bilen var mı?

Arabadan atlıyarak toplashtılar.

- "Cehennem gölleri" dedikleri yere geldik anlaşılan, dedi Porosznoki. Bir yanda bir geçit olması gerek; kira arabacılarından çok duymuştum, iyi yola göllerin arasından çıkılmış.

- Ama o geçit ne yanda? Onu arayıp buluncaya kadar batır gideriz.

- Yaşlı Marczi'yi kaldırmalı. Yağmurlu güz günlerinde Peşte'ye çok sığır sürmüştür o, belki yolu bilir. Baksana, küçük taycı, en arkadaki arabada yatan Marton emmini kaldır!

Ayağına tetik Pali bir sözü iki ettirmedi, hemen gidip uyuyan yaşlı adamı bir iyi sarstı.

- Ne var? Ne sarsalıyorsun adamı, köpoğlu?

- Kusura bakma, dede, Kecskemet'e hangi yoldan gidilir biliyor musun diye soracaktım da. Kıt sözlü sığır çobanı:

- Dur bakayım, diye yanıt verdi.

- Şimdi "Cehennem gölleri"ne gelmişiz, öndeki iki araba gömük içinde bocalıyor. Hele şöyle çevrene bir bakın bakalım, ne yandan çıkabiliriz yola?

Marczi gözlerini göğşe dikerek engin kubbede göz kırpan, kıvılcım saçan milyarlarca yıldız arasında dolaştırdı.

- Burasını görmek için arabadan inmeyecek misin?

Yaşlı adam:

- Nesini göreyim, diye oğlana çıkıştı. Güneyin hepsi de birbirine benzer, benim kafam papaz defteri mi ki, bütün otları tanıyayım?

Sonra gözlerini yine kaldırarak uzun uzun ölçüler aldı.

Derken arabanın içinde birden doğrulup kalkarak Kristonların arabacısına seslendi:

- Baksana oğul, Büyükbay'ın berisindeki şu iki küçük yıldız görüyor musun, biri çok soluk, öteki daha parlak, ama ondan ufak, tam birbiriyle karşı karşıya, gördün mü?

- Görüyorum, Marczi emmi.

- Hah işte, oğlum, o iki yıldızın ortasına doğru sür! Yol o yana düşer!

Bunu söyledikten sonra her işi yoluna koymuş bir adamın iç rahatlığıyla yine uzanıp yattı. Baylar da dizkapaklarına kadar çıkan suyun içinden arabalara tırmadılar, fakat Başkan arabasının yanına vardığı zaman Czinna orada yoktu.

Kız o telaş arasında ortadan kaybolmuştu, yalnızca dağılmış saç yığını arabanın yemliğinde kapkara yatmaktaydı. Mihaly bu saç yığını içini çekerek avuçladı, sonra azar azar bataklığa saçmaya başladı. Kara saç tutamları ağır ağır düşüyor, yel onları, sanki uçuyorlarmış gibi, yanlara sürüklüyor, yeşilimtrak su hafifçe ırgaladıktan sonra kındıralara, su zambaklarına, kelebek yapraklı yaban bezelyesi çiçeklerine doluyordu...

Koca çoban Marczi'nin tarifine göre giderek sahiden doğru yola çıktıkları vakit, Başkan'ın elinde saç kümesinden yüzüğün çevresine sardığı tek bir telden başka kalmamıştı.

- Heey, diye bağırır coşkun bir sesle, benim kız nerede? Hangi arabaya bindi?

Her yandan:

- Burada yok, burada yok! yanıtını verdiler.

Üyeler rahat bir soluk alarak mırıldandılar:

- Hele şükür, küçük yosma kendiliğinden defolmuş!

Artık sıkıntılar sona ermişti. Şimdi yöreden köye, köyden yöreye ulaşıyorlardı.

Ama sabah ağartısı tekerlek izlerini aydınlatıncaya kadar ara sıra yoldan çıkıyorlardı; fakat ne zararı vardı, Marczi emmi oradaydı, her şaşırıdıkça onu kaldırıyorlar ve yaşlı adam hemen yolu gösteriveriyordu.

Şimdi doğru Gurk tavuğun yakınında yanıp sönen küçük yıldızdan yana sürün.

Gökteki parlak gezginler arasında o hiç yabancı değildi. Toprak her yanda birdir, tanımak olanaksızdır, ama gök, noktalarla belirlenmiş mavimtrak bir zemindir, hiç değişmez.

Yaşlı çoban Peşte'den soylu Kecskemet kentine kadar olan yolu hep gökyüzünden ölçerek çıkarmıştı. O kadar açık gördüğü, hiç şaşırmadığı bu yol onun gözünde adeta tozu yordu.

VI

DİLE DÜŞEN KENT.

Pintyö kuru sıkı doldurulmuş havan toplarını pazar yerine çekti, şuraya buraya: "Hoş geldin!" "Yaşla!" gibi birtakım levhalar asıldı. Kentin biricik aytacı Pal Fekete, arılığına çekilmiş: "İçinizde saygı değer bilge Seneca'nın ününü duymayan yoktur sanırım!" diye başlayan söylevini belliyordu. (Sahiden, Kecskemet'te bu adı duymayan kalmamıştı. Çünkü Pal Fekete her zaman bu ünlü, saygıdeğer bilgenin sözlerini yineler dururdu.) Bütüğü kemanlarının yaylarını reçineliyorlardı, özetle hazırlık büyüktü. İyi ki, Czegled'e varıldığında Bay Porosznoki'nin aklına gelmişti de usta binici Pali'yi ata bindirerek, ortada sevinecek bir şey yok, kentte farfara yapmasınlar, diye ileri yollamıştı, yoksa çanları da çalıyorlardı.

Habercinin gelişi herkesin neşesini kaçırdı, akşama doğru başadamların kente girişini halk pencerelerden, çitlerin ardından asık suratla, üzüntüyle seyretiliyordu. Tek bir "yaşla" duyulmadı, yalnızca sokak köpekleri arabaların arkasından ürüyorlardı. Ama böyle oluşu daha iyi, bu kadar rezalet yetişmiyor mu sanki, fazlasına ne gerek var? Daha o akşam Budin'den gelen haberler, Köröslülerin Kecskemet'i nasıl mat ettikleri, daha doğrusu Kecskemet'in kendiliğinden ne türlü faka bastığı, Sultanın alay eder gibi bunca değerli armağana karşılık onları bir kaftanla aşırveriş haberleri her yana yayılmıştı. (Kaftanı yere batsaydı!) O Kaftanla ne yüzle çıkıp geliyorlardı! Ne çirkin, ne ayıp!

Ertesi sabah Belediye Konağı'nın önüne kalabalık yığıldı; yüze gelen adamlar, yolculuğun sonucunu resmi ağızlardan duymak için toplantı salonuna çıktılar. Böyle büyük elçilik kafilesinin dönüşünde eskiden beri görenekti bu. Asıl halk, kadınlar, ıpsız ayakta kimisi alana birikmiş itişip kakışıyor, çığlık koparıyorlar, o anda hangi ağızdan türediği belirsiz bir beyiti dillerine dolamış, bozuk düzen seslerle ona makam uydurmaya çalışıyorlardı:

Kecskemet artık ne mutlu sana,
Kavuştun padişah kaftanına.

O sırada yoldan geçen birkaç Nagyköröslü arabacı atlarını bir iyi kamçılıyıp alaylı bir tavırla kalabalığa doğru:

"Kaftan sıcak tutuyor mu?" diye seslenince halk büsbütün çileden çıkmıştı.

Kaftan sıcak tutuyor mu, tutmuyor mu, onu yukarıda ter döken başadamlara sormalıydı.

Oradakiler hep çatık suratla, içlerinden kimi, Bay İnokai gibi, kendini salıvermiş bir halde oturuyorlardı; yalnızca Başkan'ın güzel, esmer çehresinde yüreklilik ve inat parlıyordu.

Yolculuğun nasıl geçtiğini Porosznoki, özenerek kaleme aldığı, Tanrı adıyla başlayan bir söylevle anlattı. (Zaten Tanrı da şu günlerde belalı ziyaretlerini o kadar sıklaştırmıştı ki, Kecskemet halkından sayılabilirdi.) Kenti haraçtan temelli kurtarmak için hazırlanan tasarıda bir uğursuzluk vardı. Onlar iyi niyetle, ellerinden geleni yapmışlardı.

(Tanrı da bilir ya!) Ama tasarı suya düşünce ne yapabilirlerdi. Gider de çok olmuştu, yalan değil, ama onlar bunun boşa gideceğini akıllarına getirmemişler, külfetsiz nimete konulmaz, sözünü düşünmüşlerdi.

İlkin herkes sessizce dinliyordu; Porosznoki'nin büyük bir coşkunlukla başlayan söylevi kurulu zor durumundan kurtaracağına benziyordu, fakat ayrıntılara geçerek: Ve sonunda çarşamba günü büyük bir debdebe içinde şevketli Türk padişahının katına çıktık" demesi üzerine iş değişti. Sözün burasında Gaspar Permete:

- Ağzında çubuğu var mıydı? diye bağırınca gülüşmeler oldu, aklına gelen lakırdıya karışmaya başladı. İş çabucak çığrından çıktı; ilk kıvılcım samanı tutuşturmuştu, artık yangının önüne geçilemezdi.

- Varımızı yoğumuzu deve yaptılar.

- O yosmalara görülmelik urbalar kestirdiler. Adı üstünde pezevenklik bu!

- Cevahirli kırbaç, altın nacak götördüler. Paraları har vurup harman savurdular!

- Hepimizi rezil ettiler. Şimdi dışardan geliyorum, Nagyköröslüler pazar yerinde: "Kaftan sıcak tutuyor mu?" diye bağırıyorlar. Nedir bu başımıza getirdikleri?

- Yanıt verin bunlara!

İriyari Jozsef Berkesi yerinden sıçradı ve gözlerini belerterek, yumruklarını sıkarak, böğürür gibi:

- İstifa edin! Yeşil masanın başından çekilin! diye haykırdı.

Bu gözdağı hemen, ağaçları kökünden söken bir kasırga şiddetiyle yüz gırtlaktan bir anda yankılar yaparak salonu doldurdu:

- İstifa edin!

Hırslanmış halk gittikçe daralan bir çember halinde yeşil masanın çevresini sarıyordu.

Mihaly Lestyak altındaki iskemleyi teperek yerinden sıçradı ve bir zincirle yelek cebinde duran kent mühürünü çıkardığı gibi zinciriyle birlikte koca masaya öyle bir çarpış çarptı ki, mühür şangır şungur salonun ta öte köşesine yuvarlandı.

- Alın işte, sizin olsun! dedi ve hızla kapıya doğru yürüdü.

Fakat Balazs Putnoki onun yolunu kesti.

- Hey, aslanım, dur, buradan bir yere gidemezsin! Ben seni Tanrı önünde, kul önünde kentimizin düşmanlarıyla elbirliği etmekle, dinimizin direklerini Csuda'ya teslim eylemekle suçlandırıyorum; sen kentin tutsağın!

Lestyak gururlu ve soğuk bir tavırla sordu:

- Kim buyurmuş onu?

Putnoki sanki dilini kesmişler gibi durakladı, Lestyak ise salon kapısını çarparak çıkıp gitti.

Öteki üyeler de kamu isteğine boyun eğerek ayağa kalktılar ve yerlerini bıraktılar.

Bay Jozsef Berkesi ortalığın şaşkınlığı içinde Başkanlık kürsüsüne kadar kendisine yol açtıktan sonra:

- Bana sorarsanız, dedi, iyice düşünüp taşınarak yeni bir Belediye Meclisi seçilinceye kadar kent işlerine biri Katolik, biri Kalvinci, biri Luterci olmak üzere göstereceğimiz üç kişilik bir kurul baksın.

Çoğunluk:

- Uygundur, uygundur! diye kükredi.

Hemen oracıkta Samuel Holeczi, Balazs Putnoki ve Jozsef Berkesi beyleri seçiverdiler.

Üçler Meclisi halkın dağılmasını bile beklemeden yandaki odaya görüşmeye çekildi ve ilk olarak Mihaly Lestyak'ın yakalanmasına karar verdi.

İhtiyar Lestyak ciğerparesinin, sevgili Miskasının zindana sürüklendiğini görünce ağladı, sızladı. Önce ütüsünü kavrayarak onunla Belediye çavuşlarını tepelemek istedi, fakat bileğini burkarak ütü elinden aldıkları zaman İncil'den aklına gelen, duruma uygun belalı sözleri Gyuri Pintyö ile Pista Muska'nın başlarına yağdırdı.

Eski Başkan biraz öfkelenerek:

- İş büyümeye gerek yok, babacığım, bu da geçer, dedi.

Yaşlı adam, bir tiyatro kahramanı gibi yumruklarını kaldırdı:

- Görürler onlar, yazık sana Kecskemet, Sodom ve Gomora gibi yazıklar olsun sana!

Mihaly:

- Talih bizim de yüzümüze güler elbet, diyerek babasını yatıştırmaya çalışıyordu.

- Talih mi? Yaşlı adam bir kocakarı gibi gözlerinden yeniden yaşlar dökmeye başladı. Talih de bir tanrıçadır, o ta tıpkı öteki kadınlar gibi bir kadındır; hep yeni erkekler peşinde koşar, bir kere sevişip bıraktığına bir daha dönmez.

Derken kendini umutsuzluğa kaptırarak çılgın bir atılışla makası eline aldı ve daha yeni diktiği güzel bir tafta cepkeni öfkesinden:

- Yırtıl köpek, sökül köpek! İsterse kıyamet kopsun! diye diye parçalamaya başladı.

Kıyamet kopmasına kopmamıştı ama, canım cepkenin ele alınacak yeri kalmamıştı; zavallı Mihaly'i de yaka paça kentin küf kokulu zindanına sürüklediler.

Arkasından seçirtti, fakat güçsüz bacakları kapının önünde çöküverdi ve yalnızca eşikten içeriye:

- Korkma, sevgili oğlum, korkma, ben seni kurtarırım oradan, senin kurtuluş fermanını ben çıkartacağım, diye seslendi.

Doğrusu o zamanlar bu büyük bir işti.

İnsan Budin Paşası'na gider, kurtarmak istediği adamın hemen bırakılması için bir buyruk isterdi. Budin Paşası'nın yüreği yumuşamazsa, Szolnok Paşası'na gidilirdi, onun buyruğu da geçerdi çünkü. Diyelim ki Szolnok Paşası'nın da keyfi yerinde değil, o vakit en iyisi Kalga Sultanı'na yahut Fülele'teki valiye çıkmaktı; hatta en kötü durumda Bay Csuda'ya da baş vurulabilirdi, onun da sözü geçerdi. Ama Szecseny'de İstvan Kohari'ye çıkmak daha kolaydı; bu değerli büyüklerin Kecskemet'te hep sözleri yürürdü.

O sırada iş arayan bir garip delikanlı iyi rasgelmişti. Yakışıklı, insana güven veren, cana yakın bir çocuktu bu; Bay Lestyak artık rahat rahat yukarıda adı geçenleri (hangisini daha çabuk bulursa) aramaya çıkabilir; o yokken de bu çapkın eve bakar, siparişleri alır, sabırsız müşterileri lakırdıyla oyalar. Hizmetçi kız, Erzsike onun aşını pişirsin, hem de ne türlü insan olduğuna göz kulak olsun.

- Ama bana bak, oğlum Laczko (adın Laczko idi değil mi, yavrum?) sakın Erzsike kızı sataşayım falan deme ha, çünkü o benim vaftiz kızımdır, anladın mı?

Yaşlı adam, evinden böyle ayrıldı ve uzun bir zaman gözükmedi; eve döndüğünde kış çoktan bastırmıştı.

O yıl puslu, sert bir kış olacağını yaban kazları haber vermişti, öyle de oldu. İki taraf savaşçılar çok yokluk çekti, Thököly Bey'in yiğitlerinden Noele kadar yüz kişi dondu. Bildir ürün gevşek olduğundan erzak darlığı vardı, asker yalnızca üşümüyor, açlık da çekiyordu, onun için şurada burada biraz acımasız davranışları şaşılacak bir şey değildi.

Yaşlı Lestyak Budin Paşası'nın fermanıyla döndüğü zaman kötü ünlü Kalga Sultanı'nın bir bölüğü de tutsak kayışına dizilmiş bir yığın kadın ve erkeklerle Olaj Bey'in komutası altında kent dolaylarına gelmiş ve atlılarıyla Üçler Meclisi'ne şu buyruğu yollamıştı:

"Dinsiz köpekler! Yarın kuşluğa kadar sekiz araba ekmek, kırk öküz, yirmi araba odun ve dört bin beş yüz nakit florin göndermezseniz öğlen üstü erlerimle kendim almaya geleceğim. Kecskemet Başkanı'nın kafalarından ikisini keseceğim, çünkü Başkana bir kafa yetişir. Duyduk duymadık demeyin!"

Belediye Konağı'nı korku almıştı. Çavuşlar güçlü Olaj Bey'e ekmek yaptırmak, odun toplamak için soluk soluğa evleri dolaşıyorlardı, fakat asıl güçlük parayı denkleştirmekte görülüyordu, çünkü kent kasası bomboştu. Şu sırada böyle bir kan aldirmaya halkın takatı yoktu.

Matyas Lestyak, işi yolunda olduğu zamanlardaki gibi, sinsi bir ikiyüzlülikle Belediye Konağı'na girdiği vakit üyeleri şaşkın bir durumda buldu. Putnoki ona sertçe sordu:

- Ne var, ne istiyorsunuz?

- Beyim, efendim! Ben şu oğlanı almaya geldim.

- Hangi oğlanı!

- Canım işte, kendi oğlumu. Eve götürüleceğim zavallıyı.

- Yani bırakacak olurlarsa, öyle mi?

- Tabii, tabii, dedi yaşlı adam gururla ve Putnoki'nin önüne İbrahim Paşa'nın mektubunu açıverdi. Artık siz ne türlü isteyip dilerseniz.

Paşa'nın mektubunu okuyunca Başkan bir şey diyemeyerek boynunu büktü, hatta korkusundan elini gırtlığına götürdü, çünkü Budin Komutanı İbrahim Paşa, Tanrı esenlik versin, akıllı uslu satırlar arasına birkaç alaylı söz karıştırmadan kalemini divitine sokmazdı. Bu kez de: "Boynunuz pek kaşınıyor, farkındayım" diyordu. Başkan kendine gelerek:

- Buna sözüm yok, dedi, buyruğa boyun eğerez. Ama şimdi vakit geçti, zindancı da burada değil. Mihaly kardeşimizi yarın sabah salıveririz.

Terzi evine gitti. Fakat ortalık ağarmadan yine Konak kapısının önündeydi. Oysa amansız bir hava vardı, koca bir sis dalgalanıyor ve hafiften kar da atıştırıyordu.

Belediye üyeleri Konağa oldukça erken geldiler, hele Putnoki, gece aklına gelen iyi bir düşünceyi arkadaşlarına açmak için hepsinden önce gelmişti.

- Bu Lestyak boşanacak olursa hiç iyi olmayacak. Herifin kafası akıl, kurnazlık dolu.

- Orası öyle, kafalı adam, ama sancak beyiyle ne de olsa tepişemeyiz.

- Onu ben de biliyorum. Herifi çıkarmasına çıkaracağız ama, ben onu öyle bir yere yollayacağım ki, oradan bir daha dönemez. Siz işi bana bırakın.

Daha erkenden sokaklar görülmemiş bir kalabalıklıkla dolmuştu. Halk, sakındığı eşyayı denklemlerle, el arabalarıyla uzakça bağ evlerine taşıyordu. Olaj Bey'in çevrede görünüşü ortalığa korku ve ürkü salmıştı. Çünkü sözün doğrusu bu babacan Olaj Bey öyle Csuda ağamız yahut mızımız Derviş Bey gibi bir papaz veya bir kız kaçırmakla yetinecek bezirgânlardan değildi. İyi yürekli Olaj Bey toptan iş görmesini severdi. Seyrek gelirdi, ama bir de geldi mi, kadınlarıyla, çocuklarıyla, hem de atlarını, sığırlarını da birlikte, sürer götürürdü; hayvanlardan yalnızca birine, kutsal Kuran'ın yasak ettiği mundar domuza ilişmezdi. Olaj Bey böyle bir adamdı, bu yadsıma götürmezdi.

Olaj Bey'in isteklerini duyan kent ilergelenleri birer ikişer danışma odasına toplanıyorlardı; daha erkenden kimi biraz para getiriyor, kimi ekmek, odun yazdırmaya geliyordu. Kötü haber insanın gözünü birden açar. Bay Putnoki, Mihaly Lestyak'ı zindandan çıkarıp divana getirmeleri buyruğunu verince oradakilerden birçoğu telaş göstermeye, mırın kırın etmeye başladı.

Üçler Başkanı resmi bir edayla:

- Mihaly Lestyak, özgürsünüz! dedi.

Salonda baştan başa bir hoşnutsuzluk mırıltısı dolaştı.

Putnoki alay edercesine ekledi:

- Budin'deki vezir büyük koruyucunuz demek.

Lestyak sesini çıkaramadı, yalnızca gitmek istercesine sinirli bir davranışta bulundu.

- Durun bakalım, yağma yok! Azizim eski başkan, Budin Paşası Roma Papası değildir. Kilitleri açıp kapayabilir ama, günahları bağışlayamaz. Bunların kefareti ödemeniz gerek.

Sinirlere işleyen bir sessizlik oldu; herkes soluk almadan, ne olacağını bekliyordu.

- Amansız Olaj Bey Csalanos gölünün yanında, sınırlarımızda duruyor. Kente büyük bir haraç kesti, bugün öğleye kadar bunu kendisine yollamamız gerek, bu da olanaksız. Mihaly Lestyak, sizin için vardığımız yargıyı biliyor musunuz?

- Zatin isterse söyler ne olduğunu.

Balazs Putnoki hain bir gülüşle ekledi:

- O ünlü kaftanı alıp getiren sizsiniz, onu giyip beyin katına gideceksiniz, gösterin bakalım bu kaftanın ne işe yaradığını!

Mihaly'nin yüreği burkuldu. Bunu hiç beklemiyordu. Durduğu yerde adeta sallandı, fakat birden kendini toparladı.

İçinden konuşuyormuş gibi: "Korkmaya gelmez, korkmaya gelmez..." diyordu.

Yüreği hızla çarpıyordu; sesi hıçkırık tutmuş gibi titrek ve gevşekti, fakat kayıtsız görünmeye çalıştı.

- Peki, Bey'e ne söyleyeceğim?

- Ona deyin ki, haracın yarısına razı olsun, hem bunu bir araya getirinceye kadar bir iki gün beklesin. Yahut da, oldu olacak, elli at, yüz öküz ve üstelik dört bin altına mal olan kaftanı önerin ona. Hoşnut olacaktır, he he he, hem üstünü de getirin, Belediye kasasına atalım, ha ha ha...

- Peki ama, o beni o saat kazığa vurdurur, yahut tutsak zincirine bağlatır.

Putnoki omzunu oynattı.

- Orası sizin bileceğiniz iş.

- Ya? dedi Lestyak acı bir bakışla. Demek benim için bu yargıyı veriyorsunuz, öyle mi?

Ve şaşkın gözlerini triumvirlerin, kentin ak saçlı kocalarının üzerinde gezdirdi. Onlar başlarını sallayarak yargının haklı olduğunu doğruluyorlardı. Kamu malını düşünmeden harcayanları aleme ibret olacak biçimde cezalandırmalıydı. Dalgın dalgın:

- Zindanına götürsünler, daha iyi, dedi, fakat o anda utandı.

Üçler Başkanı iğneli bir ikiyüzlülükle:

- Fakat neden korkuyorsunuz? Kaftanı giyip öyle gideceksiniz, diye bilgiçlik etti.

Bu söz üzerine büyük bir kahkaha koptu ve Lestyak'ın bütün kanı yüzüne toplandı.

- Korkmak adetim değil, dedi yiğitçe. Yola ne vakit çıkayım?

- Öğleden önce, ben buyruklarımı verinceye kadar siz de hazır olun. O zamana kadar günah çıkartmak istemez misiniz?

- Hayır!

Yaşlı Lestyak telaş içinde kıvranıyor, oğlunu Tatar alayının kucağına yollamanın ne büyük haksızlık olduğunu bütün kente duyurmaya çalışıyordu. Dinlemeden, savunmak için ağız açtırmadan verilen bir ölüm cezasıydı bu! "Ey ahali, bu haksızlığa göz yummayın, üç ay önce onu ne kadar sevdiğinizi düşünün! Başkaldırın, ayaklanın! Elinize balta, dirgen alın; ben sizi "üç yapraklı yonca" biçmeye götüreyim. (Triumvirlere alay için böyle denirdi.)

Tek bir yumruk kımıldamadı, düşenin dostu mu olur? Olsa olsa bir iki pencereden kuşburnu ve ıtır saksılarının ardında sarışın yahut esmer birkaç kız yüzü görünmüş ve belki de çiçek yapraklarının arasından: Zavallı Mihaly Lestyak! diye üzüntülü bir ah yükselmişti.

Bu güzel yüzler daha sonra da;

- Ne zaman geçecek? O kaftanın içinde bir görsem, ne kadar geç geliyor, diye bekleştiler.

O sırada Belediye Konağı'nın önünde bir at eyerleniyordu. Lestyak topuklarına kadar uzanan kaftanın bacaklarına dolaşmasına bakmayarak, çevik bir sıçrayışla hayvanın sırtına atladı. Sol ayağını üzenliğe koyarken ılık bile çalışıyordu; varsın iki yüz yıl sonra da türküler onun bu son yolculuğa nasıl çıktığını dokunaklı sözlerle anlatsınlar.

İki kent korumanı kılıçlarını çekmiş sağında solunda at sürüyordu. Merakla birikmiş halk yuha çekmesin, alay etmesin diye arka kapıdan çıkarak yan sokaklara saptılar. Oysa bu, alay edilecek değil, ağlanacak bir şeydi!

Üçler, pencerenin önünde, dalgalanan sis yüzünden görebildikleri sürece artlarından baktılar. Bay Putnoki keyifli keyifli ellerini ovuşturuyordu.

- E, artık Kecskemet'in borusunu bu da duymaz bir daha! (Kecskemet'te öğle vakti, Aziz Nicolaus kulesinden çalınan boruyla duyurulurdu.)

Sonra birden, oraya toplanmış kalabalığa dönerek:

- Haydi bakalım, dedi, şimdi hemen haracı arabalara yüklemeye başlayalım ki, Olaj Bey kızıp kent üzerine yürürken yolda yüklerle karşılaşsın.

Korumanlar Lestyak'ı yalnızca kentin ucuna kadar geçirdiler. Böyle buyrulmuştu. Ötekinin gideceği yere zaten gidemezlerdi; korumanlara ne diye kıymalıydı?

Kim bilir, belki Lestyak da gitmez, olur a, yolunu başka yöne değiştirir, dünya geniştir, dört bir yana yolu var. Ama böyle de iyi, varsın istediği yana gitsin, burada ayak altında dolaşmasın da...

Onu hiç de iyi bilmiyorlardı. Eski Başkan, ucu bucağı gözükmeyen kar örtüsünün üstünde Csalanos'a doğru yol alırken kendi kendine şöyle konuşuyordu:

- Gideceğim, gitmem gerek. Gitmeyecek olursam korkak adını takınacağım ve onlar için sonsuzluğa kadar ölmüş olacağım; gidersem belki geri dönebilirim. Olaj Bey akıllı adamdır, ölümlere istek göstermez, çünkü onlardan bir yararı yoktur, onca canlı adamın değeri vardır, köle ticareti yapar. Olsa olsa beni de tutsak olarak alıkor. Herhalde gideceğim.

Kaftanın aşağı sarkan eteğiyle altındaki lağar hayvana vuruşturunca zavallı yaratık biraz gayrete geldi. Tanrı onun bahtını da açmıştı, daha dün kent değirmeninin taşıını çevirirken şimdi sırtında bir yiğit götürüyordu. (Üçler bu atı seçerken, Tatarlara çok bile demişlerdi.)

Yolcu, dişlerinin arasından: "Darağacına yolluyorlar beni!" diye fısıldadı ve hıncından kanı tuttu.

Sonra yumruklarını havaya kaldırarak: "Ah bir kez daha dönüp gelebilsem!" dedi ve altındaki küheylana acımasızca bir tekme attı; hayvan triumvirlerin yerine yediği bu vuruşu sessizlikle karşıladı.

O sırada rüzgâr daha sert esmeye başlamıştı; bu, Csalanos gölünden geçerken böyle sertleşiyordu. Uzaktan birtakım şangırtı, şungurtu duyuluyordu ki, Tatar karargahının sesleri olmalıydı. Deh, küheylan, yürü bakalım! Karşıda, çok yakında bir siyeç karaltısı belirmişti. Kamıştan örülmüş, hayvanların kışlamasına yarayan, istendiği zaman yeri değiştirilebilen bir siperdi bu ve daha ziyade, sürüyü rüzgâra karşı korumak için yapılmıştı. Kendi haline bırakılmış olan bu kamış çitin yalnızca iki kanadı kalmıştı. (Bereket, Tatarlar kamışa değer vermezlerdi, yoksa bu da yerinde kalmazdı.)

Lestyak'ın yolu tam bir çitin yanından geçiyordu. Atın üstünden, çitin önünde geniş kara şapkalı, kepenekli bir adamın durduğunu gördü; lapa lapa serpiştiren kardan korunmak için oraya sığınmış olacaktı.

Kara şapkalı adam yola doğru gelerek ona seslendi:

- Mihaly Lestyak ağam, eğlenin biraz!

Lestyak o yana bakmadı bile, yalnızca ters bir suratla:

- Beni durduracak söz bulamazsın, arkadaşım! diye homurdandı.

- Ben Czinna'yım!

Meğerse onu durduracak söz varmış. Hemen attan aşağı sıçradı.

- Sen buralarda ne arıyorsun, karayazılı kız! Bak hele şuna, ne de yakışıklı oğlan olmuş. (Ve isteksiz isteksiz gülümsedi.)

- İyi ki attan indiniz, ağam, nasıl olsa ben bineceğim ona. Hadi çabuk gelin şuraya, çitin altına durun, o kaftanı da ben giyeyim.

- Sen çıldırdın mı?

- Sizi nereye yolladıklarınızı iştirir iştirmez her şeyi düşündüm. Siz giderseniz ya öldürürler ya tutsak diye götürürler, öyle değil mi?

- Belki öyledir, Czinna, fakat senin burada oluşuna inanamıyorum.

Şaşkın şaşkın bakıyor, kızın seyrine doyamıyordu.

- Öldürecek olurlarsa bir daha kimse diriltemez sizi.

- Eh, bu sözünün doğruluğuna diyecek yok.

- Şakayı bırakın şimdi, yavuz adam! Sizi tutsak alırlarsa kimse kurtaramaz, başadamların da işine gelir bu.

Mihaly'nin keyfi kaçmış, dudaklarını ısırıyordu.

- Fakat kendimi Mihaly Lestyak'ın yerine koyarak ben gidecek olursam, öldürtecek olsalar da kadın olduğumun farkına varınca vazgeçerler, çünkü Tatarlar kadına ilişmezler, siz de beni kurtarabilirsiniz. Yok, eğer tutsak olarak alıkorlarsa o zaman Mihaly Lestyak diye daha âlâ kurtarabilirsiniz. Onun için çabuk verin bana şu kaftanı.

Böyle güzelliikle onun yüzüne gülerken bir yandan da kaftanı sırtından sıyrıp çıkardı.

Mihaly hâlâ söyleniyordu.

- Yok yok, olmaz, şaşkırdın mı sen? Ama Czinna'nın sözleri de etki etmişti. -Öyledir, belki öyledir. Eliyle alını ovaladı.- Seni kurtarmasına kurtarıyorum, ne diye kurtarmayacağım? Bana bak, zaten bana bir can borcun olduğunu söylüyordun, ben onu senin dediğin gibi anlamıyorum. Bilgiçliği bırak, kız, dur bakayım, ne yapacağımı ben de bilmiyorum.

Fakat kız durmuyordu; kaftan artık onun fidan boyunu örtmüş ve bir an sonra bir tüy hafifliğiyle atın üstüne sıçramıştı.

Üç dakika sonra kız sisler içinde gözden yitti, Mihaly Lestyak öfkeyle ardından koşuyordu. Ta uzaklarda yankılar yapan gür sesiyle:

- Dur! diye bağıyordu. Bırakmam seni, buyuruyorum sana, dur!

O artık istediği kadar bağıradursun, bir dakika süren bir zayıflık yanlışlığa yetmişti. Bir dakikalık zayıflık büyük adamların düşmesine yol açar.

Kız gitti, gitti ve Tatar karargahına kadar bir kez bile durmadı.

- Ben Kecskemet elçisi Mihaly Lestyak'ım, beni komutanınızın katına götürün.

Bodur bir Tatar iyi bir Macarcayla:

- İn atından, arkadaşım, dilediğin yere götüreyim seni! diye karşısına dikildi. Kecskemet Belediyesi amma da kötü hayvan vermiş altına. Hah, işte Olaj Bey de geliyor, Tanrı ömrünü uzun etsin!

Gerçekten, doru renkte güzel bir at üzerinde gelen, koca gövdeli Olaj Bey'di, birliklerini denetlemekten geliyordu. Deminki bodur herif:

- Ulu beyim, Kecskemet elçisi geldi, diye haber verdi.

Tatar beyi elçiye ve üstündeki urbayı baştan aşağı dikkatle süzdükten sonra tatlı bir dille:

- Sözüme darılma oğlum, şöyle döner misin? dedi.

Czinna arkasını döndü.

Olaj Bey bu sefer bir kez de arkadan baktı. Sonra hemen eyerden atladığı gibi, Czinna'nın önünde yere kapandı ve kaftanın eteğini üç kez öptü. Czinna iri kara gözleriyle, şaşkın şaşkın ona bakıyor, düş gördüğünü sanıyordu.

- Tanrı büyüktür ve Muhammet onun peygamberidir. Kecskemet kentinin elçisi, buyruğun nedir?

Saygıyla eğilmiş, önünde duruyordu.

Czinna azıcık şaşaladı; sonra kesin bir sesle:

- Hemen şu saatte Kecskemet sınırlarından çekilip gideceksiniz!

Olaj Bey süzgün koyun gözlerini göğe dikti, sonra arkaya, erlerine doğru dönerek gür sesiyle haykırdı:

- Kalkıyoruz, atları eyerleyin!

VII

DİKTATÖR. KECSKEMET'İN ALTIN ÇAĞI.

Lestyak siyeğin yanında kalmıştı ve ne işleyeceğini, ne yana gideceğini düşünüp duruyordu. Baş ağrılamış, içindeki düşünceler eriyerek kurşun gibi yayılmıştı. Her yanında bir uyuşukluk, bir gevşeklik vardı, duyduğu pişmanlık içini parçalıyor, kendi kendine: "İyi yapmadım, bencillik, korkaklık ettim!" diyordu.

İçindeki sıkıntı diken diken batıyor, gözleri yere dikili, ne yana gideceğini düşünüyordu.

Sis bir parça dağılmış, ötede Csalanos gölü parlıtlı, kocaman bir ayna gibi açılmış, onu çağırıyordu: "Gel, Mihaly Lestyak, gel, buraya yat, gümüş örtünün altına gir. Daha iyi, burada yumuşak kumdan yastıklar üstünde düşer dalarısın! En doğru yol budur senin için!"

Göle doğru birkaç adım attı. Fakat yolunun üstünde bir beктаşi üzümlü çalı duruyordu, bütün bölgenin en yüksek ağacıydı bu; incecik dalları küçük, kardan keleklerle örtülüydü ve Mihaly ona çarparak düştü.

Bu acıklı anında toprak ananın göğsüne kapanınca kulağına bir ses geldi. Bin atın nal sesi gibi uzaklardan yankılanan bu ağır tapırtının havada bir hisırtı uyandırdığını duymuştu.

"Eyyah, Tatarlar kenti basacaklar!" diye ürperdi.

Fakat dur, dur! Tapırtı sanki uzaklaşıyor, gittikçe hafifleyerek ölgün bir uğultu halinde kaybolup gidiyordu. Rap, tap!

Ha, bu bir tek at, aman Tanrım, bu gelen Czinna!

Lestyak yerinden sıçradı, üstünün kirini temizlemeden heyecandan soluk soluğa kıza doğru koştu.

- Geldin mi? Bir şey olmadı mı sana? Sahi sen misin? Ne oldu?

Czinna tatlı tatlı gülümsüyordu. Yanıt vermezden önce, şımarık bir kız gibi, yüzünü kahramanca şişirdi:

- Efendime arz edeyim ki, tatar alayını buralardan kovdum. Şimdi alabildiklerine kaçıyorlar.

- Söyleme!

Tabii bu "söyle, Tanrı aşkına söyle!" demektir.

Kız anlatmaya başladı. Fakat önce üstündeki, karla kaplı yeşil kaftanı büyük bir sevgiyle, parlıtlı gözlerinin tatlı bakışlarıyla okşadı.

- Mihaly Lestyak ağam, bu kaftancığın epeyce değeri var.

- Ne gibi?

- Olaj Bey bunu sırtımda görür görmez atından indi, eteğini üç kez öptükten sonra ne buyurduğumu sordu. Ben hemen buradan defolup gitmelerini buyurdum. Sözümlü tuttular, çekip gittiler.

Mihaly Lestyak'ın ağzı açık kalmıştı.

- Olacak şey mi? Öyle büyülmü mü bu?

- İşte dediğim gibi oldu. Fakat uzun lafa vaktimiz yok, aha kaftanınız, onu giyin, aha atınız, binin üstüne, ben öteki yoldan size yetişirim.

Mihaly şaşkınlıktan bir türlü kendine gelemeyerek:

- Allah Allah, bu sahiden mucize! Öyleyse bu kaftan koca bir hazine!

- Ona ne şüphe. Ama siz durmayın, belki gelenler olur. Kent tarafından araba karaltıları görür gibi oluyorum.

Mihaly'nın alını kırıştı.

- Sahi, Czinna, kimseye bir şey deme, olmaz mı? Hizmetine teşekkür. Sonra görüşürüz. Hatta daha bugün. Evet, seninle konuşacağım, Czinna.

Delikanlı "peki, peki!" diyerek "Etekli ağaç" yöresine doğru gözden yitti.

Lestyak doğru yoldan gitti. Sahiden karşısına uzun bir sıra araba çıktı. Bunlar odun ve ekmek götürüyordu; Marczi Szikra söve saya öküzlerini sürüyordu. Arabaların önünde, çakal alınlı güzel bir atın üstünde, belinde sarı meşin çanta "nervus rerum" (19) ile triumvirlerden biri, Samuel Holeczi gidiyordu. Ötede, arabaların birinde, âlâ kızarmış peksimetlerin üzerinde gidenin Fabian Teyze olduğuna ant içerim; ne yapsın, "it başlı Tatar" görmeyi bir kez kafasına koymuştu, yanına da tatlı sözlü Pal Fekete çömelmiş, çipil çipil tavşan gözleriyle, elindeki kargacık burgacık kâğıttan bir şeyler okuyor...

Kecskemetliler:

- Bak hele bak, Mihaly Lestyak! diye şaşırdılar. Ahiretten geliyor.

Lestyak'a pek düşmanlığı olmayan Samuel Holeczi (çünkü Luterciler ne de olsa hep bir telden çalarlar), aynı zamanda bu işi pek merak ettiğinden tatlılıkla sordu:

- Gördüğüm siz değilsiniz, ruhunuz olacak değil mi, azizim?

Mihaly Lestyak yüzünü ekşiterek:

- Hayır, ruhum değil, kendim olmalıyım, diye homurdandı. (Aklından kim bilir neler geçiyordu?) Ya sizler nereye böyle?

Triumvir şakacı bir adamdı:

- Sınırdaki konuk var, ona biraz kahvaltılık götürüyoruz, diye şakalaştı.

- Onun ardından zor yetişirsiniz.

- Yok canım!

- O şimdi üç sınır öteye varmıştır. Konuk Allahaismarladık bile demeden sıvıştı:

Bayan Fabian da:

- Sahi mi söylüyorsunuz? diye kekeledi.

Bay Fekete tasalanarak:

- Ne yazık, dedi, Olaj Bey güzel bir söylev kaçırıldı.

Lestyak kaftan öyküsünü anlattı; bunu dinlerken Bay Samuel Holeczi'nin suratı ciğer rengini almıştı. Ucu kalkık burnunu isteksiz isteksiz kaşıyarak:

- Olur şey değil, diye mırıldandı. Hm, böylesi belki dünya kurulalı görülmemiştir.

Fakat şaşkınlığı bir dakika bile sürmedi, usta tilkinin biriydi o, hemen duruma egemen olmasını bilirdi.

- Heey, arabacılar, heey, millet, dönün, dönün, geriye doğru yola düzülün bakalım! Kecskemet'e büyük gün doğdu.

Ve hemen atından inerek saygılı bir tavırla:

- Mihaly Lestyak efendim, dedi, benim ata binin, o lagar hayvanla gitmenize gönlüm razı değil.

- Bana yeter bu, sağolun, beni bunun üstüne üç triumvir bindirdikten sonra bir tanesi indiremez.

- Öyleyse, Bay Fekete, siz binin ve olan bitenden kente haber ulaştırın.

Kecskemet'in Cicerosu öneriye dört elle sarıldı, kaçırıldığı fırsatı bol bol telafi edebilecekti.

- Giderim, ne diye gitmeyeyim, böyle güzel bir hayvana binmek büyük bir zevktir. Ama bana bir de kırbaç verin, çünkü benim mahmuzum yok.

Azgın "Sarmany"ın kırbaça gereksinmesi yoktu, büyük aytacı sırtına aldığı gibi, torbalarında yem yerine kızgın köz bulunan, masallardaki küheylanların hızıyla uçtu gitti.

Pazar alanına vardığı zaman hayvanın köpüklü sırtından dumanlar çıkıyordu. Bay Fekete de sırsıklam olmuştu.

Hemen orada duran ve gittikçe biriken halka heyecanla, aytaçlık coşkunluğuyla süsleyerek Tanrının garip hikmetini, cansız bir urba parçasının adeta dile gelerek talancı düşmanı sınırlarımızdan nasıl kovduğunu ilan etti.

Bu bir mucizeydi. Sayın Kecskemet ahalisi, zorba Olaj Bey yerlere eğilerek Mihaly Lestyak arkadaşımızın sırtındaki

kaftanın eteğini saygıyla üç kez öpmüş ve: "Kecskemet kentinin elçisi, buyruğun nedir?" diye sormuş, bunun

üzerine Bay Mihaly Lestyak başını kaldırarak büyük bilge saygıdeğer Seneca gibi (Seneca'yı bilmeyeniniz var mı?)

"Kentlilerimin rahatını bozmayın, buradan çekilip gidin!" demiş.

Söylevinin burasında saygılı Kalvinci vaiz Ezsaias Mokros Efendi:

- O sözü Seneca'nın söylediği kesin değil ki, diye atıldı.

Pal Fekete istifini bozmadı.

- Olabilir, ama ekmek arabalarının, öküzlerin, para torbasının, Triumvirin ve nihayet Lestyak'ın gelmekte oldukları kesin.

Alanı büyük bir sevinç tufanı doldurdu. Sinirleri harekete getiren mucize haberi bir yangın alevi gibi sokaktan

sokağa, evden eve yayılarak herkesi şaşırttı. Yerlerinden atılan, kendilerinden herkesin yüz çevirdiği üyeler

yeniden ortaya çıkarak halkın arasına karışmışlardı. Porosznoki'yi "yaşa!" diye karşıladılar, İnokai'ye her yerde

şapka çıkararak yol açtılar. Ferencz Kriston üyeye gelince, ahali onu dinlemek için büyük yaygara kopardı. O da

çok nazlanmadan alandaki, lahana salamurası dolu bir fiçinin üstüne çıktı ve yalnızca şu sözleri söyledi:

Sizden yalnızca bizi bu mutlu güne kavuşturan genç dahi için adalet istiyorum.

Bu söz bin grıtlaktan birden yankılandı:

- Adalet isteriz!

Halk yığını gittikçe kabaran bir ırmak gibi dalgalanıyordu. Her yanda bir kaynaşma, bir canlılık göze çarpıyor,

erkekler, kadınlar çevik devinimlerle yeni gelenlere Pal Fekete'den duydukları "Büyülü kaftan" mucizesini

ulaştırıyordu. Doğallıkla, her biri o kaftana küçük bir nakış daha işliyordu.

Yaşa! haykırışlarıyla yarılan hava insanları coşturuyor, gönüller heyecandan sarsılıyordu. Herkes kımıldanıyor, telaş ediyor, her gırtlaktan ayrı bir ses yükseliyordu, fakat hepsinin de düşünceleri birdi. Kadınlar, açan tomurcuklar gibi körpe kızları giydirip kuşatmışlardı, kentin değerli halkıysa ünlü dört yağız aygırı arabaya koşmak için Belediye ahırının yolunu tutmuştu. Atların yeleleri arasına kurdeleler takmayı da unutmadılar. Havan toplanını pazar yerine yaşlı adamlar çekiyordu. Yolda "Üç Elma" Meyhanesi'ne uğrayarak topçuyu tezgâh başında yakaladılar. (Haydi Hupka Ağa, Allahını seversen çabuk ol! Hupka ise bir yudum daha! diye yalvarıyordu.) Saygıdeğer Luterci papaz Peter Molitoris Efendi, saati gelince çanı kendi eliyle çalmak için Aziz Nicolaus kulesine çıktı. Şurada burada, evlerin çatılarında gönüllere ferahlık veren üç renkli kanatlar yükselmeye başlamıştı. Doğrusu bunların rengi biraz soluktu, ne de olsa Bethlen Bey zamanından kalma şeyler; Kecskemet evlerinin çatıları o vakitten beri pek de çiçek açmamışlardı.

Düşmüş meclis üyelerinin on biri de yarım saat içinde gümüş düğmeli mintanlarını giymişler, şakırtılı kılıçlarını takmışlar, danışma odasının kapısı önünde yarım daire biçiminde dizilmişlerdi. Bay Pal Fekete'ye bu sefer de görevlerin en ağır düşmüştü. (Yöneticilerin her birinin omzuna yüklenen görevin aynı ağırlıkta olmadığı bundan da anlaşılır.) Hazırladığı söylevi çabuk değiştirmek, "Erkli Bey!" sözünü silip yerine "Şanlı yurt çocuğu!", "Senin katına geldik!" yerine "Yine aramıza geldin!" ilah, yazmak gerekmişti. (Zararı yok, böyle de çok güzeldi.)

Gerçi biraz ivediye geldi ama, her şey eksiksiz yolunda gitti. Yalnızca alay arabası gecikti, fakat toplar vaktinde gürledi, çanlar törenle çalındı ve Lestyak görüldüğü vakit, ta Belediye Konağı'nın kapısına kadar bütün geçtiği yerlerde halkın coşkun haykırışları bir çığ gibi sokaklardan taşıdı. Mihaly orada atından indi, Bay Fal Fekete'nin söylevini dinledi, beyaz urbalı kızlara gülümseyerek baktı, eski üye arkadaşlarının ellerini sıktı. (Bay Porosznoki'yi kucakladı.) Derken onu da kucaklayıp kaldırdılar ve götüre götüre bir yere bıraktılar; burası danışma odasında, yeşil masanın başındaki Başkanlık yeri idi.

Gürültü bir parça kesilince (çünkü koca salon kent ilergelenleriyle doluydu) kar gibi ak saçlı Mate Puszta söz aldı ve yaban arısının vınıltısını andıran sesiyle Mihaly Lestyak'ın erdemlerini sayıp döktükten sonra sözlerini:

- Onu Kecskemet'e değişmez başkan seçmeliyiz! diye bitirdi.

Duvarlar yaşı sesleriyle sarsıldı, Gaspar Permete göğsünü döverek, eliyle koluyla işaretler ederek çok önemli söyleyeceği olduğunu anlatmak istiyordu, meramını anlatıncaya kadar dakikalar geçti.

- Ben, Gaspar Permete, biliyorsunuz, bundan on iki hafta önce bir tek söylevimle bu meclisi devirmiştim, şimdiyse yine ben, gerekli bilgiyi edindikten sonra diyorum ki, onun için değişmez başkanlık kısa bir zamandır.

Bay Gerzson Zeke hemen lafa karıştı:

- Ölümünden sonra da Başkanlık edecek hali yok ya!

- Neden olmasın? Bizim yapacağımız, kutsal Macar tacı -Tanrı'nın izniyle- Habsburg hanedanında ilk erkek çocuklar yoluyla nasıl babadan oğula geçiyorsa kentimiz başkanlık asası da öylece Bay Lestyak'ın torunlarına geçmelidir, buna karar verip tutanağa geçirelim.

Gerzson Zeke: - İki arasında biraz fark var ama!

Gaspar Permete (öfkeyle): - Yok!

Gerzson Zeke: - Krallık tacı altındandır, başkanlık asası kızılık dalından.

Bu hafif tertip atışmayı, aklını herkesin beğendiği Czegled mahalleli Janos Deak kesti.

- Bay Zeke'nin hakkı var, çünkü taç zayıf baş üstünde de güçle parıldar, ama zayıf elin kızılık dalıyla vuruşu da zayıftır. Bundan ötürü kızılık sopası henüz bilinmeyen torunların eline verilemez. Hem bu büyük günün tadını böyle atışmalarla kaçırmak da yakışmaz. En iyisi ağırbaşlılıktan ayrılmayalım ve işleri bir sıraya koyalım, çünkü daha üzerinde birinin oturduğu bir sandalyeye kimi buyur edecek olsak kimse bunun için teşekkür etmez. Her şeyden önce zaten geçici olan Üçler Meclisi dağılışını bildirmelidir.

Sağdan soldan birtakım sesler yükseldi:

- Zaten kendileri kaçtılar, biri de yok burada.

- Durum böyle olunca, efendiler, buyurun, eski üyeleri seçin, ondan sonra da Bay Mihaly Lestyak'ın değişmez başkanlığını tutanağa geçirelim.

Bu işin de böyle olduğunu söylemeye bile gerek yok. Orada bir hükümdar çalımıyla kurulmuş oturan Başkan başıyla soğukça teşekkür etti.

Yüzü solgundu, fakat öteden halk:

- Kaftan öyküsünü dinleyelim! Kendisinden duymak isteriz! diye bağırmaya başlayınca kıpkırmızı kesildi.

Sandalyesinin üstünde sıkıntı içinde kımıldanıp duruyordu. Sanki görünmeyen bir demir el gırtlakını sıkıyordu. Olaj Bey'le aralarında geçeni, görmediği, yaşamadığı bir olayı yüzlerce insana anlatmak... bütün kent önünde yalan söylemek! Ah, Tatar karargahına gitmemekle ne kadar yanlış yapmıştı. Şeytan çıkarmış olacaktı o kızı karşısına. Fakat madem ki gitmemişti, her şeyi açıkça ortaya dökmeliydi. Fakat artık geçti, olmaz, olanaksız...

Kazandığı şan ne kadar büyükse, beklenmedik bir rüzgârın bunların hepsini dağıtacağı duygusu canını o kadar acıtacak gibi sıkıyordu. Kral Midas'ın (20) koca kulakları bile ortaya çıkmıştı. Ona, bu onuru sanki çalışmış gibi geliyor, bir türlü sevinemiyordu; oysa bunu hak etmişti. Ne olursa olsun kaftanı ele geçiren kendisiydi.

Öyleyken yine de yüksek arkalı koltuğunun ardında münasebetsiz bir gölge titriyor, kımıldanıyor gibiydi.

Sesler gittikçe daha canlı, daha üstelerek yükseliyordu:

- Susalım! Dinliyoruz!

Çare yoktu.

Şaşkın bir durumda kaftanı sırtından çıkararak yeşil masanın üstüne serdi. İşte Kecskemet'in paha yetmez hazinesi!

Sonra duraklaya duraklaya, başından sonuna kadar, kaftanın marifetlerini anlattı. (21)

Başkan'ın sözleri dinleyiciler arasında büyük bir hoşnutluk doğurmuştu; herkes sevincini açığa vuruyor, yalnızca arka sırada halsiz bir yaşlı adam sessizce ağlıyordu.

Güçlü Başkan, bugüne bugün kentin diktatörü, ayağa kalktı, hiçkırıklar içinde inleyen adamın yanına giderek elinden tuttu:

- Hadi babacığım, gidelim artık, evde biraz dinlenmek istiyorum...

Oymalı küçük kapıda Erzsi kızla Laczi oğlan, gözleri yolda bekliyorlardı. Kaygana pişmiş, kuskuslu tavuk kızartması olağanüstü olmuş, fırında kızarmış domuz yavrusu soğumuştur bile; iyi ki gelmişlerdi.

- Sevgili oğlum, bir çırakla çalıştığımı, daha doğrusu şimdi ikimizin de çalışmadığımızı sana söylememiştim, öyle ya, seninle ne vakit konuşabilirdim?

Başkan kayıtsız bir çehre takındı:

- Şu genç çocuk mu dediğin?

- Budin Paşası'na ricaya gittiğim vakit tuttum onu, çünkü Miska, seni başkan yapan benim, ben, bunu iyi bil. (Yaşlı adamın gururlu bakışı yeşil bir ışıkla parlıyordu.) Baba Lestyak bugün de yaman adamdır, anladın mı? Bu uşak dükkâna lazımdı, hoş, o vakitten beri şurdan şuraya bir çöp kaldırdığının farkında değilim ya. Onun ne bildiğini sınamaya daha vaktim olmadı. Şimdiye kadar politikayla ben uğraştım, bundan sonra azıcık da sen uğraş. Gülme, Mihalycıgım, darılırim ha. Bu Lestyak kanı ne bulunmaz kanmış. Eh, eve de gelmişiz.

Uzun zaman görmediği baba evi insanın ne de hoşuna gider. Baca keyifli keyifli çubuğunu tüttürür, kocamış armut ağacının yaşlı dalları neşeyle uzaktan sizi çağırırlar, dışarda, avluda Karabaş karşılar, odaya girince Pamuk dizlerinize sürünür, sırlı testiler güler, duvardaki çini tabaklar tanındıktır, oda eşyasının her biri bir şey anlatmaya başlar, kocaman sobada ateş çıtırdar ve kahverengi kapının altına doğru vuran ışığı orasını sanki bir altın çemberle kuşatır.

Yaşlı adam içini çeker.

- Zavallı anacığın şu günleri görseydi ne olurdu!

Yemeği getiriyorlar, onun iç açıcı buğusu baba yurdunun masası üzerinde bir hoş yayılıyor. Erzsi ile çırak Laczi girip çıkıyor, candan hizmet ediyorlar. "Başka tabak ver! Bıçağın keskinini getir! Mahzene koş, yavrum, ama bir ayağın burada olsun!"

- Sen de oğlum, otur bakayım, karnın aç çünkü, biliyorum, tutukevi yemeği seni bitirmiştir, hoş, o vakitten beri ben de yemedim ya. Önce büyük üzüntümden, şimdi de büyük sevinçten. Ben Budin'de Miklos Toldi'nin atı gibi yaşadım. (22) Eh, hele seni kurtardım ya!

Başkan dalgın dalgın kekeleydi:

- Babacan adamdır İbrahim Paşa! (Czinna ile olan garip durum onu şaşırtmıştı.)

- Canı var ama babalığını bir yana bırak oğlum, çünkü ihtiyar, azgın köpeğin biri. Önce bana kızdı, az kalsın ben de kodesi boyluyordum.

- Neden?

- O çingene kızının yüzünden. Bilmem hatırında mı? Yahu bu çorbanın tuzu yok mu? Laczko, tuz kabını getirsene! Laczi elde sallanan bir söğüt sürgünü gibi titriyordu.

- Ne oluyor sana? Hm. Oğlumdan mı korkuyorsun yoksa, deli? O öyle büyük olmakla, merak etme, kimseyi ısırmaz.

- Teşekkür ederim, tuz istemez. Demek İbrahim o kızın yüzünden öfkeleni, öyle mi?

- Kız güya sizinle birlikte kaçmışmış. Onu geri vermezsek yahut nerede olduğunu söylemezsem beni de delğe tiktırmış. Öyle dedi, yüzünü bile görmedim, diye boşuna söyledim.

Başkan:

- Öyle demekle pek iyi etmemişsiniz, diye mırıldandı. E, sonra?

- Bereket, o günlerde urbasını Tisza kıyısında buldukları, birkaç gün sonra da daha aşağıda ölüsünü çıkardıkları haberi geldi.

- Ah, dedi Başkan sevinçle, kız ölmüş mü?

Laczi oğlan da "Ah!" diye içini çekti ve biraz önce sobanın üstünden alarak masaya koymak üzere tuttuğu kızartma tabağını elinden düşürüverdi.

Usta öfkeyle bağırdı:

- Eline iğneyi batırırım ha, sersem. Kaldır şunu, sonra defol gözümün önünden!

Fakat birden yine yüzü güldü:

- Şu günde olmayacak şeyler oluyor, cansız domuz yavruları da kaçıyorlar! (Nar gibi kızarmış küçük domuz ta yatağın altına yuvarlanmıştı.)

Laczi, yüzü pancar gibi olmuş, kapıya doğru gidiyordu.

- Dur bakayım, dedi Başkan ve yanına gelen çırağın kulağına bir şeyler fısıldadı, hadi şimdi gidebilirsin.

- Bir şey mi istiyorsun? Erzsi'ye söyleyeyim, daha iyi, bu çok beceriksiz, dedi oğlanın ardından bakarak. Terziliğe aklının yatacağını sanmıyorum. Çünkü oğlum, o her sanata benzemez, yüksek bir bilgidir. Tanrı yapısını düzeltmek kolay mı? Biçimsiz sırtı biçime sokarım, düşük omuzlara erkeklik veririm. Zordur bu oğlum! (Ve yaşlı terzi heyecana

gelerek seyrek kendir saçını karıştırdı.) Oysa şu çapkına da yazık, öyle uslu, o kadar sevimli yüzü var ki, hani vallahi kız bile olabilir.

- Babacığım, bugünkü günde olmadık olmaz.

- Orası öyle, ama sen bu kızartmadan alsana, yere düştü diye çekinme. Biraz kaygana daha var. Başı sevmez misin başı?

- Yiyorum ben, yiyorum, fakat siz hâlâ Budin yolculuğunun sonunu anlatmadınız.

- Ha, ne diyordum, o haberi alınca İbrahim efendimizin keyfi yerine geldi, ne yapsın, Sultan zavallıyı çok sıkıştırıyormuş. Hemen ölüm kanıtlarını toplatıp padişaha yolladı, beni de yanına çağırarak: "İyi davranışlı adamlarsınız, görüyorum" diye sırtımı okşadı. (Biz Lestyaklar gerçekten öyleydik ve öyleyiz de.) Al bakalım, oğlunu kurtaracak buyruk. Ama köpoğlu, dedi, buna bedava konduğunu kimseye söyleme ha, sonra işimi bozarsın... Fermanı ben işte böyle ele geçirdim.

- Biraz acele olmuş.

- Kim acele etmiş, ben mi?

- Hayır, paşa.

- Anlayamadım.

- Ne hacet, oraya bakın.

Çingene kızı Czinna gülerek, nazlı nazlı salınarak açık kapıdan içeri daldı; üzerinde güzel, tenteneli bir bluz, kırmızı zemin üzerine siyah benekli karton etek, Erzsike'nin yabancı giysisi vardı.

Yaşlı Lestyak korku içinde arkaya yığılarak:

- Tanrım, sensin bizim sığınacağımız! diye bağırdı, çingene kızı, kıışt, tu tu, iyi saatte olsunlar!

Şakaklarında soğuk ter damlaları belirmişti.

- Ruh değil o babacığım, kızın kendisi.

- İnanırsam şeytan beni çarpsın.

Bu söz üzerine sanki şeytan çağırılmış gibi, kapı vuruldu. Fakat hiç de o değildi; içeriye, yanında Pal Fekete ile Gaspar Permete olduğu halde üye Mate Pusztla girdi.

- Hoş geldiniz! Buyurun, şöyle geçin. Ne amaçla buyurdunuz, efendiler?

- Bizi zatının katına meclis yolladı.

Başkan bir hükümdar kurumuyla:

- Sizi dinlemeye hazırız! dedi.

Gelenler, onlar gittikten sonra Meclis'in ne kararlar verdiğini kısaca anlattılar. Birincisi, Bay Agoston'u almak için, Vacz'a bir elçilik kurulu gönderiliyordu (pekâlâ, iyi olur); ikincisi, kaftan tam otuz gün Belediye Konağı'nda halkın gözünün önüne konacak, gelen geçen, yerli yabancı herkes parasız seyredecek, yalnızca Nagyköröslü olursa on dinar verecek (bu da çok âlâ).

Mate Pusztla sürdürdü.

- En önemli kararımız da şu: "Aziz Nicolaus Kilisesi'nden zincirli kutsal eşya sandığını getirteceğiz, kaftan geceleri onun içine konacak, daha sonra gündüzleri de sandıkta kalacak." İşte anahtar, bunu gözbebeğiniz gibi korumanız ve yabancı elin sokulamayacağı bir yere saklamanız için Meclis zatına yolladı.

Bunları söyleyerek ipek bir kordondan sarkan anahtarı Başkana uzattı.

- Meclis'in kararına baş eğirim.

Anahtarı aldı, ayağa kalktı ve Czinna'nın yanına giderek onun boynuna astı.

- Bunu koynunda sakla, Czinna!

Czinna kulaklarına kadar kızardı ve elinde olmayan bir hareketle kırmızı işlemeli örtüyü gözlerine indirdi; bunun üzerine doğal olarak, arkadan kırılmış olan saç ortaya çıkıverdi.

Bay Mate Pusztla pencereye doğru dönmüş, koca kafasını sallıyordu: "Güzel bir kızın kar gibi beyaz göğsü. Yabancı elin sokulamayacağı yer orası demek..."

Terzi kendini tutamayarak bağırdı:

- Vay köpek eniği vay! Ayol bu Laczi oğlan! (Onu saçından tanımıştı.)

Başkan gülümsedi:

- Babacığım, bir kez mucizeler başladı mı böyle olur işte. Zaman gelecek, Belediye Başkanı'nın karısı olan terzi çırağı diye dillere destan olacak.

Bunu duyunca kızın yüzünde ve alnında bir zafer parıltısı çaktı, fakat Mihaly'nin bakışlarındaki sıcak, yumuşak okşayışlara daha fazla dayanamadı. Mutluluktan öleceğini sandı ve elini yüreğine bastırarak koşu koşu kendini dışarı attı.

Terzi yaylanmış gibi birdenbire öfkeyle yerinden sıçradı.

- Nedir bana oynadığın bu oyun? Kecskemet kentinin Belediye Başkanı olmasan sana söyleyeceğimi bilirdim.

Şükret, Miska, bin kez şükret. Sonra nedir o anlamlı lakırdılar? Ne yapmak niyetindesin?

- Onunla evleneceğim.

- Sen mi? Kecskemet'in değişmez başkanı ha?

- Ne varmış?

Yaşlı adamın başı üzüntüyle önüne düştü.

- Budin Paşası duyacak olursa ikimizi de öldürtür.

- Bu kaftan paşaya karşı da korur bizi. Hem madem ki Czinna'yı Tisza'da boğuldu biliyorlar, onu artık aramazlar da.
- Biri çıkar haber verir. Ayol sizler de söz söyleyin Allahınızı severseniz, odun gibi durmayın burada üçünüz de.
Bu dürtüşleme üzerine Gaspar Permete gerçekten ağzını açtı ve değerli Başkan'ın kentin en zengin kızlarından beğendiğini alabileceğini, her parmağına on beş tanesini takabileceğini, bu ne idüğü belirsizin ne de olsa onun konumuna uymayacağını söyledi. Mihaly gülerek:

- Laf bunlar, dedi, ya Czinna Mısır krallarından türemeyse?

- Onu biraz zor kanıtlarsınız, Bay Başkan!

- Zatin için tersini, yani onun kral ailesinden türeme olmadığını kanıtlamak ne kadar zorsa bu da onun kadar zordur.

Permete de gülüyordu, Mate Pusztá da, çünkü Mate Pusztá'ya göre: "Başkan ne yaptığını bilir, onun işine karışılmamalıydı."

Fakat Pal Fekete ağamız için manevi yanını ele almıştı:

- Bir Başkan karısı rasgele biri olamaz, diyordu, onun okuyup yazma bilir, her işe akıllı yatar, zeki bir hatun olması gerek.

Mihaly Lestyak kızarak:

- Eeh, dedi, saygıdeğer Seneca, kadının, yağmur başına aktığı zaman saçak altına çekilmeyi düşünecek kadar akıllı olursa yeter, der.

Bay Permete omuzlarını silkerek:

- Burada boşuna çene yoruyoruz, dedi ve usulca hayırlı geceler dileyerek ötekileri de odadan çıkardı.

Evlerine dönen üç erkek, çingene kızı Czinna'nın öyküsünü üç yana yaya yaya gittiler. O akşam kadınlar arasında şöyle dedikodular dönüyordu:

- Onu kesinlikle büyüledi, içkisine bir şey kattı, başka türlü olacak şey değil bu. Öyle akıllı bir adam nasıl olur da bu kadar sapıtır, sahiden bir iş var bunda!

Fakat bu "yeni olay" dedikoducu kadınlardan çok Balazs Putnoki'nin hoşuna gitmişti. Çingene kızının sağ olduğunu, onu Mihaly Lestyak'ın sakladığını, şimdi de nikahlamak istediğini Budin Paşası'na haber vermek için daha o gece yola düzüldü. Ama sonradan ortaya çıktığı gibi, Budin Paşası'nın yanında işi biraz ters gitmişti.

Söylediklerine göre, Paşa onu dikkatle dinlemiş, ondan sonra kaşlarını çatarak: "Demek sağ olduğunu ileri sürüyorsun, öyle mi?" demiş, "Evet, sağ!" yanıtını alınca yanındaki çavuşa işaret etmiş: "Götür bunu, tabanına elli değnek vurdurduktan sonra yine getir yanıma." Yine getirdikleri zaman İbrahim son derece güler yüz göstererek sormuş: "Hâlâ sağ mı o kız?". "Yok yok, devletli paşam, sağ falan değil, ne gezer!" deyince İbrahim keyfinden ellerini oğuşturmuş ve: "Şevketli Sultanıma ben bir kez birisi için öldü haberini verdim mi, o artık yer altında, altı ayak derinlikte yatıyor demektir, sen sen ol, bunu aklından çıkarma!" demiş.

Laf yetiştirici Putnoki'nin başına böyle işler gelmişti işte! Beri yandan Mihaly Lestyak'ın başına da her kişiye nasip olmayan bir devlet konmuştu; ne akyazılı adamdı; etkisi arttıkça artıyor, dışarlarda da sözü geçiyordu. Kecskemet büyük önem kazanmaya başlamıştı.

Kaftan tek başına, düşmanı kıpırtmayan bir orduya bedeldi. Hem öyle bir ordu ki, ne erzak isterdi, ne cephane; ona olsa olsa güve zarar verebilirdi, başka hiçbir şey!

Kecskemetlilerin doğal olarak artık düşmandan korkuları kalmamıştı, hatta arada şöyle bir akıncı Türk alayının kendilerine çatmasını büyük bir keyifle beklerlerdi; halk için bu büyük bir eğlence oluyordu. Öyle zamanlarda Başkan debdebeyle Belediye aygırına binerek kentten açılıyor, önünde, arkasında dörder atlı çavuş gidiyordu. Erkek, kadın, çocuk, bazan bütün Kecskemet Türk komutanlarının kaftanının eteğini öptüğünü ve Başkan'ın önünde "buyur, efendim!" diye eğildiğini görmek için akıncı alayı karşılıyor, bu seyirden herkes çılgınca bir zevk duyuyordu.

Ülkede büyümlü kaftan üzerine bir sürü saçma eklemelerle şişirilmiş söylenceler dolaşıyordu. Tehlike anlarında güya kaftan dile gelir, kent büyüklerine öğütler verirmiş; hastanın eli değince şifa bulurmuş; kız veya dul kadın onu öpünce kocaya varırmış. Biraz akıllı erer takıma göre kaftanda büyük bir keramet yoktu, yalnızca padişahın örümcek bacağına benzeyen imzasıyla üzerine; "Kaftanı giyene boyun eğin!" sözü işlenmişti. Matyas Lestyak ağamız dünyaya ün salan bu giysi parçasını (çünkü yabancı ülkelerde de ün almıştı) anlayan gözlerle iyice baktıktan sonra pek ziyade küçümseyerek düşüncesini:

- Bunda şaşılacak bir şey yok. Üstüne düşecek olsam böylesini ben de dikerim, sözleriyle açığa vurmuştu.

Kaftanın mucizeli gücü Mihaly Lestyak'ın kendini de büyümlü bir ışık içine sarmıştı. Onun serüveni, başkanlığı da tıpkı kaftan gibi, söylencelerin zengin renkli ırbalarına bürünmüştü. Kecskemet'ten yüz fersah uzaktaki kulübelere, sessiz güzel akşamlarda hep onun sözünü ediyorlardı. Tat Szeged ötelerinde, balıkçı uşağının kayığı hafif bir hisiltıyla sarışın köpükleri yara yara kayarken kendisi hep: "Kecskemet Başkanı şimdi ne yapıyordur kim bilir, zümrüt çakısıyla altın pastırma yiyordur..." diye düşünüyordu.

Büyümlü kaftan yalnızca düşmana: "Defolun buradan, Kecskemet'e yaklaşmayın!" demekle kalmıyor, dostları da davet ediyor, sıkır sıkır Körmöcz altınlarını "Gelin buraya, Kecskemet'e gelin!" diye çağırıyordu. Zengin adamlar, soylu beyler bütün ağırlıklarıyla bu "en güvenli" kente taşınıyorlar, ana babalar çocuklarını en çok buraya yolluyorlardı. Bugün de hâlâ görülen çeşit çeşit sevimli öğrenci başları Kecskemet sokaklarında ilkin o zaman türemişti. Okul yaşamı gelişmiş, halk inanılmayacak bir hızla zenginleşmişti.

Doğallıkla her iynin bir kötü yanı olur. Kaftan para, para da bir sürü hırsız, harami doğurmuştu ve bunlar Kecskemet'e durmadan baskın yapıyorlardı. Ama her kötünün de bir iyi yanı vardır. Hırsızlar yüzünden sıkı yönetim ilan edilmişti, bunun üzerine il de serbest kalmadığından savaş divanı geçici bir zaman için Kecskemet Belediyesi'ne verilmişti. Nerdeyse Kecskemet ayrıcalıklı kentler arasına girecekti.

VIII

ÖTEKİ KAFTAN.

Mihaly Lestyak artık kentin, ölüme dirime gücü yeten tek egemeni olmuştu ve kral da kendisine "Kecskemetli" sanıyla soyluluk verince saygınlığı büsbütün artmıştı. Soyluluk armasında gümüş zemin üzerinde kaftanlı bir şövalye duruyor, ortadan ikiye ayrılmış armanın bir yanında üç altın şerit üzerinde, şahlanmış bir tilki görölüyordu. (Doğrusu haşmetli kral bunu iyi düzenlemişti.)

Başkan'ın tam mutluluğu için yalnızca bir şeyi, Czinna ile nikahlanması eksikti.

Buna da kimsenin engel olduğu yoktu.

Yaşlı Lestyak duruma çoktan alışmıştı. O ne idüğü belirsiz yavrucak hoşla gitmesini pek iyi biliyordu; akşamları tıraşlı yüzünü okşadığı zaman kendini cennette sanıyordu. Ama kız da hani günden güne güzelleşmişti, yanı beli daha dolgunlaşmış, yüzü, iynin kırmızılığı kabuğundan dışarı vuran şeftali gibi olmuştu; Kumanya'da (23) eşi yoktu.

Artık onun sevgilisi, en yakın sır ortağı olmuştu, onu hep "Gelinim, kızım!" diye çağırıyor ve oğluna:

- Çabuk ol, Miska, yoksa vallahi ben alırım ha, diye takılıyordu.

Mihaly bir engel olduğu zaman sabırsızlıktan adeta tepiniyor, engel olmadığı zamansa işi hep ağırdan alıyordu; her vakit kararsızdı, günü gününe uymuyordu.

İlkin iş Sancak Paşası'ndan gelecek fermana bırakılmıştı, çünkü onsuz olamazdı. Ama kuş bile, acımasız ellerin yıkacağından korksa da yine yuvasını kurar...

Zaten ferman da Putnoki'nin tabanına yazılı olarak kendiliğinden gelmişti. Artık Paşa'nın, kızı rahatsız etmeyeceği kesin.

Yaşlı adam:

- Gayrı nikahlanabilirsiniz, çocuklar! diye onları heveslendiriyordu.

- Czinna'nın saçı uzayınca kadar bekleyelim, dedi Mihaly, kısa saç üstünde gelin çiçeği tuhaf durur.

Kızın saçı bir yıl içinde uzadı, hem de nasıl! Bir akşam baş başa oturmuş, tatlı tatlı fısıldaşırlarken saçını çözdü (çünkü şimdi saçını, kibar hanımlarınki gibi başının çevresine doluyordu) ve iki kalın örgüyle Mihaly'nin ellerini, tutsaklarınki bağladıkları gibi, sımsıkı sardı. Sonra da:

- Eli kolu bağlı bir Başkan, diye onunla alay etti.

Mihaly bu üstü kapalı sözün ne demeye geldiğini anlamıştı.

- Evlenmemizin vakti geldi. Czinna, biliyorum, ben de dört gözle o günü bekliyorum. Ama Başkan karısı olabilmen için daha biraz bir şeyler öğrenmen kötü olmaz, burasını düşünmelisin; benim de bir Başkan karısını yaşatabilmem için önce bir parça dünyalık edinmem gerek.

Başkan zaten Czinna'yı okutmak için büyük bilgin Molitorisz'i tutmuş, fakat daha altı ay geçmeden saygıdeğer papaz efendi:

- Benim bildiğimi artık o da biliyor, demişti.

O sırada Mihaly de biraz para biriktirmişti, fakat tam o günlerde soyluluk beratı geldi. Kör talih açıldıkça açılıyordu;

Mihaly artık yüksek yaşam sürmeye başlamıştı. Çevreden soylu beyler onunla ahbaplık kurmuşlar, ziyaretine geliyorlar, o da onlara gidiyordu. Böylece Czinna'yı ihmal etmişti. Bir soylu, kumrular gibi, eşiyle yuvasına çekilemezmiş, gülünç olurmuş. Kör olası soyluluk beratı sanki onu değiştirmiş, kanını sahiden mavileştirmiş gibi, Mihaly bir tuhaf olmuştu. Çevrede ona Beniczky ailesinden bir kız verecekleri, kendisinin de İmre Thököly'nin imparator elinde bulunan illerinden birine vali olacağı söyleniyordu... ama bunlar hep dedikodu ve Kecskemetliler kendileri uyduruyorlardı.

Bu sözler kulağına gittikçe Czinna'nın yüreği nasıl sızıyordu. Eskiden, güzel yaz akşamlarında oturup fısıldaştıkları bahçedeki büyük armut ağacının altında duran peykeye Mihaly'nin oturduğu artık pek az oluyordu (bazan haftalarca kibar köşklerinde vakit geçiriyordu). O eski günlerde Czinna ne kadar mutluydu. Şimdi Mihaly gelse, bir iki sıcak söz etseler de lakırdının sonu her defasında şurada toplanıyordu:

- Bana bak Czinna, benim sevgili güvercinim, sözlerine dikkat et ha, o günü hiç anma... anlıyorsun değil mi? Oraya, Olaj Bey'in karargahına senin gittiğini sakın kimseye söyleyim deme, sonra beni yitirirsin.

Böyle zamanlarda kızın yüreğine sanki bıçaklar saplanıyordu. İçinde, Mihaly'nin kendisini sevmediği, yalnızca korktuğu, onu susması için nişan yüzüğüyle kendisine bağlı tuttuğu şüphesi uyanıyordu. Bu yüzden neşesi gün geçtikçe azalıyor, yanaklarının kırmızı gülleri dökülüyor, gözlerinin baş döndürücü pırıltısı sönüyor, bunun yerini durgun bir bulanıklık alıyordu. Fakat o bu haliyle de güzeldi.

Yaşlı Lestyak onun hasta olmasından korkmuş, nedenini de anlamıştı.

- Tasalanma! Kendini yeyip bitirme, benim güzel zambağım, o seni seviyor, inan ki seviyor, parası olsa seni hemen yarın nikahlayacak, ama elindekini avucundakini Faylarla, Beniczkylerle kumarda tüketiyor. Ben Miska'yı bilirim, fazla hoppadır, ama yüreği temizdir. Hani ikiniz benim yanımda da yaşayabilirsiniz, yoksulca; ama divane bir kez kibarlık sevdasına kapıldı mı, bilirsin ya, açlıktan ölü de yine çileği ile gümüş tabaktan yemek ister. Miska da şimdi tam bu illete tutulmuş bulunuyor, bırakalım onu, varsın tilkili armadan hevesini alsın. Ya tilki onu yer, ya o tilkiyi. Czinna, yavrum, soylu armalarındaki o türlü hayvanlar da hep obur şeylerdir. Bunu bilmiş ol.

Böyle zamanlarda Czinna hep içini çekerek; bu güzel sözler onun yarasına melhem olamıyordu.

- İçini çekip durma, biraz gülsün yüzün eskisi gibi. Elimden gelse sana öyle sözler söylemek isterim ki, duyunca oynamaya kalkarsın.

Kendi kendine gözlerini kırıştırıyor, "sus, Matyas, dilini tut, Matyas" diye homurdanarak kendi kendine çıkışıyordu.

Czinna, onun gizlemek istediği şeyin ne olduğuna bir türlü akıl erdirememişti. Ortada göze çarpacak yalnızca bir şey vardı: Yaşlı terzinin yanına birkaç günden beri efendiden iki yabancı adam gelip gidiyordu; akşam geç vakit, adeta gizlice geliyorlar, arka odaya kapanıp uzun zaman fiskos ediyorlardı ve Lestyak bunların kim oldukları, ne istedikleri üzerine tek bir söz söylemeden, göğsü ilikli, dalgın bir durumda evin içinde dolaşıp duruyordu. Sonunda bir akşam -artık yabancıların gelip gitmesinin arkası kesildikten sonra- Czinna'nın başını kucağına alarak keyifli keyifli onun saçlarını karıştırırken (yaşlı adamın en sevdiği eğlencesi buydu) kıza:

- Müjde, Czinna'cığım, müjde! dedi. Artık düğünün olacak iş, halt etme, sana öyle bir çehiz yaptıracağım ki, o kibar Fay hanımların yüzleri kıskançlıktan çil çil olacak. Gül, hadi gül, Czinna, çünkü o kadar paran var ki senin, çocukların olduğu zaman (ne kızarıyorsun, torunlarımdan utanacak ne var?) altınlarla yuvarlamaca oynayacaklar. Yaşlı adam, cebinden bir avuç altın çıkararak Czinna'nın gözünün önüne tuttu. Aptallaşan kız:

- Nereden buldunuz bu kadar parayı? dedi.

- Bu nedir ki ötekilerin yanında? Bana bak çocuğum, sana her şeyi anlatacağım. Zaten biraz da senin için yapıyorum, çünkü parasız kaldıkça Miska'nın seni alamayacağını biliyorum. Biraz da, dedim, evet, öyle, çünkü bunda kendi bencilliğimin de biraz etkisi var. Ben kendimden sonra bir yapıt bırakmak isterim; istiyorum ki bin yıl sonraki terziler de o yapıtıma bakarak beni: "Bir vakitler Matyas Lestyak adlı bir usta terzi varmış, bu urbayı o dikmiş" diye ansınlar.

- Ne demek istediğinizi azıcık bile anlamıyorum.

Yaşlı adam, işi fısıltıya dökerek sürdürdü:

- Geçenlerde bana iki yabancı gelmişti, sen de görmüşsündür ya onları, biri ufak tefek, bodur, öteki de koca bir zebella. Bir kent adına gelmişler ama hangi kent olduğunu benden de sakladılar, ben de sormadım, neme gerek. Özetle bana geldiler ve: "Usta, terziler terzisi, bütün terzilerin en büyüğü!" dediler, "Buraya geliştin amacımız seni zengin ve ölmez yapmaktır." "Ne istiyorsunuz?"; "Bize Kecskemet kentininki gibi bir kaftan dikeceksin, ama iki yumurta, yahut iki buğday tanesi birbirlerine nasıl benzerse dikeceğin kaftan da ötekinin tıpkısı olacak, yapabilir misin?"; "Benim iğnem her şeyi, gözümün görebildiği her şeyi diker."

Czinna, üşüyormuş gibi yaşlı terziye sokuldu.

- Peki, neye karar verdiniz?

- Pazarlığı yaptık. Kavga çekiş beş bin altına uyuştuk, beş yüzünü peşin verdiler, bunun hepsi senin yavrum.

- İyi ama onun gibi dikebilecek misiniz?

- Ben mi? (Gözleri alevlendi.) Hadi oradan, maskara. Sen beni ne sanıyorsun? Bir başyapıt olacak diyorum sana.

Kız korka korka sordu:

- Bir zarar gelmez mi dersiniz?

Yaşlı adam gülerek:

- Ne zarar gelebilir? dedi. O kentin de bir kaftanı olacak, o kadar. Bir de şu olabilir: Şimdi belki iki yüz kenti yağma, talan eden Türk yüz doksan dokuz kentle yetinmek zorunda kalacak. Bu yüzden o da açlıktan ölmez herhalde.

- Doğru, doğru, dedi Czinna dalgın dalgın.

- Sen, gelinciğim, anahtarı bana verirsin, bunu dünyada kimsenin bilmesi gerekli değil. Ben bir bakarım, kaftanı iyice bir gözden geçirdikten sonra çabucak onun bir eşini dikerim, kimsenin ruhu bile duymaz. Ondan sonra öyle bir düğün yaparız ki, dillere destan olur. O minimini ayaklarının dans ettiğini nasıl görmek istiyorum bilsen. Gelin kaynata ondan sonra her şeyi inceden inceye tasarladılar; gelin urbasının, çelengin, iskarpinin nasıl olacağını, beş bin altından dört binini: "al işte, karım bir şey getirmedi deme" diyerek Mihaly'nin eline nasıl sayacaklarını konuşular. O vakit Mihaly soracaktı: "Nerden buldunuz bunları?" Biz de "kalburla denizden taşıdık" deriz... Sonunda bir miras masalı uydurulur ve hiç sonu gelmeyen mutluluk başlar.

Czinna'nın neşesi yerine gelmiş, gülüyor, ellerini çırpıyordu; Lestyak'ın, önüne tuttuğu alkımlı aynanın içinde gördüğü geleceğin görünümü o kadar hoşuna gitmişti.

Yaşlı terzi ertesi gün Czinna'dan anahtarı alarak Belediye Konağı'ndaki demir sandığın olduğu yere gitti, kaftanı yeniden bir gözden geçirdi, ondan sonra zengin Türk tüccarlarının bulunduğu Szeged'e yollandı. Oradan nefli renkli halis kadife kumaş, sof, kırma ve kaytanla içine konacak ayı kürkünü aldı. Bütün harcı tamamladıktan sonra Lestyak, yaratıcı zekaların ateşli heyecanı ile işe sarıldı.

Kolay değildi bu iş. Her akşam kaftanı koltuğunun altında gizlice evine getiriyor, şafakta geri iletiyordu. Başkan'ın odasına istediği zaman girebilmek için izni vardı, onun için kimsenin gözüne çarpmıyordu; öyle ya, belki de Başkan bir iş için kendisi yolluyordu onu.

Arkadaki odasına kapanarak akşamdan sabahlara kadar bir sanatçı merakı ve ateşiyle çalışıyordu. Bazan Czinna'yı uyandırıyor ve şahane örneğe uymaya başlayan bazı parçaları ona gösteriyordu. Gözlerinde alev parlıyor, alını yaniyor, burun delikleri inip kalkıyordu; sesi gururdan titriyordu. "Bak işte, şu önü, şu yakası, bu da kolu!" Hele on beş gün sonra, yeni kaftan son dikişine kadar tamam olunca geçip onu süzerken yüreği tatlı duygularla dolarak: "Bundan daha yetkin yapıt olur mu?" dedi.

Vakit gece yarısını geçmişti. Horozlar öterken terzi pencereden eğildi. O, kaftanı dikerken hep yakınarda gizlenen adamlarını bu saatte çağırmişti.

Horozlara, havlamalarıyla Bodri karşılık verdi; bu, yabancı insan kokusu duyduğunu gösteriyordu.

Sahiden adamlar geldiler, terzi onları içeri aldı.

- Bakın bakalım, dedi.

Yatağın üzerine yanyana iki kaftan serilmişti, bunlar iki yumurta, iki buğday tanesi gibi birbirinin benzeriydiler.

Usta sordu:

- Nasıl?

Yabancıardan biri: "Sahiden sen terziler terzisisin, dünyanın en büyük terzisi sensin" dedi. Öteki bir şey söylemedi, yalnızca koca kemerine elini atarak masanın ortasına bir yığın altın döküverdi.

- Tam dört bin beş yüz tane. İnanmazsan kendin de say, usta.

- Şeytan saysın. Ben para için değil, onur için çalıştım.

Zebella kaftanları göstererek sordu:

- Hangisi bizim? Hangisini götüreceğiz?

Lestyak kaftanların önünde şaşırarak durakladı.

"Onlara kendi yapıtımı mı vereyim? Bir daha hiç görmemek üzere. Tanrı bilir nereye götürecekler ve bir daha ne olduğunu bilmeyeceğim. Onu düşünme düşünme meraktan kendimi yiyeceğim. Onun eteğini öpmek için eğilen, yani benim, benim sanatımın önünde eğilen Türkü göremeyeceğim. Hayır, hayır. Başarı tamdır, yapıt eksiksizdir. Ben o onuru görmek, o onur içinde yüzmek istiyorum."

Zebella sızlandı:

- Eee, hangisinin yeni olduğunu niye söylemiyorsun?

- Siz niçin yenisini soruyorsunuz?

- Bize onu vereceğini biliyoruz da ondan.

Lestyak bu sözden alınarak parladı; kısık bir sesle kekeliyerek:

- Hayır, hayır, dedi, inada eskisini, sahici kaftanı vereceğim işte. Yenisi... O Kecskemet'e kalsın.

Zebella hemen kaftanı katlayıp koltuğunun altına kıştırdı. Kapının kilidi gıcırdadı, karanlıkta iki gölge bir daha görünmemek üzere yitti.

Yaşlı adam hemen yattı, fakat gözüne bir türlü dinlendirici uyku girmiyordu. Çirkin hayaletler eziyet ve sıkıntı veriyordu. Ekmek selesinin içine süpürüp yatağın altına sürüverdiği altınlar ayaklanarak örümcekler gibi duvarlara tırmanmaya başlamışlardı. "Hele hele şunlara, inin bakayım oradan!" İçlerinden biri göğsünün üstüne sıçramış, çılgınca zıplıyordu. "Bak şuna, dur, şimdi yakalarım seni!" Elini uzattı, fakat tutmanın olanağı yoktu, oysa onun soğuk ayakları, ucu buzlu toplu iğneler gibi, vücuduna nasıl batıyordu, onu titretiyor, dişlerini çatırdatıyordu.

Derken bu büyültü altını sırtıktan bir şeytan tutuyor, göz kamaştırıcı bir ateşte çabucak eriterek onun kulağına döküyormuş gibi geldi; erimiş altın, kaynar kaynar damarlarında koşuyor, yayılıyor, şakaklarını zorluyordu. Ve sonunda kanı ateşler içinde tutuşurken, oda hatıllarının arasından bir takım korkunç sesler çıkıyordu: "Matyas Lestyak, ne yaptın, ne yaptın?"

Sıçrayıp kalktı, giyindi, başını pencerenin soğuk camına yaslayarak sabahı bekledi. İçinde büyük bir sıkıntı duyuyordu, fakat bunu kendine de itiraf edemiyordu. Eh, ne var, her şey yolunda. Bu iş sağlam oldu, çok iyi oldu. Kaftanı götürüp Belediye'deki demir sandığa koydu, sonra dönüşte, anahtarı vermek için Czinna'nın yatak odasına girdi. Orada usulca kızın kulağına:

- Her şey yolunda, yavrucuğum, dedi, dört bin sarı tay yatağın altında kışıyor. Düğün arabasına koşacak var artık, tasalanma.

Ama sesini dingin göstermeye çalışması boşunaydı, yüzündeki perişanlık bunun tersini söylüyordu. Hiçbir yerde rahatı yoktu. sersem bir sinek gibi sağa sola yalpa vuruyordu; derken ansızın verdiği bir kararla oğlunun odasına daldı. Çavuş Pintyö de, elinde bir mektupla orada duruyordu.

Yüzünün renginden ve gülümseyişinden Başkan'ın pek keyifli olduğu anlaşılıyordu. Giyinmesini henüz bitirmemişti. Şimdi onun kılığı da eskisi gibi değildi, mintan yerine kolu yırtmaçlı, içi vişne rengi ipek astarlı çepken giymiş, soylu kılığına bürünmüştü

- Günaydın, efendi baba. Ne haber?

- Senden bir dilekte bulunacağım.

- Kecskemet Belediye Başkan'ına yalnızca bir kişi buyruk verir.

- Yani ben, öyle mi?

- İyi bildiniz. Buyruğunuz?

- Ufak bir şey, yalnızca geçici bir heves, Kecskemet'e bir daha düşman gelirse kaftanı giyip ben karşılamak istiyorum.

- Allah Allah, kötü eğlence değil. İyi de rasgeldi, çünkü bugün başka birini göndermek istiyordum.

Terzi atılarak sordu:

- Bir şey mi var?

- Sadrazam Kara Mustafa'nın bir taburu gece yarısından beri Talfaja ötesinde yatıyor. Belgrat altından Kekkő Kalesi'ne geçerlerken sabaha karşı erzak için haber yollamışlar. Tam işte Pintyö de onlardan mektup getirmiş. Doğal olarak bir şey verecek değiliz.

Yaşlı adam aşka gelerek bağırды.

- Âlâ, ben karşı gideceğim.

- Çok iyi olur. Pintyö, babama bir binek atı eyerlettir.

- Hangisini efendim, Bűszke'yi mi?

- Raro'yu eyerlesen daha iyi olur sanırım, o daha usluca. Bugün kendim gidemiyeceğim, işim çok, mahkemeyi toplayacağım. Davacı da kim, biliyor musunuz, babacığım? Kalga Sultanı gibi büyük bir adam. Kecskemetli efeler Felegyhaza dolaylarında bir sürü koyunu çevirmişler ve sürücü dört Tatarı kafa göz demeyip pataklamışlar. Biri de ölmüş.

- Dünya tersine döndü, oğlum.

Başkan gittikçe artan bir neşeyle sürdürdü:

- İşin en güzel yanı, Kalga Sultanının, istediği gibi öç alacağı yerde bizim yasalarımıza göre adalet isteyişi; Kecskemet için en büyük devlet. Bunu da kaftandan başkası yapmadı. Ha, dur bakayım, Pintyö, az kalsın unutuyordum. Her şeyden önce sen panayır yerine git ve orada yargıç olabilecek dört kişi yakala. İçlerinde Türk de olsa olur.

Panayırın ilk günüydü (kaftan ele geçtikten sonra Kecskemet de eski panayır haklarını I. Leopold'tan geri istemişti), yaşlı Pintyö çergelerin altlarına sırayla göz atıyor, kılığı yerinde adamların ardına düşüyor ve Szeged'ten yahut Halas'tan gelme kerliferli birini yakaladı mı, bellediği sözleri saksağan gibi döküyordu:

- Kecskemet kentinin Sayın Belediye Başkanı soylu beyim, hamiyetli Mihaly Lestyak adına! Zatı alinizden bizim hakir Konağımıza kadar zahmet buyrularak orada hak ve adalet gereğince ahalimiz üzerinde yargıçlık etmesi selam ve saygıyla rica olunur. Çağrısı kabul etmeyene gücenecek.

Çok geçmeden, Szeged'de noterlik yapmış Pal Börçsök'ü, aklının keskinliğiyle tanınmış Szentesli Ferencz Balogh'u yakaladı; bunu çilingir sofrasının başında, altıncı düğmede bulmuştu. (24) (Ama böyle de makbule geçmişti.) Sonra ballı çörek satan, Czegledli İstvan Korda'yı da çağırdı ve Bay Başkan Türk de olur dediği için, kadıyı ipile tutturarak kent yere batsın demesine bakmayarak Budinli koca sakallı kürkçü Molla Çelebi'yi de yanına kattı. Böylece işini bitirince Belediye ahırına gitti, Raro'yu güzelce tımar etti, yelesini taradı, biraz yulaf verdi, sonra eyerini vurdu ve efendi baba gelsin diye Lestyaklara haber yolladı.

Bay Matyas Lestyak çevik adımlarla Belediye Konağı'nın önüne vardı, panayırdan devşirilmiş yargıçlar oradaydılar; Belediye Başkanı bunlara Gabor Porosznoki ile Kristof Agoston'u da katmıştı ve yedinci olan kendisi de hepsine başkanlık ediyordu.

Başkan, babasını görünce Pintyö'nün eline Belediye mühürünü vererek anahtar için Czinna'ya yolladı, sonra demir sandıktan kaftanı çıkararak oradaki iki üyeye verdi, onlar da yaşlı terziye giydirdiler. Görenek olan tören buydu.

- Haydi Tanrı esenlik versin.

Matyas Lestyak ayaklarını çalımla üzengilere geçirdi. Atın üzerine, göğsünü şişirerek, başını yığıtçe arkaya atarak, sahici bir şövalye gibi yerleşti.

Dışarıklı panayırçılar güçlü Başkan'ın babasını görmek merakıyla toplaşmışlardı. Yaşlı adamın arık vücuduna giydirilen ünlü kaftan ilkyaz yeliyle pır pır dalgalanıyordu.

Kecskemek ahalisi sırtarak önünde şapka çıkarıyor, çocuklar coşkun bir sesle:

- Yaşa Lestyak dayı, yaşı! diye bağırıyor bazı büyüklerle çekememezlikle:

- Akyazılı baba, ne mutlu ona, diye fısıldaşıyorlardı.

O anda yaşlı adamın keyfine sahiden diyecek yoktu. Cana can katan ilkyaz havası ciğerlerini dolduruyor, altındaki Raro çalımlı çalımlı, sağa sola sıçırıyordu. Yol boyunca evlerin önündeki bahçelerden yeni açılmış yaseminler, zambaklar ona gülüyorlardı; evlerinin önünden geçerken Czinna'nın beyaz bir mendille kendisini selamladığını gördü.

Bütün telaşı geçmiş, üzüntü ve tasa adına bir şeyi kalmamıştı. Askerin savaştan önceki heyecanı savaşa girişince geçiverir. Şimdi o da savaştan, hem de ateş hattındaydı; havanın sessiz titreyişinde sanki göze görünmeyen boruların kanı coşturan yankılarını duyuyordu: "İleri, zafere!"

Yaşlı terzi yolun tozu içinde gözden yiterken Başkanla meclis üyeleri, devşirme üyeler arasında rahatça oturmuşlar, Kalga Sultanının koyun sürülerinin nasıl sürülüp götürüldüğü üzerine gelen haberleri ve tanıklarla sanıkların usanç verici, bitmez tükenmez ifadelerini dinliyorlardı. Bu saçma sapan lakırdı yığını arasına sayın üyelerin geniş esnemeleri de karışıyordu. Yağmacı, aç bir düşmanın kent önünde bulunuşu bu zatları zerre kadar rahatsız etmemekteydi. Bu zamanda sınırdaki düşmanı defetmek, pazarda hır çıkaran bir yumurtacı kadını yola getirmek kadar basit bir "gündelik iş" olmuştu. Birine bir adamla bir findık sopası nasıl yetmekteyse ötekine de yine bir adam, bir de kaftan yetiyordu.

İçlerinden yalnızca Başkan'ın, Kalga Sultanı adına gelmiş olan Olaj Bey salona gireliden beri rahatı kaçmış, iskemlesinde oturamaz olmuştu. Olaj Bey odaya girince atmaca gözlerini sayın üyeler üzerinde şöyle bir gezdirdikten sonra ünlü Başkan Mihaly Lestyak'ın içlerinden hangisi olduğunu sormuştu. Bunun üzerine Bay Kristof dirseğiyle masanın başında oturanı gösterdi.

Olaj Bey şiddetle başını sallayarak:

- Olamaz! dedi.

Başkan boğuk ve tınlayışsız bir sesle:

- Mihaly Lestyak benim işte, diye onu inandırmaya çalıştı.

İri yapılı Bey öfkeli öfkeli homurdandı:

- Ya iki buçuk yıl önce benim karargahta karşılaştığımızda gözlerim yanlış görmüş olacak, yahut da o vakitten beri senin başın değişti.

- Ne yapalım, insan kocuyor işte.

- Öyle olsun! Şimdi ben zatına bir mektup getirdim.

Mektup Kalga Sultanı'ndan geliyordu ve Sultan bunu sanki kalemini bala batırarak yazmıştı:

Sevgili oğlum, yiğit Mihaly Lestyak! Rica ederim, şu alçak kurtların cezasını ver, çünkü bunların gözünü yıldırmayacak olursan inan ki, başımdan sarığımı bile çalacaklar. Bir küfe kelle yollasan makbule geçecek. (Hırsızlardan iki küfe de doldurabilirsin.) Çoktandır kesik Kecskemetli başı seyretemiyorum. Size gerekli bilgiyi verecek olan adamım Olaj Bey'e büyük ikramda bulunun.

Güçlü efendin ve dostun

Kırım hanı, Kalga Sultanı

Lestyak şaşkın ve dalgın gözlerle mektubu süzdükten sonra büyük beylerin Kecskemet Belediye Başkanı'yla ne kadar sırtını okşayarak konuştuklarını görsün ve herkese yaysınlar diye sırayla üyelerin önüne sürdü.

O sırada Olaj Bey'in, hâlâ üzerine dikili duran araştırmacı, yoklayıcı bakışlarını fark ediverince kulaklarına kadar kızardı.

Sıkıntılı duygular içinde, iğneler üzerinde oturuyordu; saatlerce süren soruşturmalar, salonu kaplayan buğu onu sersem etmişti. Şöyle öğle vakti, artık bayılacak bir duruma gelip Başkanlığı Porosznoki'ye teslim hazırlandığı bir sıradaydı ki, sokakta korkunç çığlıklar kopmuş, gittikçe yaklaşarak pencerenin camlarını titretmeye başlamıştı. Üyeler ürkerek pencerelere koşular, fakat koşmalarıyla yüzleri ölü yüzü gibi sapsarı bir halde oradan kaçmaları bir oldu.

Kükremiş ve gemi aziya almış Raro dörtнала Belediye Konağı'na doğru koşuyordu; üzerinde, sırtında kaftan, eyere bağlı olarak yaşlı Lestyak vardı, yalnızca adamcağızın başı yerinde değildi.

Bu hayali andıran başsız insan gövdesinden kanlar damlıyordu. Kanlara bulanmış at ve kaftan ta uzaktan kıpkırmızı görünüyordu.

IX

YARGI GÜNÜ.

Porosznoki'nin başında ne kadar saç varsa dimdik olmuştu.

- Dehşet! dedi.

Başkan hıçkırıklar içinde masaya kapandı.

Olaj Bey, yaşlı adamın kaftanı giyerek sadrazamın taburlarından birine elçiliğe gitmiş olduğu kendisine anlatılınca:

- Olur şey değil! diye şaşı.

Bay Agoston kederli Başkan'ın çevresinde dönüştürüyordu.

- Gelin, hamiyetli efendim, oturumu dağıtalım biz. Çünkü sizin başınıza gelen bu yıkım görev sınırlarını aşmaktadır.

Mihaly bir kez silkindi ve gözlerindeki yaşları kuruttu.

- Cesaretim yerinde. Babamın öcünü almadan şuradan şuraya gitmem. Bu işi Türkler yapmamıştır.

Hemen ölüye eve götürüp yıkamalarını ve iki korumanın çabuk kan izinde giderek babasının başını ve suçun kaynağını bulmalarını buyurdu:

Porosznoki de:

- Kaftanı vücudundan çıkarın, yukarı getirin, diyerek verilen buyruğu tamamladı.

Biraz sonra Pintyö ağlaya ağlaya, kanlı kaftanı getirdi. Olaj Beyle Molla Çelebi kaftanın eteğini öpmek için hemen yerlerinden sıçradılar. Fakat Bey ona yaklaşıncı, çirkin yüzünü buruşturarak:

- Vallahi bu gerçek kaftan değil, dedi, şeyhülislamın mührü yok bunda.

Molla Çelebi de ellerini göğsüne koydu ve dindar bir tavırla:

- Bu, kutsal urba değil, diye doğruladı.

Dinleyiciler arasında oturan Kecskemetliler ürpererek Başkana baktılar. Kristof Agoston bağırdı:

- Hainliktir bu!

Ferencz Kriston tanıkların peykesinden kalkarak Başkan'ın önünde dikildi:

- Hesap verin bakalım! Anahtar zatına emanet edilmişti.

Başkan sinirlenerek:

- Hiçbir şey bilmiyorum, diye yanıtladı. (Vuruldukça sertleşen demire benziyordu.)

Porosznoki ellerini oğuşturuyordu.

- Felaket, yazık zavallı Kecskemet'e!

Sapandan fırlatılmış taşlar gibi havada bir takım sesler vınlıyordu:

- Gebersin suçlu!

- Benim diyeceğim de o, gebersin!

Arada sövgüler de savruluyordu.

- Onun yeri sanıklar arasında, Başkanlık sandalyesinde değil.

Başkan, soylu olalıdan beri önündeki masada yan yatırılmış duran kılıcını öfkeyle şakırdatarak:

- Susun diye bağırdı, ben bu başkanlık sandalyesinde oturuyorum ve burada kalacağım. Kecskemet kentinin

Başkanı: Sus! diye buyurduktan sonra kim ağzını açabilirmiş, görmek isterim.

O anda salona çöken korkunç sessizlik ancak mezarda olabilirdi.

- Kimmiş bakayım o bana dilini uzatan divane? Kaftanın sahici kaftan olmadığını bilseydim, kendi öz babamı onunla göndermezdim. Bu anlaşılmaz bir iş. Tanrı Kecskemet kentine yeni bir çile çektirmeyi dilemiş, ama bundan sarsılmamalıyız, ne olursa olsun dümeni çeviren el duramaz. Onun için üye Bay Kriston, siz hiç durmayın ve Türklerin istedikleri haracı Talfaja'ya götürün ki, derdimiz birken iki olmasın.

Kriston hemen kalktı, fakat daha eşiğe varmadan kapı büyük bir gürültüyle açıldı ve içeriye Czinn'a'nın daldığı görüldü. Yüzü beyaz zambak gibi ağarmıştı, şaşkın şaşkın, sallanarak yürüyordu... Güzel gözlerinden yaşlar dökülmekteydi.

Başkan kaşlarını çatarak ona haykırdı:

- Burada işin ne senin? Git, evde ağla.

- Benim yerim burası.

Kız dizlerinin üstüne yığıldı. Eteği tenteneli kırmızı fıstığı, gelincik çiçeğinin yaprakları gibi açılınca, altında insanı bir hoş eden güzel bacakları görünüyordu.

Olay Bey'in yüzü güldü ve altındaki iskemleye bir tekme atarak:

- İşte bu, bu! dedi. Mihaly Lestyak beyim, hele bir bak. İşte senin adına karargaha gelen bu kızdı. Bu değilse ben Kabe'ye hiç yüz sürmeyeyim.

Bay Porosznoki ile Bay Agoston gözlerini, şaşırmış, kulaklarına kadar kızarmış Başkana diktiler. Onun zayıf tarafı buydu; ondan sonra gücünü yitirmeye başladı.

Czinna üzgün üzgün başını salladı:

- Seni hiç görmüş değilim, ağam.

Başkan şükranla ona bakıyor, sanki "bir kez daha kurtardın beni!" diyordu. Sonra dişlerinin arasından kendi kendine fısıldadı: "Her şey çöküyor, yıkılıyor, işler hep tersine gidiyor."

O zaman Szentesli Ferencz Balogh sordu:

- Ne istiyorsun, çocuğum?

Kızın göğsünden boğuk, bitkin bir hıçkırık koptu.

- Her şeye ben neden oldum. Suçlu benim!

Czegledli çörekçi de:

- Neymiş senin suçun, a uslu bebek? diye sordu.

- Yabancı bir kentten Matyas Lestyak'a beş bin altına bizimkine benzer bir kaftan diktirmek için adamlar gelmişti. Demir sandığın anahtarını ona ben verdim.

Bu sözler üzerine salonu öfkeli, tehlike haber veren bir uğultu doldurdu. Başkan soluk yüzünü duvara doğru çevirmişti. Böyle bir yıkıma hiç hazırlanmış değildi.

Porosznoki gürledi:

- Ne akla uyup da bu işi işledin? Açıkça içini dök, doğruluk suçu hafifletir.

Czinna elini göğsüne götürdü. Uzun, ipek kirpiklerini indirdi. Utancından yerin dibine geçecek gibi olmuştu, fakat şu üzüntülü anında içindekini söylemek gerekti.

- Çünkü seviyorum, evet, ben Mihaly Lestyak'ı canımdan daha çok, yurdumdan daha çok seviyorum. Yaşlı adam, altınlardan dört binini iki buçuk yıldır yavuklusu olduğum oğlu beni alsın diye, bana ayırmıştı. Şimdiye kadar salt ikimizin de yoksul olmamız yüzünden evlenemedik. Onun sözüne inandım, anahtarı kendisine verdim.

Soluk yüzüne kan gelmiş, beyaz zambak yeniden, fakat ancak yarım dakikalığına, pembe gül olmuştu.

Bay Agoston telaş içinde: "Bu nasıl iş, bu nasıl iş?" diye söyleniyordu, keşke ölünceye kadar Vacz'ta kalsaydım.

Porosznoki sabırsızlanarak:

- Peki, sonra? dedi.

Başkan sandalyenin kenarını sıkı sıkı tutuyordu; dünya onunla birlikte dönüyor, yazmanın kaleminden çıkarak tutanak kâğıdının üzerinde hızla çoğalan tombul harfler ufakık şeytanlar gibi gözünün önünde oynuyorlardı.

Dudaklarını kanatırcasına ısıyor ve içinden: "Of, yalnızca şimdi, daha bir yarım saat zayıflık göstermesem!" diyordu.

Czinna perişan, ölgün bir sesle yine söze başladı:

- Sonra mı? Evet, sonra. Ne olmuştu hele? (Eliyle mermer gibi düz alnını oğuşturdu.) Evet sonra, geceleri Belediye'ye gidiyor, demir sandıktan kaftanı alıp eve getiriyor ve onun benzerini dikeyordu. Müşteriler bunu geçen gece alıp götürmüşlerdi.

Porosznoki:

- Anlaşıldı, diye homurdandı. İhtiyar, kendini beğenmiş, iddiacı bir adamdı, ikisini bir sandı, bilgisini göstermek istedi. Bugün de kendi marifetinin etkisini görerek bunun zevkini sürmek için gitmiş olacak.

Szegedli Börçsök sordu:

- Pekî, kimdi o kaftanı ismarlayanlar? (İçinden, yoksa bizimkiler miydi, diye düşünüyordu.)

- Bilmiyorum, dedi Czinna. Rahmetli de bilmiyordu. Çok gizli tuttular. Bana hep: Uzak bir kent, derdi.

Bay Agoston üzüntü içinde şu düşünceyi ortaya attı:

- O kenti öğrenmemiz gerek.

- Öğreneceğiz! dedi Başkan dingin, tok bir sesle. (Bütün duruşma sırasında ilk sözü bu olmuştu.)

Dinleyiciler yerinden Bay Permete acı acı söylendi:

- O sonraki iş. Siz şimdi, elinizden geliyorsa, yargı verirken erkekliğinizi gösterin bakalım.

Bay Permete'nin sözleri sanki onun damarlarına dörtnala koşan taze kan vermişti. Onu, Mihaly Lestyak'ı erkekliğe çağırıyorlardı.

Gözlerinin içinde şimşekli kıvılcımlar çaktı.

- Göstereceğim, dedi soğuk bir sertlikle ve cebinden mühürlü bir buyruk çıkardı.

Sonra ayağa kalkarak törenle okumaya başladı:

- Biz Tanrının izniyle Avusturya imparatoru Birinci Leopold... Sesi tıkandı, hırıltı gibi bir hal aldı; elleri titriyordu, havasızlıktan çırpınarak buyruğu Agoston'a uzattı:

- Siz sürdürün! Sonra bitkin bir durumda:

- Ben de insanım yahu.

Fakat söylediğine hemen pişman olmuş gibi Pintyö'ye seslendi:

- Pencereleri açmalı. Bozuk havadan üstüme... fenalık geldi.

Bay Agoston bu sırada hükümdarın hırsızlık ve hainlik suçlarına karşı Kecskemet sınırları içinde sıkı yönetim ilan eden ve Kecskemet Kent Meclisi'ne savaş divanı yetkisi veren buyruğunu okudu.

- Şimdi oy vermeye başlıyoruz.

İlk oy Porosznoki'nindi:

- Bu kız kente hıyanet etmiştir. Ben, satırla başının uçurulmasını isterim.

Ardından oy sırası kendine gelen Börçsök kısaca:

- Satır! dedi.

Molla Çelebi şu düşünceyi ileri sürdü:

- Aşk yüzünden yapmış, suçsuzdur.

Sıra Ferenc Balogh'undu.

- Bu yüzden kente öldürücü bir tehlike geleceğini bilemezdi, dedi. Çile çıkarsın!

Öyle sessizlik vardı ki, yüreklerin çarptığı, pencereden giren bir kelebeğin kanat çırpışı duyulabiliyordu. İki oy ölüm istiyor, ikisi de cana kıymıyordu.

Sıra Szegedli çörekçiye gelmişti. Uzun uzun düşündü; saçlarının dibinden ter fışkırıyordu. Büyük bir zorlukla ağzından:

- Hafif bir hapis cezası yeter! sözü çıkabildi.

Yürekleri kızın kurtulması için çarpan, o güzel beyaz boynun cellat satırı altına gelmesine bir türlü razı olmayanlar geniş bir soluk aldılar.

Arada daha Bay Agoston vardı. Onun sesi keskin bir ısıklık gibi çıktı:

- Ölüm!

Şimdi oylar yine denkti. Başkan'ın oyu yargıyı belli edecekti. Tüyle ürpertici bir durum!

Başkan ayağa kalktı, şaşılacak bir manevî güçle kendini toplamış gibiydi, endamlı yapısıyla yay gibi doğruldu; istifini bozmadan, kılıcının yanında duran değneği usulca eline alarak bükü.

Değnek bir kez çatırdadı: Kırılmıştı.

- Ölüm! dedi açık, herkesin duyabileceği bir sesle.

Kız dehşet içinde gözlerini ona dikti ve yürek paralayıcı bir çığlıkla olduğu yere yığıldı.

Dinleyiciler arasından, birbirine karışan yaşa ve ah sesleri duyuldu.

Kecskemetliler aralarında: "Yine de büyük adam!" diye fısıldaşıyorlardı.

Molla Çelebi:

- Kötü adam! diye homurdandı.

Lestyak bütün bunlara hiç aldırmaz etmedi, Başkanlık masasını bıraktı, artık onun bir şeyle ilgisi kalmamıştı. Gidip sevgilisinin yanına eğildi ve onu kaldırırken kulağına:

- Korkma, kurtarıyorum seni! diye fısıldadı.

Bay Permete yanındakilere yavaşça: "İki yüreği var bu adamın!" diyordu.

O iki yürekli adam güvenli, erkekçe adımlarla, sanki hiçbir şey geçmemiş gibi salondan çıkıp evine gitti ve o başsız gövdeyle bir odaya kapanarak onunla saatlerce şu yolda konuştu:

- Ne diye yaptın bunu, niye yaptın? Kendine de ettin, bana da, ona da, görüyorsun. Kötü adam değildin sen, biliyorum... Seni kahramanlığın öldürdü, bu Macar canavarını sende zorla uyandırdılar; buymuş alnının yazısı! O zavallı kızı da yıkıma sürükledin, bari bunu yapmasaydın. Onun zayıf yanı yüreğiydi, sen onu keşfettin. Her şey altüst oldu. Bak, nasıl perişanım... O kimsesiz kızın, o hazinenin değerini bilemedim... Onu avuttum, kendimi büyüklük düşlerine kaptırdım... bak ne hale getirdiler beni.

Sözlerini bitirdikten sonra öteki odaya geçerek seledeki altınları arayıp buldu.

- Al kızım, Erzsi, götür şunu bahçeye, orada halka saçiver bunları.

Gözleri ağlamaktan şişmiş kız şaşkın şaşkın baktı, sonra yine kentin güçlü Başkanının sözünü tutarak parıl parıl altınları avuç avuç kumlu yola, hendeklere, çalıların arasına saçtı.

Başkan oradan gelip geçenlerin altınları nasıl kapıştıklarını, nasıl itişip kakıştıklarını bir süre pencereden seyretti. Fakat Erzsi döndüğü vakit orada değildi. Hiçbir yerde yoktu. Ne zaman gittiğini nereye gittiğini kimse görmemişti. Kecskemet'te onunla bir daha konuşan olmadı.

*

Czinna'nın ölüm cezası dört gün sonraya bırakılmıştı. Üç gün çile çıkarmış, dibinde iki balmumunun ışığı titreyen haçın önünde diz çökerek gece gündüz yakarmıştı.

O vakte kadar her şey hazırlanmıştı. Dülgerler Belediye Konağı'nın yeşil kapısının karşısına darağacını kurmuşlar, işe en yakın ilgi gösteren Bay Pal Fekete, Gülek'teki celladı kendisi gidip getirmişti. (Üyelerin başka işleri vardı. Kecskemet gölcüklerinde kancalı sırkılarla, kaybolan başkanı aratıyorlardı.)

Sonunda dördüncü gün -Aziz Nicolaus Kilisesi'nin kulesinden dokuz borusu çalınırken- birikmiş halk arasında büyük bir kaynaşma oldu. Ölüm çanı çalmıştı, Czinna şimdi ölüm yerine götürülüyordu. Üstünde, çözüp saçların hemen baştan aşağı örttüğü bayağı bir beyaz entari vardı.

Celladın satırına engel olacak olan bu saç berber Gazsi Szekeres'e iş çıkarmıştı; verilen buyruk üzerine elindeki makasla hemen hükümlünün yanına koştu ve güzelim saçı dibinden kırpıverdi.

Derken Ferencz Kriston bir iskemlenin üstüne çıkarak ölüm kararını okudu.

Sonra Papaz Bruno, kızı elinden tutup idam sehpasına çıkardı. Cellat, bir elinde geniş ağızlı satır, öbüründe beyaz bir örtüyle orada duruyordu, onunla kızın gözleri bağlanacaktı. Bayan Pal Nagy:

- Bakmaya korkuyorum, diyerek gözlerini kapadı.

Gerzson Zeke:

- Yazık bunun ölümüne, ne de güzel! diye acı acı söylendi.

Fabian teyze çevreye anlatmaya çalışıyordu:

Bir saniye, bir gelinlik kız daha eksilecek.

Şom ağızlı Janos Szomor bu söze karşı:

- Onları eksiltmek zor! dedi.

İstvan Toth bilgiç bilgiç anlatıyordu:

- Ben çok kelle uçurulduğunu görmüşümdür ama, bunun kadar dokunaklısını hiç görmedim. Bir kez, tek bir yaşarmış göz yok. Yaşlı Bürü de, haftası oluyor Szabadka'ya mızıka çalmaya gitti. İkincisi, insan bu durumda hiçbir yandan af mendilinin sallanmasını bekleyemez; üçüncüsü...

Gerisini anlatmaya vakti olmadı, Czegled sokağından yana koca bir toz koptu, babayiğit Kurucz atlıları büyük bir savaş patırtısıyla yalın kılıç darağacına doğru akın ettiler. Önde, iri yapılı ağır atlar üzerinde, tulgalarının siperi yüzlerine indirilmiş birkaç kişi vardı.

Ayaktakımı kalabalık:

- Düşman, düşman! diye çığlıklar koparak rasgele çevreye dağılıverdi.

Büyük bir telaş, bir kargaşalıktır koptu. Bruno Baba kürsüden atladı ve dişleri birbirine çarpa çarpa Belediye Konağı'na koştu:

- Bu gelen Csuda olacak! Beni almaya geldi. Götürüyorlar beni, götürüyorlar!

Üyeler de kaçıştılar. Celladın satırı elinden düştü ve o da sıvıştı.

Bunlar hep bir göz açıp kapama içinde olup bitmişti.

Tulgalı yiğitlerden biri ölüm peykesine atını sürerek korkudan titreyen Czinna'yı bir tüy gibi eyerin üstüne kaldırdı. Yolunu kesen olmadı, ne istediğini kimse sormadı, o da kimseden izin istemedi.

Küçük çete yan sokaklardan birine saparak geldiği gibi, atlarını dörtüle sürerek gitti.

Neden sonra, her çeşitten, her sınıftan, ürkmüş insanlar yavaş yavaş ortaya çıktılar.

Üyeler yalnızca Czinna'yı götürdüler, başka kimseye dokunmadılar diye sevindiler.

Celladın suratı ekşidi. O kadar uzak yoldan geldikten sonra, doğrusu ona şimdi bir iş vermelilerdi.

Olayı bahçe çitleri, odun yığınları ardından seyretmiş olan birçokları, atını darağacına süren tulgalı yiğidin Mihaly Lestyak'tan başkası olmadığına yemin billah ediyorlardı. Boyundan, devinimlerinden, parlak kestane rengi gözlerinden tanımışlardı. Üyeler onu gölcüklerin durgun suları içinde boşuna arıyorlardı.

Sözüne inanılır kadınlardan olan Bayan Janos Deak atlı yiğidin kucağında giderken Czinna'nın:

- Bir daha saçım uzayınca kadar bekleyecek misin? diye sorduğunu, onun da açık, uzaktan duyulabilecek bir sesle:

- Hayır Czinna, hayır, beklemem, dediğini duymuştu.

.....

Böyle mi olmuştu, başka türlü mü, orasını Tanrı bilir, fakat o günden sonra artık Mihaly Lestyak'ı bir daha ölümler arasında aramadılar, bir gün dipdiri dönüp gelmesini beklediler.

Lestyak'ın ortadan kayboluşu nedensiz değildi, Kurucz çeteleriyle kaftanı aramaya gitmiş,yavuklusunu da götürmüştü, bunda ne vardı? Pek iyi etmişti. Göreceksiniz, günün birinde, altın başlıklı demir kır atının üstünde, sırtında kaftanla çıkıp gelecektir.

Evet, günün birinde, Kecskemet büyük bir tehlike karşısında kaldığı bir gün, o gelecek, başkanlık sandalyesine oturacak ve düşmanlar arasına şimşek gibi düşecekti.

Beklediler, çok beklediler. Bir zamanlar kaftanın peşinden koşuşan küçükler bile çoktan öldüler, fakat torunlar onu hâlâ bekliyorlardı.

YAZARIN SON SÖZÜ

Öyküyü tamamlamak için onu aşırı bir ilgiyle izleyen ve bazı dönüm noktalarında bana mektup yazarak: "Dur, yahu bozacaksın!" diye dikkatimi çeken okurlarıma burada birkaç söz söylemek gereksiz olmayacaktır.

Bunlardan çoğu, Olaj Bey'in katına Mihaly Lestyak'ın yerine Czinna'nın niçin gittiğini sorarak, "buna ne gerek vardı?" dediler.

Bazısı da terzinin kaftanı yabancılara vermesine kadar sabırla bekledikten sonra Kecskemet'in düşeceği tehlikeye akılları kesince, canları sıkılarak: "Ne yapıyorsun Tanrı aşkına?" diye çattılar.

Doğrusunu söylemek gerekirse, ben belki elimde bulunan birkaç satırlık tarih verintisine fazla bağlı kalmışım.

Böyle yapmasaydım öykü gerçekten daha düzgün, daha derli toplu, ne bileyim, estetik bakımından daha yetkin olabilirdi.

Fakat kronikanın kısa kaydına ne derece bağlı kalmış olsam da öyküyü Kecskemet kentinin geçmiş günlerinden kalma bir tarih epizodu olarak göstermek istemedim, çünkü bunda asıl olan öyküdür ve masal, tarih olayları, onu yalnızca renk olarak çerçevelemektedir. Ben bu renkleri kaftan olayının geçtiği zamanın yüz yıl öncesinden yüz yıl sonrasından, bile bile toplayıp bir araya getirdim, kimi yerde renkleri kaftana yaklaştırdım, kimi yerde de kaftanı renklere götürdüm.

Bu öykü canlı ve dokunaklı olmak bakımından gerçekten bir değer taşıyorsa, bu ancak, çok sıkıntı çekmiş eski bir kent yaşamının tablosu olmasındandır.

Ama bu bakımdan yargı verecek olan sizlersiniz...

Kaftana gelince; Kecskemet kenti onu uzun zaman her yanda, fakat boş yere aratıp tarattı.

Sonunda, artık hemen tümüyle unutulup gitmişti ki, ansızın ortaya çıktı.

İçinde bulunduğumuz yüzyılın ilk yarısında, Samuel Literati Nemes adlı bir garip antikacı bilgin varmış. Kent kent dolaşır, antikalar alır satarmış.

Şimdiki antikacılar bakınca talihi daha açık bir adam olmalıydı ki, aradığını bulurmuş. Hem bir gün para

edeceğini akli kestiği bir şey olursa, ne yapar yapar, ele geçirirmiş. Söz gelimi:

"Bir zamanlar II.Bela'dan kalma bir yüzük olacaktı" diye, Kesmark'ta bir laf geçti mi, bir hafta sonra Samuel Literati Nemes onu Rimaszombat dolaylarında yerden kazar çıkarırmış.

Kecskemet'te büyüğü kaftan lakırdısı böyle kulağına çalınmış olacaktı. Nitekim çok geçmeden Eger'de kaftanın tiftizlerini ele geçirmişti. Bunu hemen, büyük telaş ve farfarayla Kecskemet'e götürdü. Ünlü konuşan kaftan iki yüz yıllık bir göçten sonra yurduna dönmüştü.

Belediye Başkanı ile üyeler kaftanı inceden inceye gözden geçirdiler. (Ne yapalım, Bay Porosznoki yahut Bay Kriston yaşamıyorlardı ki, kaftanı tanıyabilsinler!) Son fiyatını sordular, sonra başlarını kaşıyarak mırın kırın ettiler.

O zaman bilgin sordu:

- Siz ne veriyorsunuz, bir de onu duyalım. Belediyeciler danışma odasına çekildiler. Sonunda Başkan, sözleri dişlerinin arasında birer birer bırakarak:

- Sana bir şey diyeyim mi, Bay Samuel Literati? Bunun hepsi iyi, hoş, ama bu kaftanla şimdi kimi korkutacağız? Bunun için Türk gerek, Bay Literati, Türk gerek, ya!

Fakat Türkü Bay Literati de yerde kazıp çıkaramazdı. Kaftan böylece onun üzerinde kaldı gitti.

C

Aydınlanma Kitaplığı

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ

Yayınlanan Kitaplar:

- 1- Sokrates'in Savunması (Platon)
- 2- Devlet Adamı (Platon)
- 3- Candide (Voltaire)
- 4- Atinalıların Devleti (Aristoteles)
- 5- Top Oynayan Kedi Mağazası (Balzac)
- 6- Devlet I-II (Platon)
- 7- Devlet III-IV (Platon)
- 8- Yüzbaşının Kızı (Puşkin)
- 9- Philebos (Platon)
- 10- İtalya Hikâyeleri I (Stendhal)
- 11- İtalya Hikâyeleri II (Stendhal)
- 12- Yaşlılık/Dostluk (Cicero)
- 13- Masallar (Aisopos)
- 14- Pazartesi Öyküleri I (Alphonse Daudet)
- 15- Pazartesi Öyküleri II (Alphonse Daudet)
- 16- Rönesans (Jules Michelet)
- 17- Dr. Jekyll ve Mr. Hyde (Robert L. Stevenson)
- 18- Alice Harikalar Ülkesinde (Lewis Carroll)
- 19- Yöntem Üzerine Konuşma (Descartes)
- 20- Gılgamış Destanı
- 21- Martı/Vişne Bahçesi (Çehov)
- 22- Gulliver Cüceler Ülkesinde (Jonathan Swift)
- 23- Totem ve Tabu I (Sigmund Freud)
- 24- Totem ve Tabu II (Sigmund Freud)
- 25- Değişen Kafalar (Thomas Mann)
- 26- Çin Öyküleri (Anonim)
- 27- Gulliver Devler Ülkesinde (Jonathan Swift)
- 28- Şiirler (Safo)
- 29- Üç Öykü (Gogol)
- 30- Mozart Prag Yolunda (Eduard Mörike)
- 31- Masallar I (Jacob ve Wilhelm Grimm)
- 32- Şeytanlı Göl (George Sand)
- 33- Çocukluk (Lev Tolstoy)
- 34- Tefeci Gobseck/Üç Öykü (Balzac)
- 35- Masallar II (Jacob ve W. Grimm)
- 36- Michael Kohlhaas (H. Von Kleist)
- 37- Yıkıntılar I (Volney)
- 38- Yıkıntılar II (Volney)
- 39- Pierre ve Jean (Maupassant)
- 40- Paul ve Virginie (Bernardin de Saint-Pierre)
- 41- Metafizik Üzerine Konuşma (Leibniz)
- 42- İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç'in Öyküsü (Gogol)
- 43- Haksız Yönetime Karşı / Tembellik Hakkı (Henry D. Thoreau / Paul Lafargue)
- 44- Sadık-Safdil (Voltaire)
- 45- Yunus Emre I (İlhan Başgöz)
- 46- Yunus Emre II (İlhan Başgöz)
- 47- Yunus Emre III (İlhan Başgöz)
- 48- Tours Papazı (H. de Balzac)
- 49- Bizans (Ferenc Herczeg)
- 50- Erzurum Yolculuğu /Byelkin'in Öyküleri (Puşkin)
- 51- Macbeth (Shakespeare)
- 52- Genç Werther'in Acıları (Goethe)
- 53- Yeraltından Notlar (Fiyodor Dostoyevski)
- 54- Pâl Sokağı'nın Çocukları (Ferenc Molnar)
- 55- Yalnız Gezerin Düşlemleri (J. J. Rousseau)
- 56- Yaşamlar (Plutarkhos)
- 57- Öyküler I (Oscar Wilde)
- 58- Öyküler II (Oscar Wilde)
- 59- Yeniyetmelik (Lev Tolstoy)
- 60- Beyaz Geceler/Uysal Kız (Fiyodor Dostoyevski)

61- Dr. Faustus (Christopher Marlow)
62- Faust (Goethe)
63- Yazlık Dönüşü (Goldoni)
64- Karac'oğlan I (İlhan Başgöz)
65- Karac'oğlan II (İlhan Başgöz)
66- Bilinmeyen Başyapıt / Kırmızı Han (Balzac)
67- Sevil Berberi (Beaumarchais)
68- Ankara Anıtı (Augustus)
69- Peter Schlemihl (Adelbert von Chamisso)
70- Yeni Atlantis (Bacon)
71- Knulp (Hermann Hesse)
72- Gençlik I (Lev Tolstoy)
73- Gençlik II (Lev Tolstoy)
74- Sezar ve Kleopatra (George Bernard Shaw)
75- Kır Atlı (Theodor Storm)
76- Mektuplar (Platon)
77- Bayazıt (Racine)
78- Tula Teyze (Miguel de Unamuno)
79- Fıçıdan Öyküler (Storm)
80- Apartman I (Zola)
81- Apartman II (Zola)
82- Apartman III (Zola)
83- Yol Arkadaşım - Öyküler (Maksim Gorki)
84. Bartleby (Herman Melville)
85. Bozkırda Bir Kral Lear (Turgenyev)
86. Son İbni Sirac'ın Serüvenleri (Chateaubriand)
87. Korkunç Bir Gece / Öyküler (Anton Çehov)
88. Yahudiler (Gotthold Ephraim Lessing)
89. Benito Cereno (Herman Melville)
Okurlarımız, eksik kitaplarını Cumhuriyet Kitap
Kulübü'nden sağlayabilirler.

C

Aydınlanma Kitaplığı

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ

Çıkacak Kitaplar:

c Alacakaranlıkta-Tonio Kröger (T.Mann)
c Felsefenin İlkeleri (Descartes)
c Aktörlük Hakkında Aykırı Düşünceler (Diderot)
c Üç Kısa Oyun (Pirandello)
c Marie Grubbe I (Jacobsen)
c Marie Grubbe II (Jacobsen)
c Hastalık Hastası (Molière)
c Taras Bulba (Gogol)
c Gülme (Bergson)